

אסיפת גליונות

פר' וארא תשפ"ג

נא לא להוציא מבית הכנסת
עד מוצאי שבת

אבני אפד

ממקור ישראל יהלכון רבינו ישראל בעל שם טוב
והלמידיו ז"ע ועכ"ל כפי שישאג מצאם והשקה
את בני ישראל רבות בשנים
מורינו הרב רבי אביעזר דוד פרידמאן זללה"ה זי"ע א
רב גיהמ"ד דהסודי בעל זאב בלצנאן

זהב שבא הגה"צ ר' שמעון גרינפעלד זי"ע

וידבר אלקים אל משה וגו' וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו' (שמות ו, ב ג). במדרש רבה ריש פרשה זו (שמו"ר ו, א) הדא הוא דכתיב (קהלת ג, יג) ופניתי אני לראות חכמה וכו', באותה שעה עלתה יו"ד שצירבה ונשתמחה לפני הקב"ה וכו', מה כתיב ציה (מ"א יא, יד) והיה לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו וכו', אמר שלמה מה שהייתי מחכים על דברי תורה וכו' של הוללות וסכלות היו, למה, כי מה האדם שיבא אחרי המלך את אשר כבר עשהו, מי הוא שיהיה ראוי להרהר אחר מדותיו וגזרותיו של מלך מלכי המלכים הקב"ה דברים אשר הם חלוצים מלפניו, שכל דבר ודבר נמלך בפמליא של מעלה וכו'.

נראה לפענ"ד לבאר כוונת המדרש, דבאמת לפי ענין חכמתו של שלמה שהיתה יתירה אללו מכל העולם כולו, היה ראוי ע"פ דרך הטבע ועל פי שכל אנושי שאף שירצה לו נשים, מ"מ לא יסירו לבבו, ורק לרצוא דעלמא המון עם יש לחוש שהנשים יפעלו אללו להסיר לבבו, לא על שלמה המלך שכתב המקרא עליו (מ"א ה, יא) ויחכם מכל אדם וגו'.

אך מכל מקום מה שגם על שלמה פעלו הנשים להסיר לבבו, הוא ע"פ מה שאמרתי לבאר דברי הש"ס בשבת (י:.) שאמרו שם

שלא יקרא אדם לאור הנר שמה יטה, ואימתה שם שר' ישמעאל אמר על ענמו אני אקרא ולא אטה קרא והטה, אמר כמה גדולים דברי חכמינו ז"ל שאמרו שלא יקרא אדם לאור הנר. והוא שבאמת ר' ישמעאל ידע בעצמו שאף בחול כשקרא לאור הנר מעולם לא הטה, מכל שכן בשב"ק שידע בנפשו שלעולם יש זכרון שבת קודש עליו ודאי שלא יטה, רק עם כל זה אירע לו מקרה והטה, משום שכל גזירה שגזרו חכמינו ז"ל שלא יעשו זה בשביל זה, הנה נתנו כח בהגזירה שלהם כל כך עד שמי שיעבור על גזירה שלהם צודדי יעשה גם גוף האיסור כיון שאינו חש על גזירת חכמים, והסכימו מן השמים שאדם זה יהיה מוכרח לעבור על גוף האיסור."

קול שמחה הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשישחא זי"ע

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' (שמות ו, ב). פירוש, על שאמר (שמות ה, כג) ומאז באתי לדבר בשמך הרע לעם הזה והאל לא הללתי, לכן דבר אמו משפט במדת הדין נגד לבאי מעלה להיות הכל ציושר ובמשפט, והבן. ויאמר אליו אני ה', אמירה בשאלי, אליו דייקא, לך בעצמך, אני הוי"ה, עמך אני צרחמים, ודו"ק, עכ"ל הק"י.
ובבדרי להבין דברי קדשו ביתר ביאור מהראוי להביא בלאן דברי בעל "משמרת אלעזר" להגה"ק רבי שאול בראך זוק"ל אצ"ד קאשוי על הכתוב "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני

מתנות האפוד

שעל מי שיודע שבטבעו וחכמתו לא יהי' בכח הנשים להסיר לבבו ויכל להרבות לו נשים, ולבסוף שראה שנכשל הבין שכיון שאסרה התורה מצד זה אף החכם שבחכמים לא יועיל לו חכמתו.

וזה שאמר אותה חכמה והוללות של שטות היתה, כי מה האדם שיבא אחר המלך את אשר כבר עשהו, פי', כיון שהמלך הקב"ה כבר כתב בתורתו הקדושה שנשים יסורו לבבו, א"כ כל חכמה שבעולם לא יועיל לאדם לפעול עליו שלא יסורו הנשים לבבו, ומסיים המדרש לבסוף הטעם שכל דבר נמלך הקב"ה בפמליא שלו וכו', היינו שכולם גם הממונים להשפיע חכמה באדם, מסכימים לאותו דבר ששום שכל שבעולם לא יועיל לזה, ולכן אין מבוא להנצל אף להחכם שבחכמים, והבן כי הענין נכון ויקר בס"ד.

ב. בספר הק' "כנסת יחזקאל" להרה"ק מדעעש זי"ע ביאר גם כן בחינה דומה על פי דברי המדרש (שמו"ר פרשה ו, ב) רבי יוסי בן ר' חנינא אמר "וידבר אלקים" למצריים, "אני הוי"ה" לישראל, ע"כ. דהיינו שלמצריים ילך עם מדת הדין ועם ישראל ילך במדת הרחמים. ומקדים להביא דברי קדשו של ה"בני יששכר" על הכתוב (דברים יא, כו) "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" דהנה אסתכל קוב"ה באורייתא וברא עלמא דכל הבריאה וכל ההשפעות טובות נבראו על ידי התורה הק' ועל ידי לימוד התורה הק' וקיום מצוותיה גורם להוריד כל ההשפעות טובות, וח"ו אם עושים היפוך מדרך התורה גורם ההיפוך. ואם מאן דהוא רוצה לעורר רע על שונאי ישראל איך

א. שם הוסיף הגה"ק בעל ה"זהב שבא" בזה הלשון, וכן ראיתי ביערות דבש שכתב כל מי ששותה סתם יינם הוא ערב לו שבוודאי יכשל בבנותיהם, והיינו שאף שאם לא אסרו חכמינו ז"ל יינם משום בנותיהם, היה אפשר שישתה אדם יין נסך ועם כל זה לא יוכל אח"כ בבנותיהם, אבל עכשיו שכבר אסרו חכמינו ז"ל הא אטו הא, נתנו כח בהגזירה כ"כ עד שמי שלא יחוש לגזירה שלהם באמרו שהוא זהיר ולא יבא להכשל לא יעלה בידו ויכשל ודאי בבנותיהם.

וזה היה הענין אצל ר' ישמעאל שידע ודאי שמה שאירע לו שקרא והטה, אינו רק בשביל זה עצמו שגזרו חכמינו ז"ל כך והוא לא חש לגזרתם, אבל לולא שגזרו חכמינו ז"ל לא היה אירע לו דבר זה שיטה ע"י קריאתו באשר שידע שגם בימי החול לעולם אינו מטה. וזה הוא שאמרו שר' ישמעאל קרא והטה ואמר כמה גדולים דברי חכמז"ל שאמרו שלא יקרא אדם לאור הנר, היינו שדבריהם גדולים כ"כ עד שהעלו עליו שקרא והטה שהיה יודע שלולא גזרתם לא היה מטה ע"י קריאתו לאור הנר, והבן.

והשתא נראה שאם בגזירת חכמינו ז"ל הוא כן, כל שכן וכל שכן במה שאסרה התורה, אם כן התורה שאסרה למלך שלא ירבה לו נשים שלא יסירו לבבו, אם מלך אחד רוצה להיות חכם בעיניו ואמר שירבה ולא יסירו לבבו, פשוט שחכמתו לא יעמדה לו מצד זה בעצמו כיון שכתבה התורה ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו, והנה שלמה מתחילה לא ידע מזה וסבר

הוי"ה", שמצא גם כן הענין שמחיל הכתוב בלשון דיבור הקשה ומסיים באמירה רכה, ועוד תמוה הדבר טובא שמה רבינו ע"ה שהיה ענין ופזלן ידבר כדברים הללו לומר למה הרעות וגו' שהיה לו תרעומות כלפי מעלה, הייתכן לומר כזאת על האיש משה ש"ככל ציית נאמן הוא", כפי שהעיד עליו הכתוב.

והיינו, שצאמת עשה משה כאן טובה גדולה וחסד גדול והיה מחשבתו טהורה וזכה לשם שמים, דהנה ידוע הוא שהקצ"ה כרת ברית עם אבותינו הק' אברהם יצחק ויעקב שצני צניהם יהיו עם סגולתו והם יפרסמו תמיד אלוקותו יתברך בעולם ולעולם לא ישנה אותם באומה אחרת, ואף אם חלילה יחטאו, כיון שכבר כרת ברית שיתקיים תמיד עם בני ישראל לו לעם.

אולם זאת עדיין יכול להיות שאם ח"ו יחטאו ישראל וכעיסהו, שיעשה להם כמו שאמר למשה רבינו אחרי חטא העגל שיכלה אותם חלילה וממשה יקים גוי גדול, וכדכתיב "ועתה הניחה לי וגו' ואכלס ואעשה אותך לגוי גדול" (שמות לז, י), וזוה תתקיים השבעה שנשבע להאבות, אלא שמה רבינו אז לא אבה להסכים ולא קיבל את הנעתו של הקצ"ה וגם כאן פחד משה רבינו ע"ה אולי ירצה הקצ"ה לעשות כן כיון שצמארים הרי היו עירום ועריה מן המנוות, ואף על פי כן רצה הקצ"ה להושיעם ולגאול אותם ושלח

להם משה ואהרן להיות להם למושיע, ואחר כל זאת יש להם תרעומות וטענות, ולכן נתיירא משה שלא יאמר הקצ"ה אליו כמו שאמר בהעגל לכלות את ישראל ולהוציא עם חדש מיוצאי חלציו כדי לקיים ברית אבות, וכיון שמה רבינו היה הרעיא מהימנא שמסר נפשו תמיד עבור כלל ישראל לכן החליט כאן לעבור עזירה לשמה ולעשות כדוגמת מה שחטאו בני ישראל בתרעומתם, שגם הוא התרעם ואמר "למה הרעות", ואז כבר לא יוכל הוא להיות במקום צני ישראל לגוי גדול שיצאו דייקא ממנו שהרי גם הוא חטא כמותם, ולכלות את כולם ח"ו ודאי אי אפשר שהרי כרת הקצ"ה ברית עם האבות, ואדרבה צמעשו עוד עורר רחמים על ישראל, שכיון שראו שאף האיש משה גדול הדור וצנו של אחד מהאצבעה שמתו צעטיו של נחש היה לו תרעומות ולא היה יכול לעמוד בקושי הזה, אם כן מה יעשו שאר העם שהם כל כך לחוצים תחת עול השיעבוד, ואי אפשר לזכר בטרונא עליהם, ועל כרחק יהיה לישראל הישועה.

ובזה בין צנין מה שהצאנו משם הרה"ק הרצי ר' צונס זי"ע, דכלפי המלאכים שאין יודעים מחשבות לבו של אדם, כלפי מוץ, היה כאן דיבור קשה, אך הקצ"ה היודע תעלומות וידע כמה אהבת ישראל ומסירות נפש להם טמונה כאן בדיבורי הרעיא מהימנא קדישא "ויאמר אליו" - בלחישא, "אני הוי"ה" - שם הרחמים.

כתפות האפוד

באותה הדיבור רחמים גדולים ומרומז גם כן בדברי קדשו של רש"י ז"ל: "דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעות", שהיה כאן דיבור קשה וגם אמירה רכה.

ג. הרה"ק ר' ירמיהאל ישראל יצחק זי"ע מאלכסנדר בעל ה"ישמח ישראל" (נפטר בשנת עת"ד בכ"ט טבת), היה נוהג להפרד מאנ"ש מכל אחד ואחד בפני קהל ועדה, והיה יכול להביט על העומד לפניו ולבחנו היטב בעיניו הזכות מלמעלה עד למטה, ולפעמים לא מנע מלהוכיחו ולהגיד בפניו כל מה שהוא עושה. פעם כשעשה כן, פנה לחסיד אחד שעמד מן הצד והתנצל לפניו באמרו "אולי יקשה בעיניך התנהגתי זאת, שהרי אמרו חז"ל (אבות ג, יא) 'המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב', אולם תדע לך שכשאני התיישבתי על כסא האדמורו"ת, קבלתי על עצמי שהנני מפקיד את חלקי לעולם הבא".

והכוונה בזה כמו שביאר החת"ם סופר שכיון שידע שחסר להגיד לאיש ההוא כדברים הללו לתועלתו וטובתו, לא מנע זאת ממנו אף בידועו שזהו על חשבוננו של עצמו שבזה יוכל לאבד חלילה את חלקו לעוה"ב, שהצדיקים מסרו אף "נפשם" לטובת בני", ולא רק גופם.

הרה"ק ר' יהושע מבעלזא זי"ע נפל פעם לחולי גדול עד שהרופאים אסרו עליו ללכת למקוה, והיות שמשתוקק היה ביותר ללכת להתעלות בקדושה ובטהרה ע"י טבילה במקוה, החליט בדעתו שלא ישעה לדברי הרופאים, וממחשבה למעשה יצא מביתו ללכת לטבול במקוה במסירות נפש, כשהוא תולה את בטחונו בהשי"ת שברצונו יחיהו וברצונו ימיתיהו. תלמידו הנאמן, החסיד ר' מרדכי פעליץ, נחרד למשמע אונזיו שרבו האהוב החליט לסכן את עצמו בטבילה במקוה ולעבור את פי הרופאים, לפיכך נתעטף בעזות וקדושה, והחליט בדעתו שהוא לא יתן בשום אופן לרבו להכניס את עצמו אפי' בספק קל של סכנה. מה עשה, חגר את מתניו ובכל כוחותיו רץ להמקוה, עד שהצליח להקדים את רבו, והעמיד את גופו בחלל פתח המקוה, והכריז באזני רבו שהוא לא יתן לו להכנס לבית הטבילה בשום פנים ואופן.

בראות הרה"ק מבעלזא זי"ע את עזותו של תלמידו ואת החלטתו הנחרצת שלא לתת לו להכנס, לא חזר בו מדעתו להכנס לטבול אלא אדרבה השתוקקותו להטהר ולהתקדש נתחזקה מרגע לרגע. וכשראה שבטוב

יוכל לגרום זאת שהרי על ידי עשיית מצוות התורה גורם להוריד שפע טובה וברכה, אמנם בכגון דא מביא הרה"ק בעל "בני יששכר" שקיבל מרבנותיו שהעצה היעוצה הוא לעשות עבירה לשמה ובזה מעורר להוריד הרע כיון שעושה עבירה, אך כיון שמחשבתו ופנימייתו לטובה נתכוון פועל בזה שהרע והדין ילך על ראשיהם של שונאי ישראל ויצא מזה טובה לישראל.

ובזה ביאר ה"בני יששכר" מאמר הכתוב "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", שהנני מוסר בידכם הכח להמשיך ברכה וכן להמשיך קללה על שונאיהם של ישראל וממשיך הכתוב לבאר "את הברכה אשר תשמעו" וגו', שעל ידי שמירת וקיום מצוות ה' אפשר להמשיך כל הברכות וההשפעות הטובות, אך "והקללה" כדי שתחול קללה על שונאי ישראל, לזה ממשיך הכתוב אם לא תשמעו אל כל מצוות ה' וגו' היינו שיעבור עבירה אך בכוונה טהורה "לשמה", והיינו כפי שמבאר הכתוב איזה אופן הוא עובר על המצוות "אשר אנכי מצוה אתכם" היינו בכוונה זכה וטהורה לשמה אזי סגולת הדבר הוא ללכת אחרי אלהים אחרים שהרע שיתעורר מכח העבירה לשמה ילך על ראשיהם של השונאי ישראל.

ושמעתי מהרב מדעש זי"ע שהתגורר אחר המלחמה באמריקא ביאור הדבר בטוב טעם, שהעבירה לשמה פנימיות שבה הוא כולה טוב לשמה לשם השי"ת, אך החיצוניות שבה היא רעה שהיא עבירה, והנה פנימיות העולם הם ישראל שבשביל ישראל שנקראו ראשית נברא העולם, והקליפה והחיצוניות של העולם הם הגויים, ואם כן בעושה עבירה לשמה שהחיצוניות הוא רע הנה הוא גורם בזה להביא רעה על חיצוניות של עולם שהן המה הגויים, אך פנימיותו שהוא טוב גורם להשפיע חסדים ורחמים על ישראל שהם הפנימיות של עולם.

ומבאר בזה ה"כנסת יחזקאל" שמה רבינו רצה להמשיך אך טוב וחסדים לישראל ושיזכו לגאולתן השלימה, לכן עשה עבירה לשמה ואמר "למה הרעות לעם הזה", שמצד חוץ נראה הדבר כעבירה, אולם בפנימיותו היה מונח בזה טובה רבה וכוונה טהורה ונעלה עד מאוד, ובזאת כיוון להשיג המטרה שלפרעה הרשע והמצריים יתעורר הדינים, ולישראל הרחמים גמורים. וזהו כוונת הכתוב וכפי שביארו המדרש "וידבר אלקים למשה" היינו דיבור קשה למצריים, ומצד שני ויאמר אליו הוי"ה לישראל עורר

הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי וגו' (שמות ו, ג). פרש"י ז"ל וארא אל האבות, ע"כ. והרבה קולמסים נשמרו לזכר דברי רש"י הללו שזכרים ציבור דמה משמיענו רש"י צוה שהרי הכתוב ממשיך צדיק, אל אברהם אל יצחק ואל יעקב. וצ"ע מהר"ק רבי מאיר'ל פרימישלאנער זי"ע מוצא דאיתא בספרים לפרש חד מהטעמים למה נקראו אבותינו הק' אברהם יצחק ויעקב צ"ע "אבות", משום שאף אחד מהם לא סמך על השני וכל אחד מהם עמל והמייגע בעצמו לצוה למדריגה הנשגבה שהגיע אליה, וכל אחד בעצמו סלל לו דרך לצדו בעבודת הצורה.

וזהו שצ"ח רש"י הק' ללמדנו, דלכאורה נראה מיצוה "אל" שצ"ח מיומנו, דהוי ליה למימר אל אברהם יצחק ויעקב, ואמאי האריך

כתפות האמוד

והאריך בעינו עד שלא שם על לב שעברה לילה שלימה ויום הבא וכבר הגיע זמן תפלת ערבית של יום הבא, וכשנכנס שוב לבית הכנסת, שאל מאת ה'עולם' האם התפללו כבר מעריב, שמרוב דביקותו בספרו של ה'נודע ביהודה' לא הבחין שעבר מעת לעת שלימה.

והוסיף הרה"ק מקשאנוב שהנה יש צדיקים שמכניסים כל כוחם בתורה הק' עד שמתדבקים בה בדביקות נפלאה ובהתפשטות הגשמיות, וכדוגמת אותו גאון וצדיק בעל "ברוך טעם", ויש שלקחו לעצמם דרך אחר שעבדו את השם יתברך בעבודת התפלה ביגיעה עצומה בכל כוחם ומוחם בהתפשטות הגשמיות, וישנם כל מיני דרכים של צדיקים בעבודת הבורא, וכולם טובים הם, אך העיקר צריך לדעת שכל אחד באשר הוא עושה חייב לעשות זאת בכל כוחו נפשו ומאודו. וסיים הרה"ק מנאסויד לספר שראה שכשמוע הגה"ק המהר"ם ש"ק את דברי הרה"ק מקשאנוב נתן אנוחה כבידה [האט א קרעכטס געגבן]. ומדבריהם למדנו מה שביאר הרבי ר' הירשלי שבכל הדרכים שאדם הולך בעבודת הבורא יוכל להתקרב אליו ית' אם באמת רצונו ותשוקתו הוא לקרבת אלקים.

ועל דרך זה מובא בשם אחד הגדולים לומר דיש הרבה שאומרים שרוצים ללמוד, אולם יש להם גם רצונות אחרים שרוצים גם לאכול וגם לישון וגם כסף, "וועלן לערנען" היינו ששוכח מכל רצון אחר וכל עצמו ותשוקתו הוא להשיג דברי התורה הק', זהו הנקרא שרוצה ללמוד. וכמו כן הוא בכל דרך שעובד את ה' צריך להתמסר כל כולו אל עבודתו יתברך ולשכוח מכל שאר עניני העולם, וכביאור קדשו של הרבי ר' הירש על "וארא אל האבות" שצריך שכל רצונו ותשוקתו אחת תהא ואותה יבקש, לחזות בנועם ה'.

עוד הוסיף הנאסוידער רב לספר ממה שחזה בליל שבת קודש באותה שולחן הטהור שאמר הרה"ק מקשאנוב בשם הרה"ק מזידיטשוב שהיה אומר "משיח וועט קומען צו א נידעריגער דור, גאר א נידעריגער דור, גאר א נידעריגער דור! און משיח וועט קומען צו זיי און נישט צו אונז!" - משיח יבוא אל דור שפל, דור שפל מאוד, דור שפל ביותר, ומשיח יגיע אליהם ולא אלינו, ופנה הרה"ק מקשאנוב אל המהר"ם ש"ק בשאלה: "זאגט נאר חוסטער רב, איז דען דא א נידעריגער דור מער ווי דער דור, איז וואָזשע וואָרט ער - הגד נא רבה של חוסט, האם נמצא דור שפל יותר מדורינו, ואם כן למה משיח עדיין איננו בא!?"

והפטיר הגה"ק מנאסויד דבעת ששמעו כדברים הללו מפורש יוצא מפי אותו צדיק הרה"ק מקשאנוב בקדושה ובטהרה, פלחו וחדרו הדברים כדברנות לתוך עמקי לבבות השומעים שעמדו שם עד שנמס לבם ונדמו באמת שאין בריה שפילה בעולם יותר מהם, עד כדי כך שעלה בלבם רחמנות גדולה על הדור ההוא. [ומהראוי להוסיף שבודאי הרגשת הנאסוידער רב שהיה לו אונזיים קדושות ושמע כן מפה קדוש כן היתה.

לא יצליח להזיז את תלמידו מדעתו וממקומו, התחיל לאיים עליו (כנראה שרצה לנסותו), וכך אמר לו, "מרדכי איך וועל דך פארווארפן" [שאם לא תשמע לי אפעל שלא יהיה לך שום חלק בעולם הזה]. אך ר' מרדכי הגם שהיה יודע שביכולת רבו לקיים את מאמרו בכל זאת בריאותו של רבו יקר היה לו מכל חיותו, לכן עמד על עמדו, לא נע ולא זע ממקומו, ואמר "נו פארווארפן, אני איני זז מכאן ואיני נותן לרבינו להכנס בשום אופן שבעולם".

הרבי מבעלזא עדיין לא התייאש, והחליט להניעו ע"י עונשים קשים יותר, וכך אמר לו "מרדכי איך וועל דך פארווארפן פון ביידע וועלטן", דהיינו שאם אתה עומד במרדך, ואינך מפנה את חלל הפתח, הרי שאפעל עבורך שלא יהיה לך שום חלק לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. אך ר' מרדכי כחסיד נאמן הדואג לשלום רבו לא נתפעל משום עונש שהוא, וענה לרבו "א כפרה מרדכי אין ביידע וועלטן און דער רבי וועט נישט גיין אין מקוה". הרה"ק נהנה ממסירות נפשו של תלמידו וחזר לביטו בשמחה כאומר נצחני בני. והיינו מסירות נפש אמיתי, שלא מסר רק את גופו אלא גם את נפשו לעולם הבא, וכעין שכותב החתם סופר על משה רבינו ע"ה.

ד. באופן נוסף מובא מהרה"ק הרבי ר' הירש הכהן מרימינוב זי"ע דאבות הוא מלשון רצון, כלשון הכתוב (דברים כה, ז) "לא אבה יבמי", והביאור בזה הוא שהקב"ה גילה למשה רבינו ע"ה שלכל אחד שרצונו ותשוקתו להתקרב אל ה' וחפץ בקרבתו, השי"ת מתראה אליו. ואין דרך אחד דוקא שרק בה יוכל לזכות להתקרב אל ה', רק כל אחד ואחד בדרכו אם משתדל הוא להתקרב אליו ית' שהי"ת מתראה ומתקרב אליו. וזהו מרומז במה שהאריך הכתוב ואמר "וארא אל אברהם" היינו לאלו שמבקשים להתקרב אל השי" בדרך של חסד, מדת אברהם אבינו ע"ה, "ואל יצחק" היינו זה שמתקרב אליו יתברך על ידי מדת הגבורה, מדתו של יצחק, "ואל יעקב" היינו זה שעובד את השם במדת תפארת ליעקב, ואם תאמר איך יתכן להיות שיוכל להתקרב בכל אחד מהדרכים שהרי חסד הוא אהבה וגבורה הוא יראה וכדו' והמה הפכיים זה לזה, ועל זה רמז לנו הפסוק דליכא חששא בכך, כיון ש"בא-ל-ש-די" רצה לומר הלא אנכי הכל יכול.

ה. הגה"צ רבי משה אריה פריינד זי"ע גאב"ד עיה"ק ירושלים ת"ו סיפר ששמע מזקיני הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד מנאסויד זי"ע שפעם ישבו יחדיו רבו הגה"ק מהר"ם ש"ק עם הרה"ק רבי דוד מקשאנוב זי"ע בליל שבת קודש ולפני קידוש אמר רבו המהר"ם ש"ק פלפול שלם [כמדומני בסוגיא ד"אין עושין מצוות חבילות חבילות"]. בסיימו את הפלפולא חריפתא סיפר לו הרה"ק מקשאנוב עובדא שהיתה אצל הגה"ק רבי ברוך פרענקל תאומים צוק"ל אב"ד לייפניק בעל "ברוך טעם" שנעמד פעם לעת ערב בין מנחה למעריב אצל ארון הספרים שבצורת נשים לעיני בשו"ת "נודע ביהודה" בתקופה שיצאה הספר לאור,

שמעו ותחי נפשכם

ניתן לשמוע שיעורים ממורינו הרב זי"ע בקו השיעורים
אנגליה, 0330.117.0212 ארה"ב, 1212.444.1195
ארץ ישראל, 072.398.2295

מעשה אפוד

שיחות מלוה מלכה ממזרנו הרב זי"ע א

עמוד התורה, כי נודע לגאון מופלג וגדול בתורה, ועל הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע אומרים הינכם שהיה עמוד העבודה, כי ראו אצלו כח גדול בעניני עבודתו יתברך שמו, כגון שהיה מעורר עצמו ממיטתו במעין רציחה, ומשליך את עצמו תכף על הארץ, וכן היה מעורר את חסידיו בעת התפילה בהשמיעו את קולו בקול רעש גדול מתוך התלהבות עצומה. וסיים האבני נזר זי"ע את דבריו ואמר, כי אצל הישמח ישראל זי"ע רואים את כל שלושת הדברים גם יחד, תורה עבודה וגמילות חסדים.

1) הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע אביו של הישמח ישראל זי"ע, הרבה לנסוע להסתופף בצל אברתם של הרבה מצדיקי הדור, ובשנות אברכותו הסתופף בצל קדשו של הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע, וכן נסע רבות לסאדיגורא, וגם הסתופף אצל המגיד מטריסק זי"ע.

פעם אחת בנסעו לסאדיגורא נטל עמו את בנו הישמח ישראל זי"ע, וכאשר הגיע לסאדיגורא נכנס עם בנו אל האדמוה"ז מסאדיגורא זי"ע, התבטא האדמוה"ז מסאדיגורא זי"ע על הישמח ישראל זי"ע ואמר, דער יונגערמאן איז פון קאפ ביז פיס בלויז קאפ [אברך זה, הינו מראשו ועד כפות רגליו כל כולו ראש].

2) גם הגאון רבי יאשע בער הלוי מברסק זי"ע הבית הלוי היה מעריצו ומפליא את כח לימודו, ואמר אודותיו, כי יש לו סברה ישרה עד מאד.

3) פע"א חלתה זוגתו של הגה"ח רבי אברהם נפתלי הירץ זאמלאנג זצ"ל אב"ד סאקמפע ונפלה למשכב, על כן הלך והזכירה לרפואה לפני רבו הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע, שהשיבו דבר, כי הרי אמרו במשנה (כתובות נא). לקתה חייב לרפאותה, ופירש הרה"ק מוהר"י מווארק זי"ע, כי אם לקתה אשתו חייב להתפלל בעד רפואתה, והקשה, כי לכאורה איך מקיים בזה את חובתו לרפאותה.

על זה אמר לו, כי משל למה הדבר דומה למלך ששיגר שליח למלכה של מדינה סמוכה, אשר בוודאי יתקבל השליח בכבוד גדול גם אם אין בו מעש להצטדק, לצד היותו שליח המלך, וכך גם היות וחז"ל ציווהו להתפלל לרפואתה, הרי זה עצמו גורם שיצטרכו לקבל את תפילתו בשמיים ולהביאה לידי רפואה.

והוסיף לו, כי אם ידע שעליו להתפלל ברכת רפאנו בכוונה, הרי מסתמא יכוון ג"כ בברכות הקודמות לברכת רפאנו, ובכללן ברכת השיבנו אבינו כו', ובזה יזכה לשוב בתשובה על מעשיו, ועל ידי זה יוכל לפעול רפואה עבור זוגתו.

תכף התעורר רבי אברהם נפתלי הירץ בתשובה שלימה, וכעבור שבועות מספר החלימה זוגתו כליל, וחזרה לארץ החיים בבריאות איתנה, כל זה עד לשנת פטירתו של הרה"ק רבי יחיאל זי"ע, אשר תכף לאחר פטירתו שבה אליה חוליה, ונפלה שוב למשכב.

אז הבין אל נכון כי עליו להזכיר את זוגתו אצל הרבי החדש הישמח ישראל זי"ע, ואכן פנה אליו ואמר, כי ככל הנראה עליו להחתים את השטר מחדש, הואיל ומינוהו להתחיל בהנהגת העדה. ואכן נענה הישמח ישראל זי"ע ואמר לו, כי הוא חותם גם כן, איך שרייב אינטער, ובוהו קיבל עליו להמשיך בברכתו של אביו זי"ע, ואכן האשה האריכה ימים ונפטרה בשיבה טובה.

זי"ע ועכי"א

הנצחות ולכל עניני הגליון וכן להצטרפות לרשימת התפוצה
ניתן לפנות בטל' 0504186860
לקבלת הגליון בפאקס חייגו למספר 03-9-555-606
ותקבלו פאקס חוזר אוטומטי עם הגליון

הרה"ק רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר זי"ע השארית ישראל

יו"ד כ"ט טבת עת"ר

א) פע"א דיברו לפני הישמח ישראל זי"ע אודות איש אחד שפרק מעל צווארו עול תורה ומצוות, ואמרו אודותיו כי לבטח כבר מנותק הוא לגמרי משורשו, תכף נענה הישמח ישראל זי"ע ואמר, כי דבר זה לא יתכן להיות, כי ל"ו כריתות יש בתורה, ועל ידי שאדם עובר על עבירה שיש בה כריתות, מתנתק אחד מל"ו החוטין הקושרים את האדם לשורשו העליון אל מלך מלכי המלכים הקב"ה, ואשר על כן אף אם אדם זה עבר על הרבה עבירות שיש בהם כריתות, הרי יש ב' כריתות שאינם שייכים בזמן הזה, והוא המפטם את הקטורת, והסך בשמן המשחה, וממילא אף היהודי המרוחק ביותר רח"ל, עדיין קשור הוא לבורא כל עולמים בב' חוטין, ועל כן אי אפשר לומר עליו כי מנותק הוא משורשו.

ב) דרכו בקודש של הישמח ישראל זי"ע היה, כי כאשר עברו לפני החסידים להיפרד הימנו טרם נסיעתם אל ביתם, היה סוקרם בעיניו מכף רגל ועד ראש, ופעמים שהיה מוכיחם על פניהם, ומגלה את עוונותיהם שראה עליהם בהבטתו הזאת.

פע"א לאחר שעשה כן, פנה אל אחד מחסידיו שעמד מן הצד, והתנצל לפניו באמרו, כי לא יוקשה הדבר בעיניו, איך מניח הוא את עצמו להתנהג באופן זה, והרי אמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"א) המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, על זה סיים הישמח ישראל זי"ע את דבריו ואמר, תדע לך, כי מיום שהתיישבתי על כס ההנהגה, קבלתי על עצמי שהנני מפקיר לחלוטין את חלקי לעולם הבא, לטובת ישראל.

ג) פע"א היה דוחק גדול בבית מדרשו של הישמח ישראל זי"ע, ונדחקו הרבה חסידים צעירים מסביב למקומו של הישמח ישראל זי"ע, עד שהכסא עליו ישב, צף ונתרומם באויר לגודל הדוחק.

אחד מזקני החסידים שראה כי כן, עמד וגער לעברם, יונגעלייט, וואס טוט איהר, איהר הייבט אויף דעם רעבינ'ס בענקל [אברכים, מה הינכם עושים, והרי מרימים הינכם את כסאו של הרבי].

שמע זאת הישמח ישראל זי"ע ופנה אל האומר, באמרו, נו, א וודאי הייבן זיי אויף דאס בענקל [בוודאי מנשאים ומרוממים הם את כח המנהיג], כאשר כוונתו כי מכח החסידים מתרומם ומתעלה כס המנהיג, להשפיע עליהם ביותר.

ד) מסופר, כי אחר פטירתו של הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע, שאלו את האבני נזר זי"ע מן השמים, האם מסכים הוא לכך שהישמח ישראל זי"ע יוכתר להנהיג את קהל עדת החסידים, ואכן האבני נזר זי"ע הסכים בדבר.

על גודל הערצתו של האבני נזר זי"ע לישמח ישראל זי"ע, שמעתו מפי עד ראייה שהשתתף בהלווייתו של הישמח ישראל זי"ע, כי האבני נזר זי"ע שכבר היה אז זקן בא בשנים כבן ע"ב שנה, והיה כמה שבועות קודם פטירתו [בי"א אדר א' עת"ר], נתאחר מלבוא על תחילת ההלווייה, והגיע לאחר שכבר התחילו את מסע ההלווייה, ותכף כשהגיע אל מקום ההלווייה התחיל לרוץ אחר המיטה כעלם צעיר ורך בשנים.

ה) האבני נזר זי"ע העיד פעם בפני אחד מחסידיו של הישמח ישראל זי"ע ואמר לו, אצל החסידים שלכם אומרים, כי הרה"ק רבי מענדלי ווארקער זי"ע היה עמוד גמילות חסדים, כי השפיע הרבה על חסידיו אהבת ישראל, ועל הרה"ק רבי בעריש ביאלער זי"ע אומרים שהיה

גליון שוקהבת מונחם

גליון ז

פרשת
וארא
תשפ"ג

פניני תורה וחסידות מאת כ"ק הרב הצדיק
רבי מנחם מונדרעד אדמו"ר מקאסוב זצוק"ל

עניני חדש שבט

לימוד ממזל דלי

השי"ת הנהיג את עולמו במהלך של י"ב מזל וכל חדש מכוון ומתנהג לפי מזל אחד ומזלו של חודש שבט הוא 'דלי' (ספר יצירה ה, ה), וכתב בסה"ק צמח צדיק (בפרשת) לרמז בזה יסוד בדרך העבודה בלימוד התורה הק', כי הנה בראש חדש שבט החל משה רבינו ע"ה למסור את משנה התורה לבני ישראל, כדכתיב (דברים א, ה) "בעשתי עשר חדש באחד לחדש וגו' הואיל משה באר את התורה הזאת", והרי השימוש בדלי הוא שמשקיעים אותו ומשפילים אותו אל תוך המים וכך בא אל תוכו מים ונקלטים בו להחיות בהם נפש כל חי, כך בחדש זה בו נמסר ביאור התורה לישראל יש לאדם להכניע עצמו ולהשפיל את רוחו יותר ויותר, וככל שישפיל עצמו כך יזכה יותר להדבק באור התורה הק', כדלי הזה שככל שמשפילים אותו יותר אל המים יותר מים באים אליו, כך הוא דרך הלימוד בתורה הק' שיהיה מתוך ענוה ושפלות וכך יזכה לדלות מים מבארה של תורה.

כח התשובה בחדש שבט

ובחודש זה יש עוד תוספת כח לעבוד את השי"ת בהתחדשות לשוב בתשובה שלימה ולהפוך את כל המעשים שעשינו שלא כהוגן לטוב מתוך תשובה מאהבה, ונרמז כח זה בצירוף השם הוי"ה השולט בחדש זה היוצא מהפסוק "ה'מר י'מירנו ו'היה ה'וא, שיכול האדם הבא לעבוד את השי"ת להמיר את נשמתו ששקעה במעמקי הקליפות ולהפכה לנשמה קדושה ונקיה מכל רבב, ואת רמ"ח אבריו שהם כמנין המ"ר (עם ג' האותיות) לקדש בקדושה של מעלה. ועם זאת רמז לנו הכתוב בזה שאחר שישוב בתשובה שלימה וימיר את דרכיו לטוב ו"היה הוא" אין והיה אלא לשון שמחה, עם התשובה ומהפכת נפשו בקרבו יבוא לשמחה פנימית שמחה של מצוה ודביקות בהשי"ת, ועל ידי השמחה יבוא להתקדש בקדושה יתירה ולהתעלות במדרגות העבודה והקדושה.

עבודת החסד של האמרי חיים ז"ע - רמז בשבת זו

מפלאות עבודתו הק' של מו"ר הרה"ק האמרי חיים זצוקללה"ה היתה גדולתו ועוצם פעולותיו בעניני גמילות חסדים וצדקת פזרונו לעם ישראל לכל נצרף, והיתה עבודה זאת חביבה אצלו מאד והיה

מחשיבה ביותר, ומרגלא בפומיה שתכלית מהות האדם הוא להקדיש את ימי חייו עבור זולתו, כי זהו מותר האדם מן הבהמה, הלא זה שאינו דואג לזולתו וחי את חייו לעצמו אינו דומה אלא כבהמה האוכלת ושותה ויותר מכך אינה מניעה את איבריה עבור זולתה".

מפעולותיו הכבירות שפעל בישראל היתה הדאגה יוצאת הדופן לאחינו שעלו לארץ ישראל מרוסיה בעירום ובחוסר כל, ונשא רבינו את משאם על ליבו הטהור, באותם הימים קראני הרבי זי"ע אל הקודש פנימה והטיל עלי את מלאכת גיוס הכספים להתרים את אחינו בני ישראל עבור מטרה נעלה זו, היה זה בליל שישי לסדר וארא ערב שבת מברכין חדש שבט, והודות לחמלת ה' עלי זכיתי אכן למלא את רצון קדשו ולהתרים את אנשי שלומינו בסכומים הגונים. בליל שב"ק בעת עריכת השולחן הטהור פתח הרבי ואמר כי ראשי התיבות 'שבת מברכין שבט' הוא 'שמש', ובא לרמז על מאמר כתוב "שמש צדקה ומרפא בכנפיה" (מלאכי ג, כ) וכמו שכתב אביו הק' באהבת ישראל (עה"פ והפליתי), ועורר הרבי זי"ע שעתה בשבת זו הזמן גרמא להרבות בצדקה ולהשתדל לקבל את פני גבאי הצדקה בסבר פנים יפות, באשר הם עוסקים בצרכי ציבור באמונה ובפרט במצוה רבה זו התמיכה בעולים פליטי בית ישראל שחדשים מקרוב באו ואין להם גואל ומשען?.

*

עבודת ימי השובבים

עבודת קריאת שמע שעל המטה

ימי השובבים" מסוגלים כידוע וכמקובל בידינו מהאריז"ל לתקן את העבר בעניני קדושה והמסתעפים מהם, ועוררו רבותינו מאורי החסידות את דרך העבודה למעשה בתיקון ענינים אלו כל אחד לפי קדושת דרכו שהאירו לו מן השמים. מהעבודות היסודיות שהשרישו בידינו הצדיקים קדושי עליון היתה התחזקות יתירה בעבודת קריאת שמע שעל המטה.

שרש הענין הוא משום שקריאת שמע זו כחה הוא להכרית את כל המזיקים וכחות הטומאה הנוצרים מפגמי הקדושה רח"ל, וכמאמר

פניני מנחם

א. אך באמת אין לך דבר בעולם שאין בו תועלת כי כל פעל ה' למענהו, גם הבהמה אע"פ שאינה מעניקה מעצמה כלום לאחרים, בכל זאת יוצא ממנה תועלת גדולה, שחולבים את חלבה ועושים ממנו מטעמים שונים. שמעתי פעם מהחסיד ר' יעקב בארו ז"ל (היה חסיד זקן מופלג שגר בשיכון שעוד הסתופף בצל הרה"ק האהבת ישראל זי"ע) שחלב אינו מתקלקל אלא תמיד הוא משתנה למעלייתא, מחלב נעשה לגבינה, מגבינה לחמאה, אח"כ משתבח יותר ונעשה גבינה צהובה, ואח"כ מתייקר ביותר ונעשה 'קעז ועירימים' [מאכל יקר ערך]... ויש לפרש בזה את הפסוק 'אדם ובהמה תושיע ה' לרבות את האדם שהוא בגדר בהמה... דרך אגב יצויין שהרבי האמרי חיים היה קורא לפעמים לתלמידיו הנאמנים בקריאה של חביבה 'בהמה וואס דו ביסט!', וגדול היה אושרו של החסיד שרבינו כינהו בתואר זה... כיון שסימן היה שנעשה 'היימיש' בהחבריא קדישא

ב. גם חברי 'אגודת ישראל' פעלו אז רבות להשיג דירות לפליטים שעלו לארצינו הקדושה. באחד הימים הועלתה הצעה לפני האמרי חיים זי"ע להתחבר ולפעול יחד בשותפות עם האגודה כדי שיהיו בבחינת טובים השנים מן האחד, ונקבעה אסיפה לדון בענין זה בחדרו של הרבי האמרי חיים. כשהחלה האסיפה והחלו דיונים שונים שלא הביאו שביעות רצון לרבינו, קם ועזב את הכל ויצא ופנה אל חדרו למעלה, נגשתי אליו והושטתי את ידי כדי שיסמוך עלי ידי קדשו ועלה עמי במדרגות, באמצע העליה נעמד מלכת והחל לספר לי כדברים האלה: כשעלתה במחשבתי לבנות את ה'שיכון' ושהיתי לצורך כך באנטווערפן [רבינו פעל שם עבור ה'שיכון משך כמה חדשים בסבל גדול ובמסירות נפש, ואף הוצרך לשהות בכלא שם כשהעלילו עליו המדינה שגונב כסף אזרחים, ולימים התבטא שחש שם שפיכת דמיו ממש], בקשו ממני אז חברי אגו"י שרכשו את השטח על יד השטח שלנו שנצטרף בשותפות ונבנה יחד שיכון אחד גדול, אח"כ נתיישבתי בדבר ואמרתי להם, "איך מאן גארנישט, אויב מאן איך עפעס, איז דאס אויף מיין בארד אין איך דארף נישט קיין שותפים, איך וועל בויען פאר מיר, און איך פאר אייך, וועט איר זיין גוטע שכנים איז גוט, אויב נישט וועל איך בויען צווישן אונז א גרויסן חומה של ברזל" [-אני הרי איני עושה שום דבר, וכשהנני כבר עושה משהו הרי זהו על אחריות, איני זקוק לשותפים, אני אבנה עבורי ואתם עבור עצמכם, אם נהיה שכנים צריכים זה לזה הנה מה טוב, ואם לא אבנה חומה גדולה של ברזל כדי להפריד בינינו]. ב"ה שהשכנות היתה טובה ולא נזקקו לבנות חומה בינינו...

חז"ל (ברכות ה, א) "כל הקורא ק"ש על מטתו כאילו אווז חרב של שתי פיות בידו שנאמר רוממות קל בגרונו וחרב פיפיות בידם", "כל הקורא ק"ש על מטתו מזיקין בדלין ממנו", ויש להתעורר מאד בעבודה זו ולקיימה באופן הראוי, ולהחשיבה כתפילה כשהוא לבוש במלבוש עליון וחגור באבנט, וכן לאמרה במתינות כמונה מעות ולכוון בפירוש המילות כדבעי. וכשמירה על קדושת המחשבה בעת השינה נהגו לומר את ארבעת פרקי התהלים הראשונים המסוגלים לשמירת האדם האומרה ממחשבות שינן טהורות בעת שנתו.

ק"ש באימה ויראה

בראיה שטחית יכולה עבודת קריאת שמע שעל המטה להראות כתנאי ואמצעי שנוכל לנום את שנת הלילה שהרי אסור על פי הלכה לשכב קודם קריאת שמע, אך האנשים המבקשים את קרבת ה' ומתנהגים בדרכי החסידות יודעים שהיא עבודה שלימה בפני עצמה ואינה הכנה לשינה ותו לא, וצריכה עבודת קריאת שמע שעל המטה להיות מתוך אימה ויראה, וכמאמר הרה"ק הרבי ר' זושא ז"ע מהאניפאלי בבאור המשנה הראשונה (ברכות ב, א) "מאימתי קורין את שמע בערבית", ש'מאימתי' הוא מלשון אימה ופחד שקריאת שמע צריכה להיות מתוך יראה ופחד לפני בורא כל העולמים.

עבודת ק"ש שעל המטה של הדב"ח

הרה"ק הדברי חיים מצאנז ז"ע חש פעם שלא בטוב בעת שמחת נישואי אחד מצאצאיו, וביקש לפוש ולנוח מיגיעת עבודתו הק', ונתפנה לנוח בחדרו. אחר גמר השמחה כעבור שעתיים מעת שפנה הרה"ק מהיכל השמחה נכנסו משמשיו לבדוק בשלומם ונוכחו לראות כי עדין הוא עומד באמצע אמירת תיבת 'אחד' שבפסוק ראשון שבקריאת שמע! זו היתה עבודתו כאשר היה שרוי בחולשה יתירה, ומינה נלמד כמה גדולה היתה העבודה כאשר היה בריא בכחותיו!

השפעת כחה של קריאת שמע שעל המטה

הרה"ק ר' יהודה'לע ז"ע נסע פעם ללובלין כדי לראות במי עיניו ולתהות על קנקנו של המשגיח הרה"ק ר' שמעון מזליחוב ז"ע, שהיה מפורסם בכל רחבי פולין שהוא בוער כאש להבה ותלמידיו בערו גם כן אחריו בלבת אש נפלאה. כאשר הגיע לשיבת חכמי לובלין, היה זה כבר בשעות הלילה, ונאמר לו שאם חפץ לראות את ר' שמע'לע יצטרך להתעכב ולהמתין באשר הוא נסע חוצה לעיר. תוך כדי ישיבתו במנוחה מטורח הדרך, החל לראות איך שהתלמידים מתאספים להיכל הישיבה ומתכוננים לאמירת קריאת שמע שעל המטה בצוותא, כמובן במלבוש עליון וחגורת אבנט, ואחר כך החלו לקרות ביחד קריאת שמע בהתלהבות גדולה בקול רעש גדול, והיה זה מחזה נורא הוד עד מאד.

תיכף אחר כך קם ר' יהודה'לע ופנה לכיוון היציאה כדי לשוב ולנסוע לביתו תמהו מלווי ושאלוהו מדוע נמלך בדעתו ואינו רוצה להמתין עד שובו של ר' שמע'לע לשיבה, השיב ר' יהודה'לע הרי כבר ראיתי את הכל! וכי באתי לכאן כדי לראות את צורת פניו או דמות זקנו! הרי באתי לראות אורו ואת כח השפעתו על בחורי החמד, ועתה כשנכחתי בעת עבודת הבחורים בקריאת שמע שעל המיטה כבר ראיתי הכל.

כאשר זוכה האדם לערוך את עבודת הלילה כדבעי בקריאת שמע מתוך הקבלת עול מלכות שמים ביתר שאת, הרי כשעולה אח"כ על יצועו הוא עושה חשבון לעצמו כיצד עבר עליו היום ומקבל על עצמו קבלה טובה לעבודת יום המחר, וכך הוא ממשיך הלאה בכל לילה וליילה, עד שעולה ומתעלה במעלות היראה והחסידות, ובכך נשלמים מאליהם כל התיקונים השייכים לימים האלה.

*

פניני מנחם

ג. שמעתי מהרבי הרה"ק האמרי חיים ז"ע שהרה"ק הרבי ר' זושא ז"ע כשהיה קם בבוקר ויוצא מביתו החוצה, הסתכל השמימה וזכר בפסוק (תהלים ה, ד) 'כי אראה שמיך מעשי אצבעותך' וגו', 'און די האר פון קאפ פלעג זיך איהם אויפשטעלען פון פחד' [שערות ראשו נעמדו מרוב פחד] עד כדי כך שכובעו הוגבה מעל ראשו.

ד. סיפר ר' יהודה'לע ז"ע שמכל רחבי פולין היו מגיעים כדי לחזות במעמד הנפלא של קריאת שמע שעל המטה בישיבת חכמי לובלין. וכן נהג גם ר' יהודה'לע להכנס לפעמים לשיבת ז'יניץ כדי לשמוע את הבחורים באמירת קריאת שמע שעל המיטה, וכמובן שמה באו לידי התעוררות גדולה. תפילתו של הגה"צ ר' שמע'לע ז"ע ליכבוער המשגיח דיח"ל היתה בלהב אש גדול עד מאד, והיה אחד שגם הוא היה לו להב אש, וביקש ר' יהודה'לע לידע מהיכן הגיע לו גדול התלהבותו, וחקר הדבר אצל תלמידיו, וזה אמר בכה וזה אמר בכה, אבל הוא לא קיבל הדברים, עד שאמרו לו שהיה אצל ר' שמע'לע, אמר שאכן שם קנו קנין את הלהב אש בעבודת השי"ת.

זאת ליהודה

עובדות והנהגות מבית הרה"ק ר' יהודה'לע ז"ע

בשעה שהיה הרה"ק המגיד ממועזריטש ז"ע משמייע ומשפיע דברי תורה בעת עריכת שולחנו הטהור, היו כל החסידים מצטופפים ונדחפים זה עם זה כדי לזכות לשמוע את דברי אלקים חיים יוצאים מפה קדוש, אך הרה"ק ר' זושא ז"ע לא היה נוהג להדחף לשמוע את דברי הקודש, וזלת פעם אחת שדיבר המגיד הק' בתוך דבריו משבחו של הרה"ק ר' זושא, אז התחיל הרה"ק ר' זושא לדחוף את עצמו בתוך הקהל עד שהתקרב על יד המגיד, והטה את אוזנו סמוך לפיו של המגיד. הדבר היה לפלא גדול בעיני כל החסידים, וביאר להם המגיד הגדול ז"ע שהטעם שהרבי ר' זושא אינו נדחק לשמוע את דברי התורה הוא משום שהוא שומעם גם ממרחק רב ברוב קדושתו, א עתה כיון שדיברתי בשבחו לא היו אזניו המזוככות סובלים את קול השבח ולא שמע מאומה, לכן הצטופף ונדחק בין האנשים כדי לשמוע את דבר ה'.

בזמן של הרה"ק הרבי ר' זושא ז"ע הי' א' שהסתיר עצמו בביתו הרבה שנים ועבד את ה' שעות ארוכות בלימד תורה שעות רציפות ובסיגופים גדולים, וביציאתו משם אחר כמה שנים חשב לעצמו שכולם יכירו בו כעובד ה' מופלג ויבואו אליו לשאול עצות ולקבל ברכתו, והלך בדרכו דרך כמה עיירות ואף אדם אחד לא בא אליו ולא הביט לעברו, באמצע הדרך ראה הרבה אנשים אצים בדרכם, שאל לאחד מהם להיכן הולכים כולם, ענה לו, להרבי ר' בער, הלך גם הוא להמגיד בחשבו שבוודאי יראה המגיד רוב גדלותו ויפרסמו לעיני חסידיו, והגיע בעת שאחז המגיד באמצע סעודתו, ופנה המגיד להרה"ק ר' זושא, ואמר לו "זושא וואס זאגט דער רבש"ע", וענה הר"ז, הרבש"ע אומר אם יסתר איש במסתרם, אז איינער וועט זיך באהאלטען, וכשיצא יאמר לעצמו - ואני, היינו אני כ"כ גדול וכו', אזי מסיים הפסוק לא אראנו נאום ה', והאיש ההוא הבין שמדברים ממנו, והרי הוא היה איש אמת והלך בחזרה לביתו לשנה שלמה לעבוד על עצמו ביותר, וכשיצא נסע תיכף להמגיד, וכשנכנס אמר המגיד להרה"ק ר' זושא, "זושא וואס זאגט יעצט די רבש"ע", ענה, הרבש"ע אומר "אם יסתר איש במסתרם, וביציאתו חושב לעצמו, ואני לא, היינו שאין לו גאות ואנכיות, אזי מסיים הפסוק אראני נאום ה'." שמעתי מהרה"ק ר' יהודה'לע ז"ע צוקללה"ה שהרה"ק הרבי ר' אלימלך ז"ע קרא את שם ספרו הק' 'נועם אלימלך' על שמו ועל שם אחיו הרה"ק הרבי ר' זושא ז"ע, אלימלך על שם עצמו ו'נועם' על שם אחיו הק', כי נועם הוא ענין מתיקות וכן הוא שמו של הרה"ק הר"ז מורה על מתיקות ש'מתוק' הוא באידיש 'זיס', והוא 'זוסיא'.

בזמן של הרה"ק הרבי ר' זושא ז"ע הי' א' שהסתיר עצמו בביתו הרבה שנים ועבד את ה' שעות ארוכות בלימד תורה שעות רציפות ובסיגופים גדולים, וביציאתו משם אחר כמה שנים חשב לעצמו שכולם יכירו בו כעובד ה' מופלג ויבואו אליו לשאול עצות ולקבל ברכתו, והלך בדרכו דרך כמה עיירות ואף אדם אחד לא בא אליו ולא הביט לעברו, באמצע הדרך ראה הרבה אנשים אצים בדרכם, שאל לאחד מהם להיכן הולכים כולם, ענה לו, להרבי ר' בער, הלך גם הוא להמגיד בחשבו שבוודאי יראה המגיד רוב גדלותו ויפרסמו לעיני חסידיו, והגיע בעת שאחז המגיד באמצע סעודתו, ופנה המגיד להרה"ק ר' זושא, ואמר לו "זושא וואס זאגט דער רבש"ע", וענה הר"ז, הרבש"ע אומר אם יסתר איש במסתרם, אז איינער וועט זיך באהאלטען, וכשיצא יאמר לעצמו - ואני, היינו אני כ"כ גדול וכו', אזי מסיים הפסוק לא אראנו נאום ה', והאיש ההוא הבין שמדברים ממנו, והרי הוא היה איש אמת והלך בחזרה לביתו לשנה שלמה לעבוד על עצמו ביותר, וכשיצא נסע תיכף להמגיד, וכשנכנס אמר המגיד להרה"ק ר' זושא, "זושא וואס זאגט יעצט די רבש"ע", ענה, הרבש"ע אומר "אם יסתר איש במסתרם, וביציאתו חושב לעצמו, ואני לא, היינו שאין לו גאות ואנכיות, אזי מסיים הפסוק אראני נאום ה'." שמעתי מהרה"ק ר' יהודה'לע ז"ע צוקללה"ה שהרה"ק הרבי ר' אלימלך ז"ע קרא את שם ספרו הק' 'נועם אלימלך' על שמו ועל שם אחיו הרה"ק הרבי ר' זושא ז"ע, אלימלך על שם עצמו ו'נועם' על שם אחיו הק', כי נועם הוא ענין מתיקות וכן הוא שמו של הרה"ק הר"ז מורה על מתיקות ש'מתוק' הוא באידיש 'זיס', והוא 'זוסיא'.

ליקוט מאמדים מסה"ק משמרת איתמו

להרה"ק רבי איתמו מקאנסקוואלי זיע"א
תלמידים וממעתיקי שמועה של הני תלת עמודי עולם
הרה"ק הרבי מלובלין, הרה"ק המגיד מקאזניץ, הרה"ק היהודי מפשיסחא זיע"א

- פרשת וארא -

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידי"ם אתם, דהיינו שצעקו על זה שמצרים מעבידים אותם עבודתם לה' יתברך שמו, ולא התעוררו מעצמם לעבוד ה' כמו שכתוב בספרי יראים^א, ועיין שם באור המאיר על הכתוב (תהלים קיט, ח) ואביטה נפלאות מתורתך, דהיינו שלא להמתין על מקרי הזמנים לעבוד מתוכם ובהם עיין שם^ב, ועל זה היה נאקתם על שמצרים היו הגורמים לעבודתם לה' יתברך שמו ולא התעוררו מעצמם:

ואומר הכתוב ואזכר את בריתי, על דרך הנ"ל שרצונם שיהיה עבודתם אותי מעצמם ומרצונם הטוב מרוב כל, וזהו בחינת דבר ולא בבחינת נוקבא ומקבל העבודה על ידי אחרים, וידוע (זוה"ק ח"ג קמג.) שכל בחינת מצרי"ם הוא בחינת נוקבא, וזה ואזכור את בריתי^א, שבני ישראל המה הבני בריתי^ב, ועל דרך מה שנאמר (משלי י, כה) צדיק יסוד עולם, והבן:

ויש לומר עוד וגם אני שמעתי וגו', היינו שעל ידי נאקתם שיהיה עבודתם לה' יתברך שמו בבחינת דוכרא ולא לקבל העבודה על ידי בחינת מצרי"ם, כן מעוררים לעילא הבחינת זכ"ר חסד"ו שהוא סוד הברית (זוה"ק ח"א רכח:), ועיין שם בזוהר הקדוש (ח"א כ.) בסוד החסד דמתגליא בפומא דאימא, ועל המאמר (בראשית יח, א) והוא ישב פתח האהל, והבן:

וגם יש לומר על דרך מה שאמר הרב המגיד (מקאזניץ) נשמתו עדין על הכתוב (דברים י, כא) הוא תהלתך והוא אלהיך, והתמצית הוא לידע שגם האלהות מה שמקבל על עצמו עול מלכותו ואלהותו כל זה הוא חסד אל, כי הוא נותן לו כח עיין שם באורך^ה, וזה שאמר הכתוב והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני ה' אלהיכם, היינו שאני אני הוא הנותן לכם

וגם אני שמעתי וגו', היינו שעל ידי נאקתם שיהיה עבודתם לה' יתברך שמו בבחינת דוכרא ולא לקבל העבודה על ידי בחינת מצרי"ם, כן מעוררים לעילא הבחינת זכ"ר חסד"ו שהוא סוד הברית (זוה"ק ח"א רכח:), ועיין שם בזוהר הקדוש (ח"א כ.) בסוד החסד דמתגליא בפומא דאימא, ועל המאמר (בראשית יח, א) והוא ישב פתח האהל, והבן:

א. עיין בסה"ק אוהב ישראל (פרשתן) וזל"ק: וזהו ביאר הפסוק, וגם אני שמעתי, ר"ל אני בעצמי שמעתי את נאקת וגו', היינו עם הנאקה שהם צועקים על צער הגלות והשעבוד שומע אני עוד צעקה אחרת, אשר מצרים מעבידים אותם, ר"ל שצועקים ביותר על זה שהמצריים המצריים ומעיקים להם, יהיו מפעילים ומעבידים אותם עבודת השם יתברך, ולקרב לבבם אל השם יתברך, ולמה לא עשו זאת מאיליהם, ולזה ואזכור את בריתי, היינו עי"ז ראוי נכון שאזכור להם הברית והרבקות שהיה לאבותיהם הקדושים עמי ולגאלם, בן יהי רצון לגאול אותנו במהרה בימינו אמן.

ב. עיין בסה"ק אור המאיר (רמזי נשא): ודוד המלך אמר (תהלים קיט, יח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, הכוונה להתחנן לפני יתברך שלא יבא אתו עמו להשיגו כאמצעות נסיונות וגו' כי אם שאל מאתו יתברך להראות נפלאות ממאור התורה, ולא כאמצעות סיבות ונסיונות ועובדות כלל, וזהו גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך דייקא, לשלול נפלאות על ידי הסבות ועובדות אשר לא טובים.

ג. היינו בחינת זכר.

ד. היינו שקודם הקשה למה צריך בפסוק זה לחזור ולומר 'המוציא אתכם וגו' הלא בפסוק שקודם לזה כתיב כבר 'והוצאתי אתכם וגו', והקשה עוד אחרי שכן חוזר הפסוק עוד פעם, למה כתב רק לשון 'המוציא אתכם' ולא חזר גם על לשון 'והצלת' ו'גאלתי'.

ה. עיין בסה"ק עבודת ישראל (פרשת עקב): הוא תהלתך והוא אלהיך וגו', משה רבינו ע"ה הוהיר והוכיר את ישראל, כלומר הגם שיעבדו את הש"י, ידעו כי לא בכוחם ובחכמתם הם עובדים כי אם הכל הוא מאת הש"י, וזהו הוא תהלתך תהלה הוא מלשון אורה ובהירות כמו יהלו אורם (ישעיה יג י) ולכן תדע כי הוא (הש"י) הבהירות שלך, והוא אלהיך פירוש כל אלוהות שאתה ממשיך בקרבך הוא ממנו וכל אלה עשתה ידו.

ח"ב דף כ"ד ע"ב והא שבחא דכולא ולקחתי וגו'.

~*~

וגם רומז המוציא אתכם מתח"ת כנ"ל דהיינו מכל מיני תחת ושפלות, וכל זה הוא על ידי פבלות מצרים, פירוש שאתם סובלים הבחינת מצרי"ם, וכמו שכתבתי כמה פעמים שעל ידי קבלת היסורים ובחינת מצרי"ם באהבה, ממילא נמתקים כל הגבורות ודינים לחסדים ויהיה אך למעלה ולא למטה, ועיין שם על הכתוב (יחזקאל ג, ט) לא תירא ולא תח"ת"ד:

~*~

ובני מררי מחלי ומושי, היינו על דרך מה שאמרו חז"ל (מגילה כח.) מעולם לא עלתה קללת חברי על מטתי, וכמו שכתוב (פרע"ח שער הקר"ש שעל המטה פ"ב) בשם האר"י למחול לכל אדם, וזה אי אפשר כי אם למי שמאמין בהשגחה פרטיות מאל יתברך שמו ויודע שהכל מעשיו גרמו לו, וכמו שכתב רשב"א סוף קידושין (פב:) על המאמר שהרעותי את מעשי וכו', וכל מיני מריבות ומחלוקת שיש לו הכל מעשיו גרמו לו זאת ועל ידי זה בנקל לו למחול לחברו, וזהו ובני מררי היינו שאומר שכל המרירות שלי מעצמי וממעשי ואני גרמתי לי זאת, על ידי זה מחלי כנ"ל שמוחל לחברו, ומושי היינו שהטינא הוסר ממנושי לגמרי על ידי זה הנ"ל, ומה שרוצה בלבו להקפיד ולכעוס על חברו הוא מתמרמר על עצמו שהוא עיקר הגורם בנזקו והוא צריך למחילת עצמו, וגם שעל ידי היסורין שיש לו ממשמש במעשיו, וממילא אין לו פנאי להקפיד על חברו ומחל לו, והבן:

כח לקבל האלהות, ואני הוא המוציא אתכם מתחת פבלות מצרים כנ"ל, וכנודע שאין מיצר כמיצר היצר והפירוד ח"ו מה יתברך שמו, ועל ידי יציאתו ממצר היצר ומדביק את עצמו בה יתברך שמו ממילא הוא יוצא מכל בחינת מצר י"ם'.

זועיין שם מה שכתבתי כמה פעמים על המאמר חז"ל (פסיקתא דר"כ יב, כא) שיהיו עליכם חדשים כאלו שמעתם בו ביום, וכפירוש רש"י בפרשת עקב על הכתוב (דברים יא, יג) והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום וכהנה, וכמו שכתוב בספרי יראים על ברכת נותן התורה לשון הוה, והיינו שהיא נצחית ובכל יום ויום נתעורר בחינת נתינת התורה, והקדוש ברוך הוא נותן בלב התעוררות חדשה לקבל אלהותו ותורתו ועבודתו, וזהו ולקחתי וגו' והייתי וגו' וידעתם וגו' כנ"ל.

ועיין שם במסכת ברכות דף ל"ח ע"א בפלוגתא דרבי נחמיה ורבנן דקאמרי הכי קאמר כו' כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מילתא כי היכי דידיעתו דאנא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב וידעתם וכו"א, ולכאורה לדבריהם הוי ליה לומר וידעתם גו' אשר הוצאתי אתכם וגו"ב.

ולפי מה שכתבתי ניחא שפיר שזהו גופא הוא גם כן הבטחה לזכות לידיעה שהקדוש ברוך הוא מוציא אותנו תמיד ממצרים כנ"ל, וזה שאומר עבידנא לכו מילתא כי היכי דידיעתו דאנא הוא דאפיקית וכו"א, ובזה שכתבתי ניחא שפיר מה שאמר בזהוה הקדוש

ו. היינו שע"י שהוא יוצא ממצר היצר הרע ומקבל אלוקותו ית', הוא יוצא ממילא מכל המיצרים, וכל זה הוא בכח עליון שנותן לו כח לעשות חיל לקבל עליו עול מלכותו ית'.

ז. כאן מוסיף רבינו שחוק מזה שצריכים לדעת שכל עבודתו הוא מכח השי"ת ברוב חסדו, צריכים לדעת ג"כ שבכל יום מתחדש עניין זה מחדש.

ח. עיין בטורי זהב (שורע או"ח סימן מז סק"ה).

ט. היינו שעניין 'ולקחתי אתכם לי לעם' 'והייתי לכם לאלקים' מתהווה בכל יום מחדש, כי התורה היא נצחית, ובכל יום נתחדש נתינת התורה מחדש כלשון 'נותן התורה' שהוא הוה, וממילא נתחדש בכל יום מה שכתב בתורה 'ולקחתי אתכם לי לעם וגו'.

י. היינו לדעת שכל זה שהוא נהיה לעם ה' ושהוא מקבל עליו אלוקותו ית' הוא בכח עליון בחסדו ית'.

יא. בגמרא (ברכות לה.) מבואר דצריך למימר בברכת המוציא לישנא דעבר שהרי כבר הוציא הקב"ה הלחם מן הארץ קודם שבא המברך להנות ממנו, ובי'מוציא לחם' כו"ע לא פליגי דהוא לישנא דעבר, ובי'מוציא' פליגי, רבנן סברי דהוא ג"כ לישנא שלעבר 'דאפיק' ומביאים ראיה מפסוק (דברים ח) המוציא לך מים מצור וגו', ורבי נחמיה סבר שהוא לשון להבא - דמפיק, ומביא ראיה מלישנא דקרא (שמות ו) המוציא אתכם מתחת פבלות מצרים, ופירש"י שפסוק זה נאמר למשה במצרים לפני שיצאו וממילא הוא לשון דעתיד, ורבנן מתרצים דגם הפסוק הזה הוא לישנא דעבר אע"פ שנאמר לפני היציאה, והכי קאמר להו קוב"ה לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מילתא כי היכי דידיעתו דאנא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא, היינו שאחרי היציאה תדעו שאני הוא זה שהוציא אתכם, והוא לשון עבר.

יב. והקשה רבינו אם הפירוש בפסוק הוא לישנא דעבר כדאמרי רבנן (עיין הערה קודמת), א"כ למה כתיב 'המוציא' שיכול להשתמע כלשון עתיד, הוה ליה למימר במפורש אשר הוצאתי אתכם.

יג. היינו שחוק ממשט הפשוט שידעו שה' הוציא אותם ממצרים בלשון עבר, נכלל בזה ג"כ שידעו שה' מוציא ויוציא אותם תמיד מכל המצרים, ולכן נוקט התורה לישנא דמשמע ג"כ לעתיד.

יד. עיין דברי רבינו בפרשת דברים: וזה שאומר הכתוב אל תירא אל תירא היינו שלא להתפס בבחינת היראה לבד, ואל תח"ת, היינו שלא יגרום ח"ו להשפלת עצמו מרוב הגבהות, וכמו שאמרו חז"ל (עירובין יג.) כל המגביה את עצמו הקדוש ברוך הוא משפילו וכו' וכהנה.

טז. 'מש' הוא לשון הסרה כמו 'לא ימוש ספר התורה הזה וגו' (יהושע א).

אגרת לאברך

אגרת שלוחה

לבני התורה שיוחי'

חוכו רצוף אהבה לעורר הלבבות לשקיה בתורה ולקנין דתורה בהתמסרות מוחלטת נכתבה ע"י מו"ר הגאון האדיר רבי יוסף ליברמן זצוק"ל בעל "משנת יוסף"

נרפס מחדש לעלוי נשמטו בימי השבעה להסתלקותו לשמי דום

אברך יקר! אגרת זו שלוחה אליך ממי שהי' בעצמו אברך, וזכה לדור בגים ונכדים אברכים ויש לזה משמעות של נסיון בחיי האברך. וכמואב בדעת זקנים מבעלי התוס' (ר"פ ראה) משל לזקן היושב על אם הדרך ויש לפניו שני דרכים, א' תחילתו קוצים וסופו מישור, וא' תחילתו מישור וסופו קוצים, ומזהיר את העוברים וזהרו מזה שתחילתו מישור כי כולו קוצים, לכו בזה שתחילתו קוצים כי סופו מישור, כל מי ששומע לו אע"פ שיגע מעט בתחילתו אח"כ הולך בשלום וכו' (והוא מהספרים). - הנך רואה שהמשיל ל"זקן" היושב ומזהיר, ולכאורה מה הנפק"מ מי מזהיר, קבל האמת מי שאומר. אלא שלזקן ראוי להאמין יותר, כי הניסיון אתו.

מדברי חז"ל הקדושים על עסק התורה "מיום שהרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד" (ברכות ה.)

משל זה של חז"ל הוא יסוד בחיים, ומתאים ממש לנושא שלנו. מי שמסתפק בחיי נוחיות ואינו יגע ועמל, דומה לו כי הולך למישור וטוב לו. והנה עוברים שנות החיים, והוא מוצא עצמו בקוצים. ולהיפך העמל ויגע בנעוריו, סופו מישור.

לאברך הלן בעומק ההלכה י"ב שעות ביממה ויותר, ועולה מעלה מעלה, אין צורך באגרת זו, אבל יתכן וגם הוא ימצא בה מלה טובה שתועיל לו. - ולכן הנני ניגש ישר לענין, בלי הקדמות דרשות ומאמרי חז"ל, שהרי ספרי מוסר ישנם הרבה, וזו אגרת היא, אישית ללבך. כתובה בלשון קצרה, וטמונות בה כמה נקודות חשובות.

רוב רובם של אברכי הכוללים הם בגדר "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה". מיעוט שאינו ניכר יש אולי שנכנסים לכולל מפני השיגרה. אבל חיזוק צריכים גם המרובים, מפני שכנגד הרצון ללמוד ולעלות, ישנם הרבה נסיונות ומפריעים. אבל לעומת המטרה הנשגבה אליה רוצים וצריכים להגיע, הרי כל ההפרעות הן כאין ואפס.

המטרה והשגתה

ראשית הכל בדוק נא עצמך מהי שאיפתך. לאן אתה רוצה להגיע, אשר את זה אפשר להגדיר כשאיפתך בחיים. - התשובה בודאי ברורה: להיות ת"ח ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה (שבת קיד. ותעניתי י). כלומר להיות בקי בש"ס ובפוסקים, בידיעה עמוקה וברורה. - שאיפה זו גדולה היא ודרושה הרבה יגיעה. אבל יכול אתה להגיע אליה. אפילו אין כשרונותיך אתך להשיגה כולה ממש, תוכל בודאי להשיגה בחלקה. שכן הבטיחונו חז"ל הקדושים (מגילה ו: א"ר יצחק אם יאמר לך אדם יגיעתי ולא מצאתי אל תאמן).

וא"כ נמשיל משל מהחול אל הקודש. הלומד למשל רפואה בודאי יצלל כל יום וכל רגע משנות למודו, שהרי רוצה ליגדל לרופא מומחה, ואם יכשל בבחינה הרי ביטל זמנו והוצאותיו. הנמשל אמנם אינו דומה לגמרי, כי בכל מלה תורה מקיימים מ"ע של ודברת במ. וידוע מהגר"א ז"ל שאמר שמאהבת התורה שיש לו, היה יכול לחזור כל ימיו המשנה הראשונה ממס' ברכות, אלא

שיש מצות ידיעת התורה. - אבל אין אנו מדברים במי שמנצל כל רגעיו, אלא שאינו משתדל בקנין ידיעת התורה. ודברינו הם פשוטים כמשמעם, במי שאינו מנצל שנות נעוריו כראוי לו, וע"י כשרונותיו היה יכול להגיע להרבה יותר ממה שהגיע, אם היה יגע יותר. וא"כ ביטל זמנו ושנותיו היקרות, ולשוא חי חיי דחק.

וכבר המשילו רבותינו בספריהם משל לבעל משפחה דטפלי תליין ביה, ואין בידו לפורטה אפילו שוה פרוטה. יעצו לו אוהביו לנסוע ליריד, לקנות בזול ולמכור ביוקר, ולהרויח משהו למחיית ביתו. מה עשה, הסתובב ביריד, הסתכל על הקונים והמוכרים, וביטל כל יום היריד, ולערב שב ריקם לביתו. - כן שנותינו בהם... עד מאה ועשרים שנה, הזמן קצר, והמלאכה מרובה, ובעל הבית דוחק (אבות פ"ד מט"ו), ומי יודע מה יולד יום.

אל תזלזל איפא בשנותיך ימיך ורגעיך היקרים. אשר כולם נחוצים ביותר להשגת המטרה הגדולה לדעת ש"ס ופוסקים. התבוננות זו תהא לנגד עיניך ביום הראשון של כניסתך לכולל, ובכל יום בתחילתו. חזור לעצמך מאמרם ז"ל "היום קצר והמלאכה מרובה" וזה יביא אותך לדעת להעריך ערך כל רגע שביום. - (ואפילו אם זכית וקנית הרבה בתורה"ק, עדיין אין אתה בן חורין להבטל ממנה אפילו רגע א'. וגם התבונן היטב ותראה כי יש לך עוד הרבה ללמוד, מה שחסר לך לידיעת ש"ס ופוסקים באר היטב).

איך מגיעים למטרה

דבר זה לימד אותנו הרמב"ם (הל' ת"ת פ"ג ה"ז) מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו (של ת"ת) כראוי, ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' (אבות פ"ו מ"ד) עיין בפנים בלשונו הזהב. - כלומר התנאי הראשון הוא, שתהא מטרה אחת ויחידה לפניו, לזכות לכתר תורה, ולא יסיח דעתו לשום דבר אחר, אלא ישים מלא ריכוזו בתורה.

ממילא מובן, שכל מה שמונע עצמו מלהכניס לראשו מחשבה אחרת שאינה בענין שלומד בו, ה"ז משובת, וגם ה"ז הכרחי. כי כל מחשבת חוץ דוחה מהמוח מחשבת התורה. כי כבר אין חדרי המוח מכילים יותר, אם ממלאם במחשבות אחרות.

בשיחות הסבא מקלם ז"ל מסופר על מושל העיר קלם שהגיעו אליו אורחיו חברי השררה, והלך לטייל אתם ברחובות להראותם את העיר, משהתקרב לבית המדרש הציע להם לראות את היהודים. הם פתחו את דלת ביהמ"ד ונכנסו בהמולה גדולה, היה אז באמצע תפילת קבלת שבת, אף א' מהבחורים לא הרים עיניו מהסידור, האורחים הרמים לא הפנו אליהם תשומת לב תלמידי הישיבה. - והרי זו דוגמא קטנה של ריכוז בלימוד. לאפוקי ממה שקורה לפעמים, שכל דבר הכי קטן כבר מסיח דעת מהלימוד.

"שלושה הקב"ה בוכה עליהם בכל יום על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" וכו' (הגיגה ה:)

"כל העוסק בתורה כלילה מושך עליו חוט של חסד ביום" (ע"ז ג:)

כל העוסק בתורה כלילה שכינה כנגדו (תמיד לב:)

"זמנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר" וכו' (ברכות ו. אבות ג, ז)

גייעה יומם ולילה, וניצול כל רגע

התנאי השני שבדברי הרמב"ם הנ"ל הוא גייעה בתורה יומם ולילה, חיי צער תחיה "ובתורה אתה עמל". בלי עמל אי אפשר לזכות בכתר תורה, וכמאחז"ל (מגילה ו: ה) "הנ"ל לא יגיעת ומצאת אל תאמן - רק ע"י שקידה יומם ולילה נקנית התורה. וזה אומר, ניצול מלא של סדרי הלימוד, וניצול כל שעות המעט לעת גם חוץ מסדרי הישיבה.

היצה"ר הנקרא ע"י שלמה המלך מלך זקן "וכסיל" זו תחבולתיו לעשות את האדם לכסיל, ע"י שמפתחו בבלות שעותיו בבטלה במקום להגות בתורה. - התבונן נא, היש דבר יקר מחיי האדם, הרי כל אשר לו יתן האדם בעד נפשו. ובעד כל הכסף שבעולם אי אפשר לקנות רגע אחד של היום שעבר, ואפילו העשיר הכי גדול בעולם, שיכול בכספו לקנות את חצי העולם, אינו יכול לקנותו. - א"כ המבלה רגעיו לבטלה, למי הוא דומה, לעומד על שפת הים, וכיסו מלא דינרי זהב, ובכל רגע מוציא דינר מכיסו וזורקו לים. איש כזה הרי שוטה לכל דיני התורה, כמ"ש (הגיגה ד.) איזהו שוטה, זה המאבד כל מה שנותנים לו. - ומה שונה איפוא זה, הזורק כל רגע, אחד מרגעי חייו, לים הבטלה.

והמשילו ע"ז משל משני סוגי לוח- השנה. יש לוח כמו ספר שלכל יום יש עמוד, למחרת מדפדפים ופותחים דף חדש. ויש לוח שכל יום הוא על דף נפרד, שאותו תולשים בסוף היום מהלוח וזורקים. - כך מי שבא בסוף השנה עם כל מספר ימיו, יכול לראות מה עשה ביום פלוני ומה בפלוני. אבל התולש את ימיו וזורקם לאשפה, להם אין זכר למו, ימיו עפו ממנו. (ועי' יערות דב ח"א עמ' פד.).

ושלמה המלך, החכם מכל האדם, מזהיר ואומר (קהלת יב, א) וזכור את בוראך בימי בחורותיך, עד אשר לא יבואו ימי הרעה, והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ. ומפרט והולך צורת האדם בימי זקנתו (וכפירש"י שם, והוא מגמ' שבת קנא:.) שנתמעט כחו, ומאור עיניו, וכח האכילה והעיכול, וההילוך ברחוב, שנשען על מקל וכו' וכו' עיי שם. - וא"כ מי זה בטוח עד מתי יה' בריא ושלם בכל כוחותיו, ואם לא ניצל ימי בחרותו, כשכוחו אתו, יבכה עליהן לעת זקנתו, כאשר כבר לא יה' לו כ"כ להגות בתורה כבצעירותו, ויספוק כף ויזעק מרה: לאן זרקתי את הימים הטובים והלילות המאירות, בהן יכולתי לקנות שלימות, וסמכתי עצמי על ימי הזקנה, ימים שיזועו בהם שומרי הבית (בקהלת שם). והרי זה יה' מעוות שלא יוכל לתקנו. כי כאמור לא יוכל בשום אופן לרכוש בחזרה את השנים הצעירות, ואת כוחותיו הרעננים, שבהן זילזל ואותן ביזה.

ואף מי שמצליח "להסתדר" עם המשגיח וראש הכולל, לעבור בבחינות וברישים שמירת הזמן, לא זה הקובע ברישום רגעי חייו, אלא כמאחז"ל (אבות ג, כ) הפנקס פתוח והיד כותבת וכו' והדין דין אמת וכו'. כי שם רושמים האמת לאמיתו, ובסוף ימי האדם יוכל לראות בפנקסו תמונה נכונה של כל יום מימי חייו. אכן יחד עם שקידתך בכל עת ובכל שעה ממש, בכל זאת עשה זאת בנפש חפצה, במצב רוח טוב, בשביעות רצון. תנעים לסביבתך, והזהר מלהכניס מתח לבית. והאמת שצריך חכמה לזה, לאחוז ב' הקצוות, בשקידה ובשלות הנפש יחד.

להתגבר על נסיונות

העולם הוא מלא נסיונות, ולפעמים הם באים גם על הלומד. אבל דוקא זוהי גדלות האדם להתגבר עליהן. וכמאחז"ל (ב"ר נה, א) והאלקים ניסה את אברהם נסיון אחר נסיון וגידולין אחר גידולין, שבביל לגדלן בעולם, כנס הזה של הספינה. וידע האדם שאם בא לו נסיון חשוב הוא לפני הקב"ה, וכמ"ש (ב"ר לב, ג) ה'

צדיק יבחן, היוצר הזה אינו בודק קנקנים מרועעים, אלא היפים, שאפילו מקיש עליהם אינם נשברים, כך אין הקב"ה מנסה את הרשעים אלא את הצדיקים. - זאת אומרת, שהנסיון אם בא לאדם הוא לגדלו, וכיון שחשוב הוא בשמים, ויודעים שיכול לעמוד בו.

והעצה להתגבר עליהם, הוא בשיתרגל מנעוריו להחזיק בתורה הק' בשתי ידיו, ולא להרפות ממנה בשום מצב. ואז יווכח שהלימוד עולה יפה בכל עת ובכל זמן. ויפה פירש החת"ס (בחי סוגיות ירושלים תרנ"ד דף סה.) את המשנה באבות (א, יד) אם אין אני לי מי לי וכו'. דהיצה"ר תמיד מפתה את האדם שלא עכשיו הזמן ללמוד. לבחור אומר, עכשיו כשהגעתי לגיל שידוכים לא עת להתרכז בתורה, אחרי החתונה תשב בישוב הדעת ותלמד. משנשא אשה אומר לו להיפך, כשהיית בחור אז הזמן ללמוד, ולא עכשיו כשריחיים בצאורך. אבל שקר הוא אומר לך, והאמת הוא להיפך, תחילה יאמר הבחור "אם אין אני לי" כשלא אהיה שייך לגמרי לי אלא אהיה תלוי גם בדעת עזרתי, אז "מי לי" מאין יבא עזרי, עכשיו כשאני לי ברשות עצמי חטוף ואכול בעמקי תוה"ק. וכשנשא אשה יאמר "כשאני לעצמי מה אני" כשהייתי לעצמי ללא פלג גופא, מה אני, עכשיו אוכל ללמוד תורה בטרה, והכלל צריך להיות תמיד "זאם לא עכשיו אימתי", עכ"ד - וזה רק לדוגמא, וכן הוא בכל תקופות החיים, שתמיד תראה עכשיו את הזמן הכי טוב ללמוד.

כשאתה אברך צעיר, פשיטא שעכשיו הן שנות השקידה והעליה יום יום. וגם כשעברו כמה שנים, והילדים גדלו, ואפילו אם הגיעו לפרקן, חשוב בעצמך שדוקא עכשיו הזמן המתאים לייגע בתורה בכל מאמצי כח. וכמובן יחד עם זאת לא להזניח חובותיך כלפי בני הבית והילדים.

ויש כמה מאמרי חז"ל שדוקא תורה הנלמדת במצבים קשים היא לא רק להקב"ה אלא גם מתקיימת ללומד. כגון (ברכות סב.) אין דברי תורה "מתקיימין" אלא במי שממית עצמו עליה. ועוד תורה שלמדתי באף היא "שעמדה" לי. - תורה כזו נותנת סיעתא דשמיא גם לזמנים הטובים.

שמירת הזמן

אחד מעקרונות ההצלחה בלימוד בכלל, ובכולל בפרט, הוא שמירת זמני הסדר בקפדנות. וכבר אחז"ל (שבת לא:.) ששואלים לאדם ביום הדין "קבעת" עתים לתורה. שפירושו הוא לא רק לבעל מלאכה שצריך עכ"פ לקבוע לו עת ללמוד. אלא גם לת"ח שתורתו אומנותו, הגם שלומד במעל"ע תמיד כשיכול, בכ"ז הסדר הקבוע חייב להיות בבחי' "קבעת" עתים לתורה. זו טובה גדולה לעצמו, לחבירו, ולכל הכולל. ע"ז מתחזקת החברותא, וכמה חברותות המתחזקות, ה"ז מחזק את כל הכולל.

יש הנעורים מאוחר בלילה, ועל חשבון זה מאחרים בבוקר לכולל. זו אולי טובה לעצמו, ללמוד תורה בלילה, אבל רעה היא לחבירו המופרע עי"ז, ולכל הכולל הנחלש בגללו. לפעמים זה גובל אפילו עם גזל, שגוזל זמן חבריו, שיושב ומצפה לו, ואינו לומד בהתרכזות המלאה עד בא חבריו. וממילא יש בזה גזל הרבים, כאשר זה מחליש את הרבים. - וכמו"כ המדבר, האוכל בקבע, היוצא ונכנס וכו', הרי הם נוגעים בחשש גזל הרבים.

האחריות כלפי הדור וזיכוי הרבים

גדולה היא אחריות הלומד לא רק לעצמו, כי אם גם לכל הכולל, ויותר נכון לכל כלל ישראל. - אחז"ל (גיטין נח.) מעשה בר' יהושע בן חנניה שהלך לדרך גדול שברומי, אמרו לו תיגוק א' יש בבית האסורים יפה עיניים וכו', הלך ועמד בבית האסורים אמר "מי נתן

"טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה, מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקדיש לפני על גבי המזבחה" (שבת ל.)

"שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה ה"ז מושב לצים, יש ביניהם ד"ת שכינה שדויה ביניהם וכו' ויכתוב בקספך זכרון לפניו" וכו' (אבות ג, ג)

"לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת" (שבת פג:)

"תורה לשמה זו היא תורה של חסד, שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד" (סוכה מט:)

אגדת האסד

שלח דף קעג:) במעלת ההעמקה בלימוד בשבת, וחידושי תורה בו, וז"ל: זכאה איהו מאן דנשמתי בשבת אסהידת קמי מלכא על חידושי דאורייתא, דהקב"ה וכל פמליא דליה, וכל אינון נשמתי דצדיקיא דהו בגן עדן, כולהו מתערטין בההוא מלה וכו'. כמה יקר על יקר ועטרה על עטרה מעטרין לאבוה דההוא בר נש תמן, בשעתא דאמר קב"ה אתכנשו למשמע חידושיא ומלין חדתי דאורייתא משמיה דפלוני בר פלוני, כמה אינון דנשקין על רישיה, כמה צדיקיא מעטרין ליה כד נחתי, זכאה חולקהון דכל אינון דמשתדלין באורייתא יומא דשבתא משאר יומין עכלה"ק. (ועי' ע"ז זה"ק (ויקהל כה): שדברים בטלים הם בגדר חילול שבת).

"אשכחיה
ד' איתנו
לאליהו,
א"ל מא
הא שני
הוא ה'
א"ל עסיק
בפלוני
הנבנה,
דמא קאמר,
א"ל איתנו
הוא ה'
א"ל עסיק
בפלוני
הוא ה'
א"ל עסיק
(ב"מ ד:)

"הו הוא
הינים,
איתנו הוא
הינים,
נשאתם
יגעים ה'
(ד'ושלמי פאה
פ"א ה"א)

כל הפוסק
מדברי
תורה ועוסק
בדברי
שיחה,
מאכילין
אותו גחלי
דתמים
(הגיגה ב:)

וכתב הב"ח (או"ח סי' רמ"ב) דבשבת רוב היום לה, ומקצתו לכם. וכן הביא הב"י (סי' רפ"ח) את הירושלמי ר' ברכיה אמר לא ניתנו שבתות אלא לעסוק בהם בדברי תורה. והדרישה (או"ח סי' ת"ל) כתב יום השבת הוא מוכן ומזומן ללמוד בו, שיש לו סגולה מצד יתרון הנפש שבאדם בשבת להועיל לכל מבקשי תורה עכ"ל.

עשה חשבון ותראה שבין בקיץ ובין בחורף אפשר ללמוד בעש"ק 6 שעות בריוח, וכן ביום ש"ק ומוצש"ק. ואפילו יותר מזה. וזה אפילו עם תפילות בארוכה, וסעודות שבת כראוי, ועזרה בבית, ושינה בשבת תענוג, עכ"ז נשארות 12 שעות ויותר ללימוד. - כמובן שצריך לזה זריזות, והקפדה על הזמן שלא יבזבז בחינם.

זכורני בשנות קדם היו אברכים שביום ו' בבוקר עשו הקניות לש"ק, ועזרו קצת בבית, והלכו עם חברותא לביהמ"ד ולמדו עד קרוב להדלקת הנרות. כמה שעות תורה חסכו להם! - 2 ימים ע"ש וש"ק מתוך 7 הם 28% מהשבוע. כמעט שליש חיי האדם הולך לו על ע"ש וש"ק. ומי פתי יאבדם ח"ו במו ידיו, בשעה שדוקא אלה הם הימים המקודשים המסוגלים לתורה.

סדר הלימוד

אחז"ל (ע"ז ה): לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה "כשור לעול וכחמור למשא". הכונה הפשוטה בזה שכמו השור והחמור שאינם בועטים במלאכתם, ומקבלים על עצמם את העול והמשא, ובכל כחם מושכים במחרישה, ונושאים כמה שרק מעמיסים עליהם, כן האדם לא ייגע ולא ייעף מלעסוק בתורה תמיד בכל מאמצי כחו. ולא יבעט ח"ו בעסק ויגיעת התורה.

גם אפשר להבין ממאחז"ל זה, שאין האדם יכול להעריך בעצמו את כוחותיו. ולפעמים נדמה לו שרוצים להעמיסו יותר מדי. ולכן ישים עצמו כשור לעול, אשר כוחותיו אדירים, בכור שורו הדר לו, וכן חמור גרם נושא משאו, וידע כי גם כוחות האדם גדולים הם מאד, וכאשר יקבל על עצמו העול והמשא יסעוהו מן השמים.

ורמז נכון טמון בדברי קדשם ז"ל, שיש ללמוד לעסוק בתורה בשני האופנים בעמקות ובקיאות, וישים עצמו כשור לעול חורש בעומק ההבנה, וכחמור למשא הנושא כמויות בקיאות. גדולי ישראל לפנים עסקו (בפרט בנעוריהם) חלק מהיום בעומק העיון, וחלק מהיום בלימוד בקיאות, ובחזרות תמידיות. עי"ז גדלו בשני המובנים. היום ב"ה נתרבו כוללים בהם לומדים "הלכה בעיון" שיש בהם מעלת העמקות, ולימוד ההלכה. כמו"כ כוללי בקיאות, ואשרי הזוכה לסדר לעצמו בשניהם.

כמו כן טוב ומועיל כל פרק זמן להתעמק במיוחד בסוגיא, ולהעלות על הכתב חידושים וביאורים בהבנת דברי רבותינו הראשונים והאחרונים ז"ל.

למשיסה יעקב וישראל לבוזזים, ענה התינוק, הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו. אמר מובטחי בו שמורה הוראה בישראל וכו' עיי"ש. ותמוה איזה חכמה יתירה ראה בו עד שהיה מובטח שיגדל להוראה. - וכתב הדעת סופר (עמ' רפז.) עפ"י הידוע שאם הכהן משיח יחטא - אז זה - לאשמת העם (ויקרא ד, ג), גורם אשמה לעם, שעיי"ז יורדים עוד וחוטאים. וזה ששאל ר"י בו חנניה מי נתן למשיסה "יעקב", מה גרם להמון שירדו פלאים, והשיבו התינוק הלא ה' זו "חטאנו" לו (אנו חטאנו) וזה גרם להם, ולא "אבו" (הם) בדרכיו הלוך וכו'. כי נשאו ההמון ק"ו בעצמם, אם ת"ח כך, אנו על אחת כמה וכמה. ומשהבין ר"י חכמת התינוק באחריות הת"ח כלפי הדור, היה מובטח שיגדל לרועה ישראל, עכתו"ד בקיצור.

דבר זה מפורסם גם בשם החוזה מלובלין ז"ל (כמובא בהקדמה לס' קהלת יעקב) שאדם יכול להכניס הרהורי תשובה בלבות בני ישראל, ביושבו בביתו ועוסק בתורה לשמה, ופירש בזה את הפסוק אשרי אדם עוז לו בך מסילות בלבבם, שפתח בל' יחיד וסיים בל' רבים, דהכי קאמר אשרי אדם הדבוק בבורא ית"ש, ועי" תורה ועבודה עוז לו בך, ועיי"ז מסילות "בלבבם". - וכן כותב החזון איש ז"ל שאם בני התורה ילמדו תורה כראוי, יכניסו הרבה אורה לדור, וממנו יושפעו גם הרחוקים עיי"ש. והרי זה כגלי הקול המתפשטים למרחקים מסוף העולם ועד סופו.

יסוד זה כתוב גם בתפארת שלמה (פ"י כי תצא, בד"ה ולך תהי' צדקה) שעיי" ללימוד תורה לשמה מעורר כל א' למעלה, ועיי"ז נשפעים רחמים וישועות לישראל. כמו ר' חנינא בן דוסא שכל העולם ניזון בשבילו עיי"ש.

וא"כ כמה גדולה היא אחריות הנכנס לבית המדרש, אשר מתפקידו להאיר בתורתו ראשית לעצמו, ואח"כ לחבירו, לסביבתו, ולמרחקים לכל העולם.

נמצא הלומד כראוי, ומשתדל ללמוד תורה לשמה, הרי זה מזכה רבים עצום. כי אמנם בודאי אשרי חלקו של המכתת רגליו להשיב רבים מעוון, ואין קיץ לשכרו. אבל גם היושב בד' אמות של הלכה, יכול במדה גדולה להיות בכלל מזכי הרבים. ראשית מכניס הוא רוח התורה לבית המדרש כולו, וחוף מזה ההשפעה הבלתי נראית לנו, הולכת למרחקים כאשר העידו גדולינו כנ"ל. המתבונן בזה היטב וברצינות, בודאי תביא לו התבוננות זו תוצאות טובות, בשקידת התורה בריכוז המלא, בתורה לשמה כראוי.

הלימוד בעש"ק ובשבת קודש

בחודש אלול אנו מתפללים בכל יום: אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שבתי בבית ד' "כל ימי חיי" לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו. - לחזות בנועם ד' זו הרגשת מתיקות התורה, טעם עוה"ב כאן בעוה"ז. אבל ב"כל ימי חיי" כתבנו במק"א שיש במשמעותו כל ימות השבוע. חמשת ימים בלבד חייבים להופיע (ברוב הכוללים), ואילו 48 השעות המקודשות של השבוע, עש"ק וש"ק, הן מיועדות לתורה לשמה. - שהרי הברכי יוסף (או"ח קנה, א) כותב שת"ח המקבל פרס בעד לימודו אינו עולה לו לקביעת עתים לתורה. הגם שראשי ומנהלי הכוללים גילו דעתם שהפרס ניתן לפרנס המשפחה, ולא בעד הלימוד. בכל זאת לימוד ללא שום פרס בודאי עולה עליו. ומה גם לימוד ביום שבת קודש יומא דנשמתי יתירה, אשר לפי המובא בספה"ק קדושת שבת מאירה כבר מיום ו' בצהרים, עד שעה אחרי צאת השבת (ל"א שעות), אשר הלימוד אז הוא בסיעתא דשמיא יתירה כאשר נשמתי האדם מקודשת בקדושת השבת, ובכלל זה גם עש"ק ומוצש"ק.

וראה דברים מבהילים בזוהר הקדוש פ)

תפלה לסייעתא דשמיא

הזכרנו קודם את הגמ' (מגילה ו) יגעת ומצאת תאמין, אבל מוסיפה הגמ' והני מילי לחידודא, אבל לאוקמי גירסא סיעתא דשמיא. השאלה א"כ איך זוכים לס"ד שלא תשתכח ממנו. פתרון שאלה זו מצאנו בגמ' (גדה ע:) ששאלו את ר' יהושע בן חנניא, מה יעשה אדם ויחכם, וא"ל ירבה בישיבה וימעט בסחורה, ובנוסף לכל "ביקש רחמים ממי שהחכמה שלו" ומסיק דהא בלא הא לא סגיא. - הרי שבקשת רחמים היא אחד מיסודי קנין התורה. להתחנן להשי"ת בתפילות האר עינינו בתורתך וכו' חננו מאתך וכו', הוא יפתח לבנו בתורתו וכו'. (וכ"כ בדרשות רבינו יונה (פ' מסעי) שבלי זה אין זוכים לחכמה).

וכדאי להזכיר כאן מש"כ בנפש החיים (שער ד' פ"ו) הדרך האמיתי שבו בחר השי"ת, שבכל עת שיכון האדם עצמו ללמוד, יתיישב קודם שיתחיל, עכ"פ זמן מועט ביראת ה' טהורה, להתודות על חטאתו מעומקא דלבא, כדי שתהא תורתו קדושה וטהורה, ויכוין להדבק בלימודו בתוה"ק ובזה הוא דבוק בהקב"ה ממש כביכול עיי"ש. - הרי שצריך הכנה במחשבה רצינית ללימוד התורה הקדושה.

העתיד והאושר שלך הוא בבית המדרש

והרי כמה מילים לאברך המבוגר. לפעמים כשעוברים שנים, ועדיין לא הגיע למשרה תורנית, מכניס היצה"ר הרהורי עצבות או ייאוש במוחו. אבל כמובן זו אחת מתחבולותיו הפסולות לרפות ידי עוסקי התורה. ואז התחזק כנגדו, באמונה שלימה, כי אם אמנם שקדת על התורה וניצלת מיטב כשרונותיך, אז הגעת לרום פסגת הצלחתך. שאינה דוקא במקום המשרה, אלא בעסק יגיעת התורה. ועל כגון דא אחז"ל (סנהדרין פח:) שלחו מתם איזהו בן עוה"ב, שייף עייל שייף ונפיק, וגריס באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה. וידוע מה שמפרשים בזה, כי ת"ח השקוע בלימודו, אשר זה עיקר מגמתו, הרי הוא "בן עוה"ב" עוד בחיים חיותו בהיותו בעוה"ז, כי אינו "בן עוה"ז" אשר כל מעיינו ומגמתו מהם הבל עוה"ז. וא"כ מה גדלה הצלחתך, בהיותך יושב בביהמ"ד, שייף עייל שייף ונפיק, וגריס באורייתא תדירא. הגעת למדרגה הרמה להיות מבני היכלא דמלכא, לקבל התואר הנשגב "בן עוה"ב".

ומה יפה פירש הכתב סופר ז"ל באחת מפתחותיו לבני ישיבתו הגדולה, בהן שם דגש גדול על תורה לשמה (בסוף קונטרס שם משמואל, שבתחילת שו"ת כת"ס או"ח), את התפילה ביציאתו מבית המדרש (ברכות כח:) מודה אני וכו' ששמת חלקי מיושבי ביהמ"ד, ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, דמי שאינו עוסק בתורה לשמה, לשם אהבת עצם התורה, אם גם הוא מיושבי ביהמ"ד, בכל זאת יען שאין כונתו רצויה לשם שמים, ושאיפתו לכשיצא מביהמ"ד להשיג ע"י לימודו תכלית עוה"ז, אז ליושבי קרנות הוא נחשב בעודו בביהמ"ד, שהרי נדמה לסוחר, שגם בעת לימודו את מקצועו, שאיפתו היא הריח שייפיק ממנו. ולכן הודה שזכה ללימוד תורה לשמה, וישיבתו בביהמ"ד היא "לתכלית העצם". כלומר זה עצם תכליתו, שבתו בבית ה' כל ימי חייו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

ועוד פירש (באבות פ"ו מ"ו) במ"ח דברים שהתורה ניקנית בהם "המכיר את מקומו". כי מי שלומד ע"מ להשיג משרה תורנית, אז בעת לימודו אינו יודע עוד איפה יהיה מקומו, אם ר"מ בישיבה, או רב בקהלה, או דיין בב"ד וכדומה. אבל החכם מכיר את מקומו, והוא כאן בבית המדרש! להתענג על ה' מזיו אור תורתו.

א"ד
משדשיא
דואג
ואחיתופל
לא הוז סברי
שמעתתא
מתקיף לה
וכו, אלא
דלא הוז
סלקא להו
שמעתתא
אלינא
דהלכתא
דכתוב סוד
ה' לידאיו
(סנהדרין קו:)

סתם ת"ח
תודתו
אזמנתו,
ועוסק בה
זמחהר נל
שעה, ואינו
הולך ה'
אמות בלא
תורה" (סטה
כא. תוד"ה זה
ת"ח)

ד' בדכיה
וד' הייא, הד'
אמר אפילו
כל העולם
כולו אינו
שזה לדבן
אהד של
תורה, והד'
אמר אפילו
כל מצוותיה
של תורה
אינו שזות
לדבר אחד
מן התורה
(ירוש' שם)

זהו תכלית החיים, ואם לזה הגעת, אז השגת את המטרה כולה. ואם היצה"ר מכניס בך קנאה על חברך שנתעלה להרביץ תורה, או לאיזה מעמד נעלה. אז אם קנאה זו היא לשם קנאה בלבד, הרי היא פסולה, וע"ז נאמר (משלי יד) ורקב עצמות קנאה (וע"י שבת קנד:). אבל אם קנאה גורמת לך להשתדל יותר בשקידה, ע"ז אחז"ל (ב"ב כא.) קנאת סופרים תרבה חכמה. - וראה עוד דברים נכונים בקונטרס השאיפה לגדלות (גייטסהעד תשמ"ט) בו מאריך לבאר ש"גדלות" אינה פירסום, אלא יגיעה בתורה, בניצול כל כשרונותיו.

תפקיד אשת תלמיד חכם

ולבסוף דברים אחדים לאשה. - חכמינו ז"ל (ברכות יז.) אמרו גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים וכו', נשים במאי זכין באקרובי בנייהו לבי כנישתא ובאתנוי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן (ממתינות לבעליהן ונותנות להם רשות ללכת וללמוד תורה בעיר אחרת, רש"י). - מבואר מזה ששכר הנשים וחלקן בתורה הקדושה הוא מה שמחנכות בניהן לתלמוד תורה, ומאפשרות לבעליהן לשבת בכלל לעסוק בתורה, ומסכימות אפילו שישעו לעיר אחרת ללמוד. - ושכרן גדול משל בעליהן. ויש להסביר למה באמת הובטחו יותר מן האנשים. כי האישה הלומדת תורה מרגיש עריבות טעם התורה, וכאשר נפקחו עיניו בהבנת סוגיא עמוקה, מרגיש טעם עוה"ב. וזה גובר על הסבל או הדוחק שע"י יגיעת התורה. לא כן האשה, היא מרגישה רק את הסבל, ויש לה רק את האמונה הטהורה על השכר הגדול שתקבל עבור תורת בעלה, אבל אין היא מתענגת על נועם זיוה, לכן הבטחתה גדולה משל בעלה.

וכיון שהבטיחה הקב"ה הבטחת שכר יותר מבעלה, א"כ בודאי בחפץ לב תעשה כל מה שביכלתה לחנך לידיה לתורה, ולאפשר לבעלה לשבת בשלות הנפש על התורה והעבודה. ועליה אמרו חז"ל (יבמות סג.) שעזר האשה לבעלה הוא, להכין החיטים לאכילה, והפשתן ללבישה, כלומר להסיר מבעלה דאגות עוה"ז, ובזה אומרת הגמ' שם, שמאירה עיניו ומעמידתו על רגליו.

כמו כל דבר וכל מצוה, אפשר לאשה לעשות את צרכי הבית בשיגרה, מפני שזו מלאכתה, ובזה מרגישה סיפוק, וכל הנשים עוסקות בזה. אבל בקצת תשומת לב, אפשר לה לעשות זאת "לשם מצוה" בכונה מיוחדת שע"ז יוכל בעלה ובניה לעסוק בתורה, וכמובן יש אז ערך אחר, גבוה ונעלה, לעבודות הבית הפשוטות.

חוץ מהעבודות והסידורים שהאשה הכשרה עושה, ומורידה עול זה מבעלה. חשוב גם שהיא עצמה לא תטרידו ולא תבלבל לו את הראש, בכל מיני ענינים, שלכאורה חשובים הם בעיניה, אבל לאמיתו של דבר כאין ואפס הם לעומת מלה אחת בתורה. - ויפה אמר גדול אחד: עם אשה אפשר ללמוד את הש"ס, ועם אשה יכולים לשכוח את הש"ס. - גם אמרו, שחתן מקבל שעון זהב, כדי שיזכור תמיד שהזמן הוא זהב, והכלה מקבלת שעון זהב, כדי להזכירה שזמן בעלה כל רגע שוה זהב.

קשה לפרט יותר מדי, ולהכנס לפרטים שונים, אשר בעצם משתנים אצל כל א'. אבל הכלל השוה לכולם הוא, שכמו שהאשה מתחלקת בשכר התורה עם בעלה, כן צריכה היא להשתתף ביגיעת התורה עם בעלה, במחלקה שלה.

ויהיו נא אמרינו לרצון לפני אדון כל

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | שב"ק פרשת שמות

פניני הכהן

[ט] עיקר תיקון פגם הברית על ידי תורה שבכתב ותורה שבעל פה שהם קדושת משה ואהרן. ואיתא מהאר"י הקדוש ז"ל דששה שבועות אלו מסוגלים לתיקון הפגם. והענין דבפרשת שמות נזכר לידת משה דכתיב (שמות ב' ב') ותרא אותו כי טוב שנתמלא הבית כולו אורה (סוטה י"ב א) ופרשה זו מתחיל וארא וגו' באל שדי. ושם זה נגד מדת צדיק יסוד עולם (זוהר ח"ג י"א ב) ושם זה נאמר ליעקב אבינו ע"ה אחר שנקרא שמו ישראל. דהיינו שמטתו שלימה ולא יתקלקל עוד לעולם

ואיתא (ויקרא רבה ל"א ד') ראשך עליך ככרמל הרשים שבכם חביבין עלי כאליהו שעלה לכרמל. והיינו הרשים אף שקלקלו הרבה מכל מקום אליהו מלאך הברית יתקן אותם שיהיו חביבין כאליהו שהקריב באיסור הבמות. והיה כדי שיהיה מזה טוב מאד. שנתברר שישראל באמת רצונינו לעשות רצונך וכו'. ואמר ואתה הסיבות את לבם אחורנית. והיינו שהיצר הרע ה' יתברך בראו והוזכר במאמר בראשית החושך שמרמז למלאך המות (תנחומא וישב ד') והוא היצר הרע כידוע והוא כדי שיהיה נהורא דנפק מגו חשוכא ובישא כדי שיהיה טוב מאד. וה' יתברך הודה לדבריו דכתיב (מיכה ד', ו') ואשר הרעותי כמו שאמרו (ברכות ל"ב ריש ע"א) ואלמלא שלוש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם וכו'. ולכן נתבשר אז כשנקרא ישראל על אליהו מלאך הברית שיברר כלל ישראל ועמך כולם צדיקים ועל כן נזכר שם אל שדי שכנגד מדת צדיק כאמור:

וכשנכללו משה שחלקו תורה שבכתב ואהרן שחלקו קדושת תורה שבעל פה. על ידיהם יש תיקון לפגם זה וכמו שאמרנו כמה פעמים ממה שנאמר (משלי ד', כ"ב) ולכל בשרו מרפא (ונתבאר מאמר ו'). ושבת דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה (שבת פ"ו ב) ואיתא בזוה"ק (ח"א מ"ז ב) ביום השביעי דא תורה שבעל פה דאיהו יום שביעי והיינו מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה. והוא זמן תורה שבכתב ותורה שבעל פה ובו הזמן לתיקון וכאמור:

[יב] אחר ציווי על מלאכת המשכן בפרשת תשא כתיב (שמות ל"א, י"ג) לדעת כי אני ה' מקדשכם. כי המשכן היה שיהיה מקום להשראת שכינתו יתברך. ואולי יעלה על הדעת מה לנו עוד לקדושת שבת הלא מבלעדי קדושת שבת קדושים אנחנו כמו שנאמר (דברים ד', ו') כי עם קדוש וגו' וכבר יש לנו קדושת משכן להשראת שכינתו בתוכנו וכל מבקש ה' יצא אל אוהל

[ז] ועל זה אמר לא איש דברים אנכי שהדיבור בגלות. ואחר כך אמר למה הרעות וגו' והיינו מה שניטל מהם השבת. ועל כן אף שמקודם כתיב (שמות ד', ל"א) ויאמן העם זה היה על ידי כח השבת שהכניס אמונה בלבם. דשבת בחינת מהימנותא שלימתא ועל ידי המגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת שה' יתברך גואלן. וכיון שאמר פרעה תכבד העבודה וגו' ואל ישעו וגו' אל יהו משתעשעין ואל יהו נפישין ביום השבת כמו שאמרו במדרש רבה (פרשה זו ה', י"ח). על כן אף שאמר להם משה רבינו ע"ה כל הלשונות של גאולה והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי. מכל מקום לא נכנס בלב ישראל כיון שנחסר להם השבת והמגילות שהיה מביא בלבם האמונה בשלימות. וזה שנאמר ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ובזוה"ק (פרשה זו כ"ה ב) על זה דעד לא נפק יובלא למיהב לון נפישו ורוח בתראה עד לא שלטא למיעבד נימוסוי וכו'. רוח בתראה היינו רוח הקודש דכל ישראל בני נביאים (פסחים ס"ו א) שהם בני אברהם יצחק ויעקב שהיו נביאים ומזה יש לכל אחד מישראל רוח הקודש לכוון המעשה אשר יעשה.

ובשבת שהוא מדת מלכות פה תורה שבעל פה. ותורה שבעל פה על ידי רוח הקודש כמו שכתב הרמב"ן (בבא בתרא י"ב א) אז כל אחד מישראל משיג מבחינת רוח הקודש. וכמו שכיוונו שם כולם ההלכה בשבת ואף העמי הארץ שבהן. וזה שנאמר מקוצר רוח ממה שניטל מהם השבת שהיו זוכין על ידו לבחינת רוח הקודש. ויובלא היינו הנייחא דשבת

וזה שאמר משה רבינו ע"ה שעל ידי שניטל מישראל השבת ונחסר להם האמונה על ידי זה גרמו ואני ערל שפתים שמשו רבינו היה המנהיג שלהם. ולא אמר כבד פה וכבד לשון כמו שאמר בתחילה על שהדיבור בגלות. שהרי כבר הובטח ואנכי אהיה עם פיך. רק אמר שנחסר לו הכח להוציא מן הכח אל הפועל דהיינו שיכנסו דבריו בלב השומע. ואמר ואני ערל שפתים כמו שקראו ליצר הרע גם כן ערל שהוא כח זר יושב בלב. וכן כאן אמר שהוא כח זר מונח על שפתיו שאינו מניח לדיבור שלו שיעשה פעולתו (וכמו שנתבאר מאמר ו').

ובשבת זוכין ישראל לקול ודיבור. קול תורה שבכתב דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה (שבת פ"ו ב) ודיבור תורה שבעל פה ואיתא בזוה"ק (ח"א מ"ז ב) ביום השביעי דא תורה שבעל פה דאיהו יום שביעי וכו' והיינו מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה וזוכין לקול ודיבור וזהו בדיבור ובקלא:

מועד. לזה אמר ה' יתברך את שבתותי תשמורו וגו'. כי עדיין יש קדושה למעלה מקדושה. וגם זה שקדוש לגמרי כל ימי המעשה הוא ישיג ביום השבת קדושה עליונה יותר.

כי בשבת משיגים הדעת והקדושה לדעת כי אני ה' מקדשכם. וכל הקדושות שיש באדם הם רק מצד ה' יתברך שמשפיע בו קדושה.

וזה שמובא ברעיא מהימנא פרשה זו (כ"ה א) ראשיתא קדמאה דכל פקודין למנדע ליה לקודשא בריך הוא בכללא וכו' דאית שליט עילאה דאיהו רבון עלמא וברא עלמין כולהו וכו' כיון דידעו פקודא דא באורח כלל וכו' ולסוף ארבעין שנין וכו' כדין אוליף לון באורח פרט הדא הוא דכתיב (דברים ד', ל"ט) וידעת היום והשבות אל לבבך וגו'. ואחר כך איתא בזוה"ק (כ"ו ב) האי קרא הכי מיבעי ליה וידעת היום כי ה' הוא האלהים והשבות וגו'. תו והשבות אל לבבך מיבעי ליה אלא אמר משה אי את בעי למיקם על דא ולמנדע כי ה' הוא האלהים והשבות אל לבבך. לבבך יצר טוב ויצר רע דאתכליל דא בדא ואיהו חד וכו'. כי צריך האדם להשתדל בהתגברות על יצר הרע ולכבוש גם את הלב כסיל להטותו גם כן לרצון ה' יתברך ולעשותו טוב. על ידי ידיעתו שיש רבון עלמין ושליט על עלמין. אך אף שיודע את הקדוש ברוך הוא באורח כלל דאיהו ברא עלמין וכו' ועל זה נאמר מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה. שעל ידי הכרה זו בא היראה והשתדלות האדם לבחור בטוב. וידיעה זו בא להם מיד ביציאת מצרים. מכל מקום אי את בעי למנדע כי ה' הוא האלהים שזה נקרא באורח פרט לדעת כי אין עוד מלבדו והשבות אל לבבך. כי על ידי השתדלות האדם לכבוש היצר ולהתכלל השני לבבות כיחד. תגיע אחר כך לקדושה זו שהכל רק מצד ה' יתברך אף התגברותך ובחירתך בטוב. וכמו שכתב הרמב"ן (שמות ג', י"ג) בשם מדרש אגדה אהיה אשר אהיה כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך. וכבר דקדקנו דלפי המכוון היה צריך לומר אהיה אשר תהיה (עיי' שמות מאמר ו') אכן הפירוש הוא שהבטיח ה' יתברך שישפיע בנו זו הקדושה שנדע אשר גם עבודת והשתדלות האדם הוא גם כן מצד ה' יתברך ויתכן על מה שאתה הווה עמי גם כן לשון אהיה שזה גם כן באמת מצד ה' יתברך. וכל זמן שיש באדם השני לבבות לא יוכל לבוא לקדושה זו לדעת כי ה' הוא האלהים. רק אחר שיתגבר האדם להתכלל השני לבבות כחד אז יזכה לידיעה זו כי הכל מצד ה' יתברך. ואז כשנקבע בלבו זה הדעת לדעת בכל מעשיו כי רק ה' פעל כל זאת אז באמת הקדוש ברוך הוא מתנהג עמו כדיעתו ומצילו מכל רע.

[י"ד] ושב קדשתו מכל הזמנים. שכלול בשבת קדושת כל המועדים שהם ששת ימי החג שני ימי פסח ושבעות וראש השנה סוכות ושמיני עצרת (וכמו שנתבאר ויצא מאמר ג' ושאר מקומות) ויום הכפורים שבת שבתון. שבת שיכולים ישראל לעשות מקרא קודש ולקבוע בו קדושת שבת והוא ישעי מחילת עוונות. ושב יש בו גם כן מחילת עוונות כמו שאמרו (שבת ק"ח ב) דאפילו עובד עבודה זרה כאנוש מוחלין לו. אך ביום הכפורים איתא (יזמא כ' א) השטן גימטריא שלוש מאות ששים וארבע וכו' ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני. ובכלל שלוש מאות ששים וארבע הימים יש השבתות גם כן. והרי שבשבת יש לו רשות לאסטוני. אבל בסעודה זו שאומרים לבר נטלין ולא עאלין הני כלבין דחציפין והיינו

עמלק שהוא קליפת כלב כמו שמובא בזוה"ק (ח"ב ס"ה א) שהוא כלב נובח ומקטר על ישראל. ובגמרא (מגילה י"ג ב) ליכא דידע לישנא בישא כהמון וכו' שכל הקטרוגים שאמר נתכוון לקטר מלמעלה עליהם ישנו מן המצוות ורבנן עם אחד הם. שזה קליפת עמלק לקטר על ישראל. ובסעודה זו אין רשות להם לקטר כמו ביום הכפורים ועל כן אומרים לבר נטלין וכו'. ולכן בתפילה שכנגד סעודה זו אומרים ענני באמת ישעך שהוא כמו ישעי ביום הכפורים שמתבטלין כל הקטרוגים. וזוכין לישועה באמת:

אחר הבדלה

במדרש רבה (פרשה זו ט', ט') הדא הוא דכתיב (איוב ל"ו, כ"ב) הן אל ישיג בכוחו מי כמוהו מורה בנוהג שבעולם וכו' והקב"ה מתרה לפרעה כדי שישבו בו הדא הוא דכתיב בזאת תדע וגו'. להבין מה שהתרה ה' יתברך בפרעה כדי שידע כי אני ה'. וכן כתיב למען תדע וגו' בעבור תדע וגו' וכי מה יהיה מזה אשר גם פרעה הרשע ידע ה'. והענין דהנה ידוע דכמו שיש עשר ספירות קדושות כן בזה לעומת זה יש עשר כתרין דמסאבותא ועל זה באו העשר מכות על המצרים כדי להחליש ולהשפיל העשר כתרין דקליפה. ואז יעלה ויגבר עשר כוחות דקדושה על דרך מה שנאמר (יחזקאל כ"ו, ב') אמלאה החרבה אם מלאה זו חרבה זו וכו' (פסחים מ"ב ב) ועל ידי זה יוכל לבוא לכל אחד מ' ישראל האתערותא והזכירה בה' יתברך כדי שיוכל לגאול אותם. גם כאשר יראו מכות מצרים יפול על ישראל הפחד ועל ידי זה יבוא להם אתערותא. ולזה נכתבו שבע מכות בפרשה זו. ושלוש מכות בפרשת בא בפני עצמן נגד השלוש ראשונות וזה שנאמר למען תדע וגו' היינו למען שיתודע על ידי המכות כי אני ה' שוכן בלב ישראל על ידי המכות כאשר יתגבר כוחות דקדושה. וכן לדורות באלו הששה שבועות שובב"ם צריכין לתקן אלו המדות מחסד עד יסוד שהם רומזים על שש המדות. דכל פרשה הוא קדושת אותה שבת כיון שנקבעה לקרותה.

ובפרשת וארא נכתבו המכות ויסורין של המצריים אשר הם באו מצד הדין וגבורה שלמעלה. וגם כדי שיראו ישראל ויפחדו

ויש לרמז השש פרשיות אלו במה שנאמר (תהלים קמ"ט, ו' - ט') וחרב פיפיות בידם. לעשות נקמה בגוים. תוכחות בלאומים. לאסור מלכיהם בזקים. ונכבדיהם בכבלי ברזל. לעשות בהם משפט כתוב. וחרב פיפיות בידם נגד פרשת שמות שנכתבו בו שמות השבטים שהם כלל התורה כידוע מה שכתבו שיש בתורה ששים ריבוא אותיות והיינו שכמה אותיות מתחלקין לחלקים (כמו שנתבאר כמה פעמים) והם כנגד ששים ריבוא שורשי נשמות ישראל. וחרב פיפיות מרמז על תורה כי הוא החרב פיפיות בידינו. להנצל מהמזיקין על ידי עסק התורה (ברכות ה' א) וכבר אמרנו דאף שהחמיר בזוה"ק (ח"א ר"ט ב) ומנע התשובה על חטא פגם הברית. מכל מקום על ידי תורה מתכפר ועל דרך שאמרו בבני עלי (ראש השנה י"ח א) בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה (ונתבאר כמה פעמים). לעשות נקמה בגוים מרמז על פרשת וארא שנכתב שם הנקמה ממצרים כדי שיתנו ישראל גם כן לב לשוב בתשובה ושב ורפא לו:

פניני חיזוק

- למען תשכילו את אשר תעשון, פירוש, אף שאז לא היה לכם לב לדעת, אבל ושמרתם את בריתי שתלמדו התורה מן הנסים, וגם 'למדו' היינו כל התורה כולה, 'למען תשכילו' - מן התורה תשכילו יותר מאז. וכו.

אם כן, אף עתה בדורות הללו אם ילמדו תורה יוכל להשיג הנסים שהיה לישראל במצרים, שיהיה כמו שהיה אז באותו עת. ועוד יכול עוד יותר הרבה, ודוק,

דגל מהנה אפרים

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור את בריתי (ה. ה). יש להעיר בזה תיבת מעבידים שהוא פועל יוצא והיה די לומר אשר מצרים עובדים אותם, ויש לומר בזה על פי מה שאמרתי כבר על פסוק (שמות ז, ה) וידעו מצרים כי אני ה' שהקשה אא"ז זללה"ה שלפי הנראה הוא תמוה מאוד שיעשה ה' כל האותות והמופתים בשידוד המערכות למעלה מדרך הטבע וכל היד החזקה וכל המורא הגדול שעשה הכל הוא בשביל שידעו מצרים כי אני ה', ולפי עניות דעתי נראה פשוט שבאמת קאי על ישראל אותם שהם בחינת מצרים שעושים מעשה מצרים שנטבעו בשקר רחמנא ליצלן וכל עבודתם שעובדים ה' יתברך הכל הוא בשקר והוא שאמר ה' יתברך שכל כך יהיה התפשטות אור השכינה והתגלות אלהות עד שאפילו הם יכירו וידעו כי אין שום דבר מבלעדו יתברך רק אני ה' ומבלעדי אין אלהים והיינו על ידי שיראו שמי שנטבע בשקר רחמנא ליצלן יהיה לו ירידה והשפלה עד נוקבא דתהום רבה ומי שיש לו נקודה של אמת יתעלה ויתנשא למעלה למעלה ברום המעלות ואז יתחזק האמונה בלבם באל יתברך שאי אפשר להרים יד ורגל בלתי נפש חיונית מהבורא יתברך ויתעלה והכל הוא ממנו יתברך, וזה יש לבאר פירוש הפסוק אני שמעתי את נאקת בני ישראל שזה נאקתם אשר מצרים מעבידים אותם היינו צעקתם לפני ה' יתברך שיעזור להם להוציאם ממעמקים מזה שנטבעו בשקר וכל עבודתם הוא בשקר בחינת מצרים וזהו אשר מצרים מעבידים אותם ולגודל רחמיו וחסדיו של ה' יתברך תיכף כשרוצים ליטהר וצועקים על זה לפטור מהצר והמיצר ומשתוקקים לבוא לבחינת אמת, ואזכור את בריתי היינו כי ידוע כפי המדה אשר האדם מעורר במחשבתו ובמעשיו מלמטה כך מעוררים עליו מלמעלה ולזה כיון שהם מעוררים מדת האמת שהוא מורה על אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים שהוא ראש תוך סוף שהוא התקשרות אלהותו מן אין סוף עד אין תכלית וזהו בחינת ברית התקשרות מעילא

מספר ברכת אברהם מהאדמו"ר מסלונים זצ"ל זי"ע

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה', פירוש כל אימת ששורים ח"ו דינים על יהודי, צריך לדעת כי אני ה' שאין לו למי לפנות לשום בריה בעולם רק להקב"ה, וכשמבקש ומתחנן אליו ית' אז אני ה', ששוכח מצרותיו ורוצה רק להתדבק בהשי"ת, וממילא נושע במדת החסד בחי' הוי"ה, וכמו שסיפר הרה"צ רבי יהודה לייב זצ"ל על החסיד רבי אפרים שהיה בעת צרה גדולה, והלך לבית הכנסת לומר תהלים, וכשהגיע לצמאה לך נפשי כמה לך בשרי שכח מעולם ומלואו וצעק בהשתפכות הנפש שענה ארוכה "צמאה לך נפשי", ובאותה שעה היתה הישועה בבית באופן מופלא.

מספרים מהחפץ חיים זי"ע, שפעם הוא היה באיזה מלון, ואמר לו בעל הבית אני אינני מאמין בעשרת המכות, רק שהקב"ה יעשה את זה לפני, ואני רוצה לראות את זה בעיני שלי, והח"ח לא ענה לו.

אחרי זמן חזרה בתו מהסמינר, אמר לו הבעל הבית בתי מומחית לפסנתר, אמר לו הח"ח אני לא מאמין עד שאני יראה וישמע את הביצועים, אמר לו בעל הבית היא הרי לא תעמוד להראות לכל אחד ואחד מה שהיא יודעת, ולכן יש תעודה, וזו ההוכחה. אמר לו הח"ח, ישמעו אזניך מה שפיך מדבר, הרבש"ע אין צריך לעשות מופתים לכל מי ששואל רק יש את התעודה זו של התורה הק' ששם נמצא סיפור יציאת מצרים וכל המופתים, זה באופן פשוט אבל בפנימיות הענין מובא בבכורי אביב (פרשת עקב) לבאר הענין וזה לשונו.

רק יש לומר, כמו שאמר אדומ"ו זצ"ל רבי שמחה בונם מפשיסחא, שאמר על הכתוב (דברים כט, א-ח) אתם ראיתם את כל אשר עשה ד' לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו, המסות הגדולות אשר ראו עיניך האותות והמופתים הגדולים ההם, ולא נתן ד' לכם לב לדעת וכו', ומסיים: ושמרת דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון. ופירש, 'אתם ראיתם', את הנסים והמופתים אשר עשה השי"ת במצרים, ואעפ"כ לא היה לכם לב לדעת' - לידע ולהשיג, ולכן הטמין ורמז השי"ת את הנסים אשר עשה בתוך התורה, שאם ילמדו התורה שכתוב בו הנסים אז התורה יהיה מאיר העיניים, ויהיו יכולין להשיג - עוד יותר - מן הנסים הכתובים בתורה, יותר השגה מבעת ההוא שראו הנסים בעיניהם, דהרי אף שראו בעיניהם מכל מקום לא היה להם לב לדעת, אבל כח התורה גדול מאוד שמתוכו ישיגו יותר, ויעשה רושם בקרבם להשיג לב לדעת. וזהו 'ושמרת את בריתי' - זו תורה

מסתפקים את עצמם באמונתם הגדולה. וזהו וארא וגו' באל שדי. כאשר האבות הקדושים אחזו בהסתפקות וצמצומים וכנ"ל. כן אני שמעתי את נאקת בני". הגם שאינם במדריגה גדולה. זכות אבותם עמדה להם לשימוע נאקתם.

שם משמואל (פרשת בראשית)

וכעין זה יש לומר בנפש האדם. דהשכל הוא בחי' שמים, והלב הוא בחי' ארץ, וברמב"ם (פ"ב מה' יסודי התורה) והיאך הוא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול כמ"ש דוד צמאה נפשי וכו', וכשמחשב בדברים אלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו וירא ויפחד וידע שהוא ברי' קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה ומעוטה לפני תמים דעות, כמ"ש דוד כי אראה שמך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו. הרי שאהבה ויראה שהן בלב האדם באות מכח התבוננות השכל, והרי זה שמים קודמים לארץ. ומצינו ג"כ להיפוך שאמר הכתוב (משלי י"ז) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין, הרי שצריך להקדים בחי' הלב לבחינת החכמה והשכל, והרי זה ארץ קודמת לשמים. ואלו דברי אלקים חיים.

אך עיקרן של דברים יתבאר עפ"י מה שאמר כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שהרב הקדוש ר"ב מפרשיסחא זצלה"ה שאל לזקיני זצלה"ה מקאצק מאין לקח ההתעוררות שלו לעבודת השם, והשיבו מפסוק (ישעי' מ') שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, והשיב לו הלוא מזה יכול כל אדם ליקח התעוררות אפי' אינו יהודי, והתעוררות היהודי צריכה להיות מיציאת מצרים, עכת"ד. ודבריו אלה הם בכוזרי ששאל לו מלך הכוזר מדוע נאמר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא נאמר אשר בראתי שמים וארץ שזה יותר פלא, והשיב שמצד בריאת שמים וארץ היו הכל שוים כגרמני ככושי. ומה שהקב"ה מיחד שמו על ישראל לבדם שנא' אלקיך זהו רק מפאת שהוציא אותם מארץ מצרים. וכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה אמר לישב דברי זקיני זצלה"ה, כי להתפעל מראית דבר תלוי באיזה לב מביטים, כי מי שיש לו לב רע לעולם יראה להיפוך, כמ"ש (ישעי' ו') שמעו שמוע ואל תבינו וראו ראו ואל תדעו, ולראות נכוחות צריך להיות לו מקודם לב זך וישר, וזה השיגו ישראל ביציאתם ממצרים, ורק מאז והלאה יש לפני ישראל דרך ישר ליקח התעוררות מבריאת שמים וארץ. ומיושבים דברי זקיני זצלה"ה.

לתת ולכך ואזכור את בריתי היינו שאהיה מעורר מלמעלה אותו המדה ואהיה ממשיך מדת אמת שהוא התקשרות מעילא לתתא בחינת ברית מן אין סוף עד אין תכלית והבן:

זרע קודש

וידבר משה כו' הן בני" לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים. הנה כתוב בספרים שבגלות מצרים ה' הדיבור בגלות שלא ה' להם דיבור כראוי של קדושה ולכן נק' זמן יצ"מ פס"ח לשון פ"ה ס"ח. ולהבין זה דהנה הלא כתיב ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה נמצא שעלתה תפילתם השמימה לו ית"ש ואיך אמרינן שלא ה' להם דיבור של קדושה שיעלה לה'.

רק הענין ע"ד ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם כו' לכלותם ופי' בס' לשון תשוקה שאף תשוקתם של ישראל אינו מואס ית"ש. וכתיב אם יהי' נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך ולכן אין לשום אדם מישראל לייאש א"ע כלל וכלל ולא יאמר ח"ו אני נפסק מקדושתו ית"ש שאין אני יכול להתפלל בלא מחשבה זרה וכדומה שנראה לו שאין [לו] דיבור של קדושה שתעלה תפילתו לו ית"ש לא ייאש א"ע בכ"ז כי לא ידח ממנו נדח והטוב כי לא כלו רחמי וחסדיו ואומר ית' וחנותי את אשר אחון אעפ"י שאינו הגון וכדאי. וגם האיש הזה שהוא בשפל המדריגה מאוד ונסתמין דבריו ואינו יכול לפתוח פיו כראוי לדבר לפניו ית"ש כלל אעפ"כ ידע באמת שגם התשוקה הזאת שחפץ ומשתוקק לדבר ולהתפלל לפניו ית' שמו כראוי אך שאינו יכול זה ג"כ רואה ית"ש וחשוב לפניו ית"ש. וגם יכול לעשות לעצמו שיחה ותפילה מזה בעצמו שיצעוק ויתחנן לפניו יה' שנתרחק כ"כ מאתו ית"ש שאין יכול לדבר כראוי. ויבקש מאתו ית"ש רחמים ותחנונים שיחמול עליו ויפתח פיו שיוכל לפרש שיחתו לפניו ית"ש שיהי' לו דיבור כראוי ויוכל להתפלל כדת וכראוי וכנכון ובודאי יעזריהו ית"ש.

תורת אמת

וגם אני שמעתי את נאקת בני" וגו'. להבין מלת וגם. איך שייך אל הקודם, ונראה דקאי על מ"ש וארא אל אברהם וגו' באל שדי. כי ידוע שהשם הק' הזה. מורה על הסתפקות וצמצום. היינו שהצדיק מסתפק עצמו באמונתו שהכל לטובה והגם שאינו מאיר לו כ"כ החסדים באתגליא הוא מאמין שיש די לפניו אמונתו בהבורא ב"ה וב"ש. וכל האבות הקדושים היו

פניני הרבה זמנתה

פנינים משיעורו השבועי של הרב הגרבי פנחס אהרנסון
רב דחסידי אמינו בעיה"ק ירושלים

בעניני שמירת העיניים

פרשתינו 'וארא' נקראת על שם הראיה, והזמן גרמא בימי השובב"ם המיוחדים להוספת שמירה בקדושה וטהרה, לעסוק בענין שמירת העיניים שהיא מיסודות הקדושה,

וכמו שכתב אדמו"ר הרה"ק רבי שמעון שלום זי"ע בכתביו ונדפסו באמרי רצון פרשת פנחס 'סוד יסוד צדיק שהוא סוד הראיה דעין רואה דקדושה',

ובפרשת ואתחנן שם 'אתה הראת לדעת (דברים ד, לה) 'הראת' הוא ראית העין, סוד טהרת המדה [דיסוד צדיק] שהיא בחינת דעין רואה (רש"י במדבר טו, ט) ומהפכה לעינא דקדושה דשאו מרום עיניכם וגו' (ישעי' מ, כו)

וכמו שכתב בספה"ק אהבת ישראל (פרשת יתרו ד"ה וישמע) 'התיקון של שובב"ם הוא לשמור תשמיה והראיה לכל יבוא לידי הרהור, ולא תתורו אחרי לבבכם (הלב שומע) ואחרי עיניכם (העין רואה) ואז יוכל להיות במחשבות קדושות'

ובשמחת שבע ברכות לנכד במוצ"ש פרשת ויחי אמר אד"ש שרש"י בתחילת הפרשה אומר 'למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, ומיד לאחר פרשת ויחי מתחילים ימי השובב"ם, ופגמים בענין של יסוד פועלים באמת סתימה של לב ועין, הפגם נעשה בשני הכוחות האלו של לב ועין, והתיקון הוא שיפתחו את זה עם הכוחות של אתערותא דלתתא של הכלל ישראל, לכן הפרשה הזו סתומה כדי לתת ליהודים את הכח שיפעלו את זה מצד הכוחות שלהם. פרשה פתוחה מביאה את הכח השמימי לכך, וכאן בתחילת שובב"ם רצו לתת ליהודים את הכח לתקן את כל מה שנפגם, אז מסרו את זה ליהודים, וזהו התיקון האמיתי על כך. עד כאן,

יד ליד לא ינקה

ובגדר האיסור בראיה בלי הסתכלות, עיין בפוסקים בטושו"ע ונו"כ באו"ח סי' ע"ה בענין ראיות אסורות בשעת קריאת שמע תפילה ואמירת דברים שבקדושה, וכתב שם המשנה ברורה אחר פרטי הדינים והמקומות המכוסים, 'וכל זה לא איירי אלא לענין איסור קריאת שמע, דהאיסור הוא להרבה פוסקים לקרות נגד המגולה אפילו בלא מכוין לאיסתכלול, אבל לענין איסור הסתכלות לכו"ע המסתכל באשה אפילו באצבע קטנה כיון שמתכל בה להנות עובר בלאו דלא תתורו אחרי עיניכם, ואמרו שאפילו יש בידו תורה ומעשים טובים לא ינקה מדינה של גיהנם,

וראיה בעלמא לפי תומו בלא נהנה שרי אם לא מצד המוסר, ובספר מנחת שמואל הוכיח דאדם חשוב יש לו ליזהר בכל גווני, וכתב הפרי מגדים דמקומות שדרך להיות מכוסה [כגון זרועותי' וכו'ג' שאר מקומות הגוף] אף ראייה

בעלמא אסור, עיי"ש,

ביאור בסיפור על הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע

בשבוע שעבר פרשת שמות היה בר מצוה לנכד אד"ש בני ברק, ובתוך הבר מצוה דיבר אד"ש עם הדוד של הבר מצוה בחור הלעלובער רבי שליט"א, והלעלובער רבי סיפר על זקיני רבי משה מלעלוב שהיה הארצי"ט שלו בי"ג טבת, שאבא שלו רבי דוד לעלובער (יומא דהילולא ז' שבט) נהג מגיל אחת עשרה להקפיד עליו כשיצא מהבית לשאוף אור שהיו כורכים את העיניים שלו עם מטפחת על העיניים שלא יראה כלום בחוץ, והיה שולח משמש שילוח אותו והיה מסתובב איתו וחוזר ורק בתוך הבית היו פותחים את המטפחת כדי שלא יראה שום דבר בחוץ,

וכל זה היה מגיל אחד עשרה כבר, וכשהגיע לבר מצוה אמר לו רבי דוד לעלובער שמעשיו והלאה הוא כבר לא צריך לעטוף את העיניים כשיצא החוצה, ואמר לו רבי דוד שעד עכשיו היה לך נשמה של עליו, אבל אני רציתי להמשיך לך נשמה של 'גוטע יוד', והיום זכית לכך, עד כאן המעשה שסיפר הלעלובער רבי על רבי משה מלעלוב, והסיפור הזה מופיע בכמה ספרים ישנים על רבי דוד ורבי משה מלעלוב ובתוכם פרי קודש הילולים (של החסיד המקובל רבי משה יאיר ווינשטוק (עמוד ע"ו) שנדפס בהסכמת אדמו"ר הרבי רבי שמעון שלום זי"ע שכתב בתו"ד 'גם הנני מננה בין המעוררים על דבר יקרת הענין הדפסת סיפורי צדיקים',

וכשאד"ש שמע את זה אמר שגוטע יוד הכוונה 'צדיק' שהוא מרמז על המידה של יסוד צדיק, ולמידה הזאת כנראה אי אפשר להגיע בשלימות עם הערלה הרביעית, כל עוד שהערלה הרביעית נמצאת, עד כאן,

קליפה הרביעית מוסרת רק כבר מצוה

דהיינו כמו שמרגלא בפומיה דאד"ש לומר לבר מצוה בחורים, - וכך אמר גם בשבת פרשת ויגש בעליה לתורה של הבר מצוה בחור הזה- שבאור החיים הקדוש בפרשת תזריע פרק י"ב פסוק ג' 'ואמרו בספר הזוהר הקדוש (השמטות ח"א רס"ב) כי ארבע קליפות הם הסובבים לבחינת הקדושה בסוד גינת אגוז, ותמצא שבאגוז ארבע קליפות, א' היא קליפה המרה המתיבשת ונופלת. ב' קליפה הקשה. ג' אותה המפרדת בין חלקי האוכל. ד' הדבוקה באוכל ונאכלת עם האוכל לצד שדבוקה בו, ובחינת קליפה זו אינה כל כך מאוסה אלא בהפרדה מהאוכל,

ובמצות המילה מפרדים מהאדם ג' בחינות הקליפה, הערלה היא כנגד בחינה הרמוזה בקליפה החצונה של אגוז, פריעה כנגד קליפת

הוראות פרטיות

להודיר את המשקפיים

כמה פעמים כשדברו בחורים או אברכים עם אד"ש בנושא שמירת העיניים, הציע להם אד"ש שיורידו את המשקפיים כשהולכים ברחוב, ולפעמים היה שואל איזה מספר יש במשקפיים ואפילו למי שאמר מספר 5 אמר שיוריד המשקפיים,

וכמו"כ בשנה שעברה שהיה נושא אצל איזה אברך לנסוע מארץ ישראל לחוץ לארץ, והאברך שאל כמה שאלות בענין הזה ובתוך הדברים שאל על שמירת עיניים בשדה התעופה ובחוץ לארץ, ואמר לו אד"ש שבאמת צריך לשמור את העיניים אבל זה לא סיבה לבטל את הדבר מצוה - שמחת חתן שבשבילו הוא נוסע, ואד"ש אמר לו הרי גם בארץ יש כל מיני מקומות שצריכים יותר לשמור את העיניים, והוסף אד"ש שיכול לקחת משקפיים כחות שמשותשים איתם כשרוצים שלא תסנוור השמש, וכמה פעמים הציע אד"ש לשואלים ללכת עם כאלו משקפיים ברחוב, אפי' שזה לא כ"כ מקובל שמי שאין לו בעיה בעיניים הולך עם כאלו משקפיים,

ופעם ייעץ לבחור לחשוב על סוגיא בגמרא וכך לא יבוא לראות דברים אסורים,

להמנע מכל הסתכלות מיותרת

ופעם ייעץ לבחורים שיתרגלו שכשמתכלים לאיזה מקום היו מכוונים כנגד המקום שמתכלים עליו, דהיינו אם מסתכלים ישר אז נשארים כמו שהיו עומדים אבל אם רוצים להסתכל למקום אחר יסובבו את כל הגוף ולא רק את הראש, וכל שכן לא רק את העיניים והראש נשאר באותו תנוחה, שכן מתרגלים לא להסתכל למקומות שלא נוה ולא נעים להסתכל באופן רשמי, דהינו שלא היה הולך להסתכל על זה אלא מסתכל בדרך אגב וכד', ואם יתרגל לעמוד ולהיות מכוון למקום שמתכל עליו אז לא יסתכל על כאלו מקומות,

ופעם ששאל בחור צעיר בר מצוה על כמה עיניים בעבודת השי"ת ובמלחמת היצר ודבר על הענין של שמירת עיניים, אמר אד"ש שכדאי לו להתרגל לא להסתכל למקומות מעניינים שלא שייכים אליו, שע"ז יקנה בנפשו שליטה שיולט על עצמו לאיפה להסתכל ולאיפה לא להסתכל, ואד"ש אמר שמדבר לא באופנים שיש איסור בכלל, ואד"ש אמר דוגמא למשל כשיש תאונה - עקסדענטט- ברחוב והרבה אנשים נעצרים להסתכל על זה על הרכבים שמגיעים וכד', באופן שאין שם שום בעיה בניעות וכד', עכ"ז לא יסתכל לשם וכך עם הזמן יקנה שליטה על הראיה שלו שלא יסתכל במקומות שאסור להסתכל,

העבר עיני מראות שוא

ופעם אמר לבחור אחד עובד השם בן עליה שלפני שיצא לרחוב יחשוב על מה שאמר דוד המלך בתהלים פרק קי"ט 'העבר עיני מראות שוא' שפירשו בזה 'העבר עיני' - שעדיף להעביר את כל כח הראיה, ולהיות עוור לכל החיים 'מראות שוא' -

תפילה על שמירת עיניים

ולפני כמה שנים כששאל מיישהו על העניינים של שמירה עיניים של שובבי"ם איפה אפשר להתפלל על זה בתפילות שמונה עשרה, שהרי כידוע אד"ש אומר תמיד לנסות כמה שיותר להתפלל בתפילות של אנשי נכסות הגדולה, או בנוסחאות שלהם כמו נוסחאות של תפילות או פרקי תהילים וכד', כמו שנאמר בפרשת קרח ופרשת בלק תשפ"ב,

ואד"ש ענה שאפשר לכוון על זה בברכה של 'אתה חונן - חונן הדעת', 'השיבנו - הרוצה בתשובה', ו'על הצדיקים - ושים חלקינו עמם', וגם שם הכוונה שהרי צדיק הכוונה למידת יסוד צדיק ומתפללים שיהיה חלקינו עם הצדיקים שמושלמים בענין הזה,

לחיים טובים ולשלום

ופעם בשלום זכר אד"ש אמר על הענין שמברכין 'לחיים טובים ולשלום' על יין בפרט בשלום זכר, כי חטא אדם הראשון גרם מיתה לעולם כמו שכתוב בפסוק בבראשית פרק ג' פסוק י"ט 'עד שובך אל האדמה כי ממנה לוקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב', ועין הדעת "גפן היה" כמו שכתוב בברכות דף מ' ע"ב,

ולכן מברכין על היין פרי הגפן - לחיים, כי חטא אדם הראשון היה פגם הברית, כמו שכתוב בגמרא בסנהדרין ל"ח ע"א שאדם הראשון "משך בערלתו", וע"י "לחיים טובים ולשלום" נהיה תיקון החטא, "לחיים" מרמז על מידת צדיק כמו שכתוב בזוהר ח"א קס"ד ע"א ד"צדיק חי עלמים", "טובים" גם מרמז על מידת צדיק כמו שכתוב בפסוק בישעיה ג' 'ד"אמרו צדיק כי טוב", ובמדרש"ה כשנולד כתוב "ותרא אותו כי טוב" (שמות ב' ב') וברש"י שנולד מהול, "ולשלום" גם מרמז על ענין הברית כמו שכתוב בפסוק אצל פנחס "הנני נותן לו את בריתי שלום" (במדבר כ"ה י"ב),

אגוז המשתברת. מציצה היא כנגד קליפה שמפרדת בין חלקי האוכל וצריך לשולפה מבין האוכל, ועדיין נשארת בו בחינה הרמוזה בקליפה הדבוקה, והוא מה שאמרו ז"ל (זהר לב עה ב) כי האדם עד תשלום י"ג שנה הוא בבחינת שני ערלה כי ה' הגביל לאילנות שלש שנים ערלים והאדם עץ השדה שלש עשרה, ואור לי"ד יהיה כל פריו קודש הלולים,

ואד"ש הסביר את הסיפור - המימרא של רבי דוד לעלובר ששלשמה של גוטע יוד שזה מידת יסוד צדיק, אפשר להגיע רק כשזוכים להסיר את הערלה הרביעית, והברית נהיית מושלמת,

[ועיי' מש"כ בני הגאון מוילנא בהקדמתם לביאור הגר"א לשו"ע 'מי אסף רוח חכמה והשגה לספר כל תהילותיו, הן בהיותו בן י"ג שנה ויום אחד קבל תוקף חסידותו ופרישותו כתועפת ראם לו, מאז לא הסתכל עד יום מותו מארבע אמותיו חוצה']

דוגמא לרבים איך להשמר

לפני עשרות שנים היה רבי מנחם מאנדרער מקאסוב ירושלים משגיח בשיבה בבית וגן אצל הרבי רבי מאיר'ל והיה נוסע כל יום באוטובוס שהגיע מהעיר לבית וגן, ופעם אחת דיבר עם אדמו"ר ז"ע על זה ודברו על הצד שיתכן שעדיף שיסע ברכב פרטי כל יום כדי לחסוך את הבעיות בשמירת עיניים שיש באוטובוס, ואמר אדמו"ר ז"ע שיעשה מה שנראה לו, אבל אם היה שואל אותו הוא חושב שיש דבר גדול מזה שנוסע באוטובוס שחסידישע יוד כמוהו נוסע באוטובוס ועוצם את העיניים ונוסע בשמירת עיניים מופלגת זה קידוש השם שאנשים אחרים שנמצאים באוטובוס יראו איך אפשר ואיך צריך לנסוע באוטובוס,

ובקשר לצדיק מידת יסוד צדיק ידוע הרי שאד"ש מדבר תמיד כל פעם מזכיר מידת יסוד צדיק בקשר למידה של צדיק, ומזכיר הרבה את הלשון 'דאחיד בשמיא וארעא כחדא' שזה מידת צדיק,

מאשר לראות ראייה אחת פסולה, וכשיחשוב על זה מה שדוד המלך אמר זה יועיל שינצל מראיות אסורות, עד כאן, (וכע"ז מובא מהרה"ק מסטרעליסק ז"ע) ובתולדות יעקב יוסף פרשת וישלח כתב על החילוק שיש בין האיברים שהם ברשותו והאברים שאינם ברשותו, שקשה לשלוט עליהם, וכתב 'איברא, על ידי תפלה, כמו שהתפלל דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, לו) העבר עיני מראות שוא, אפשר להנצל גם האברים שאינם ברשותו, לכך התקין יעקב את עצמו להתפלל עבור זה, הצילני נא מיד אחי, שהם ברשותי, מיד עשו, הן האברים שאינם באחזה עמי ואינם ברשותי, כמו עשו שהוא מתנגד לי, וק"ל,

לפני כמה שנים שאל אברך אחד שבדקו לו את התפילין ומצאו איזה פסול והיו שאלות חמורות על כשרות התפילין, ושאל מה לעשות כתיקון תשובה שלא יודע כמה זמן יתכן ולא קיים מצות תפילין,

אמר אד"ש שישתדל להניח תפילין לאחרים שאינם מניחים, אבל אד"ש הדגיש לו שלא יתקרב למקומות שיש חשש מכשול בשמירת העיניים, אלא יכנס לחנויות בשכונות החרדיות כמו גאולה בירושלים שאין בהם פריצות וכד' וישאל את המוכרים אם הניחו תפילין וינסה להשפיע עליהם להניח תפילין והוסיף אד"ש ואמר שאע"פ שהמוכר לבוש בכיפה על ראשו, יש מקום לבדוק אם הניח תפילין, כי מוכר שמכסה ראשו בחנות וכד' אינו בהכרח מניח תפילין, אבל אד"ש הדגיש לו שלא ילך להניח תפילין במקומות מרכזיים שמצוי בהם חששות ומכשולות בשמירת עיניים, [ובלא הכי יש כמה אופנים שפטורים ואסורים מתפילין כמ"ש בשו"ע (סימן ל"ח)], ואמר כדוגמא שלא ילך ברחוב שרי ישראל ורחוב מלכי ישראל וכי"ו, רק ברחובות צדדיים,

ואם לא ימצא חנויות וכד' ברחובות אלו, שיוירד את המשקפיים וילבש משקפי שמש וילך במקומות אחרים שיוכל להניח תפילין לכאלו שלא הניחו, וכן במענה לבחור אחד ששאל האם אפשר לנסוע עם טרמפים ענה לו אד"ש שבמקומות שנוסעים שם יהודים שאינם שומרים תורה ומצות אין לעצור טרמפים, אך במקומות שנוסעים שם שומרי תורה ומצות אפשר לעצור טרמפים,

ימי הולדת

שמירת עיניים של הרה"ק רבי בונים מאוטוואצק זי"ע

בגליונות דברי תורה מקהל תולדות יהודה סטוטשין נכתב כמה פעמים שהרה"ק רבי יצחק מאמשינוב - ארה"ב סיפר את זה וכששאל תלמיד אחד שזה הפלגה מחודשת ולא שמענו כך אצל גדולי ישראל אחרים צדיקי הדורות חסידים ופרושים, אמר הרבי שנכון, וגם דעת זקינו אדמו"ר הרבי רבי מנחם לא היתה נוחה מזה, עד כאן,

וכנראה הכוונה שלא היתה דעת הרבי רבי מנחם נוחה מלחקות - נאך מאכן - כזה הנהגה, ולא שהיה לו טענות על הרבי רבי בונמ'ל עצמו בהנהגה הזאת, שידוע שהיה מאד היימיש איתו עד שאד"ש חזר כמה פעמים שאומרים שלא היה לרבי רבי מנחם כזאת ידידות עם אף אחד כמו שהיה לו עם רבי בונם אוטוואצקער.

לו, בפסוק כתוב (משלי פרק ג' פסוק ז') 'אל תהי חכם בעיניך' - 'מיט די אויגן מאכט מען נישט קיין חכמות' - (בשמירת עיניים לא מתחכמים), עד כאן,

(דרך אגב במפרשים שם במשלי מסבירים שהפסוק על פי פשט הולך על גדרים וסייגים כמו מה שכתב במצודת דוד שם במשלי על הפסוק 'אל תהי חכם בעיניך' - להקל בדבר הנאסר לעשות גדר ושימור בחושבן שאין חכם כמותך צריך גדר אלא ירא את ה' פן עם כל חכמתך תכשל, וסור מרע - הרחק מאד ועשה גדר.)

ומסופר שכ' נזהר בשמירת עיניים שהוא לא הסתכל גם על בנות שלו, שהיו לו כמה בנות והוא לא היה מסתכל עליהם, וכשהיו נכנסות לחדר לשאול אותו משהו היה מסתובב לצד השני וכך היה מדבר אתם, ובספר ימות עולם עמ' ע"ו הובא מע"ז,

בשבוע הבעל"ט ב' שבט היראציט של הרבי רבי בונמ'ל מאוטוואצק, שאד"ש מדבר כמה פעמים עליו ועל ההנהגות שלו, כמו שנאמרו כמה עניינים בשיעורים בשנה שעברה בפרשת בא תשפ"ב ופרשת וארא בא תש"פ ופרשת וארא בא תשע"ט,

ואחד מהעניינים שהיה אצלו בהפלגה גדולה היה השמירת עיניים שלו,

סיפר אד"ש (עיי' ספר הרבי הקדוש מאוטוואצק עמ' ק' ק"א) שרבי בונם אוטוואצקער שהיה בסוף ימיו בארץ ישראל, כשהוא היה הולך ברחוב, היה הולך עם מטפחת קשורה על העיניים שלא יראה כלום, ועם כל זה חוץ מזה היה גבאי אחד הולך לפניו לבקש מהנשים שיזוזה הצידה, ופעם אחת היה אחד ששאל אותו האם זה באמת 'עד כדי כך', ורבי בונמ'ל אמר

עמיתך הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מוריניו הגה"ח ר' משה פרידמן שליט"א

פרשת וארא תשפ"ג

גילוי חלקי סדר הגאולה למשה רבינו

כי ידע שבזה הרי הוא יכול להעלות את כלל ישראל, והוא כמו שביאר כמ"פ בסה"ק תולדות יעקב יוסף שהרבה פעמים כשהיה משה רבינו חפץ להסיר קטרוג מעל בני ישראל היה משתתף עמם במדת מה בחיצוניות אותו הפגם שהביא את הקטרוג עליהם, ועל ידי זה הי בכחו להעלות את בני ישראל מאותו הפגם.

המתקת מרע"ה במעשה העגל

כגון במעשה העגל התעורר קטרוג נורא על כלל ישראל, ומשה רבינו ברוב רחמיו על כלל ישראל ואהבתו אותם רצה להמתיק את הדינים מעל בני ישראל ולחלות את פני השי"ת לרחם עליהם, אך הכלל הוא ש"ל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן" (ברכות כ:), וכיון שכן הוכרח משה רבינו לחייב עצמו קצת בחיוב שהתחייבו כלל ישראל כדי שיוכל להוציאם מידי חובתם, ולכן שבר משה רבינו את לוחות הברית וכביכול הגיע משה לידי כעס, וכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, ובזה השתתף משה בפגם שפגמו ישראל בחטא העגל, ועל ידי זה יכול היה להמתיק מעל בני ישראל מהקטרוג הנורא ששרה עליהם מחטאם.

משה רבינו השתתף עם כלל ישראל בטענותיהם

כן עשה משה בטענתו 'למה הרעות' שביקש בזה להשתתף עם בני ישראל שבאו אליו בטענות על שעל ידי הליכתו לפרעה רק הכביד עליהם את העבודה ביותר והקשה עול הגלות יותר מכפי שהיה קודם בואם אל פרעה לדבר בשם ה', ולכך בא גם משה רבינו כביכול בטענה כלפי מעלה "למה הרעות לעם הזה למה זה שלחנני", והיה חפץ משה רבינו להסיר עי"ז קטרוגים גדולים שהיו על בני ישראל, וכמו שביארנו בפר' שמות שהיו בני ישראל שרויים בשפל המדרגה הרוחנית, והוצרך משה רבינו להעלותם מעומק הטומאה כדי שיוכלו לצאת ממצרים.

~ ב ~

מדוע הוצרכו למכות במצרים

וביותר נראה שדוקא עתה התעורר משה רבינו להסיר מישראל את הקטרוגים, ויבואר על פי מאמר הרה"ק החידושי הרי"ם זצוקללה"ה מגור שביאר את ענין עשרת המכות, כי לכאורה צריך ביאור מדוע הכה השי"ת את מצרים במכות רבות כל כך טרם הוציא את ישראל משם, הרי היה יכול ה' להוציא את ישראל מיד ללא כל עיכוב, ומדוע התממה כביכול מלהוציאם עד שהכה את מצרים במכות נאמנות.

מעשרה מאמרות לעשרה דברות

והרה"ק מגור זי"ע כתב בקדשו שענין עשרת המכות היה כי בעשרה המאמרות שבהן נברא העולם וכנגדן נתן השי"ת לישראל עשרת הדברות במעמד הר סיני עם קבלת התורה, וכדאי בחז"ל (פסיקתא רבתי פי' כא) "נאמרו עשרת הדברות כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, אנכי

~ א ~

חילוק בין בשורת הגאולה בפר' שמות ווארא

בפרשה שעברה פר' שמות כבר החל הקב"ה לגלות למשה רבינו מענין הגאולה שישאל את ישראל ממצרים, אבל בפרשתן פר' וארא התקרבה הגאולה יותר לידי מעשה וכבר החלו המכות לבוא על מצרים, וכן משה רבינו קיבל יותר גילויים על הגאולה והראה לו הקב"ה את כל סדר הגאולה שתהיה.

וחילוק יסודי הוא בין הגילויים שהיו בפר' שמות על הגאולה ובין מה שנתבאר למשה רבינו בפרשתן, שבפרשת שמות לא אמר לו הקב"ה כי אם שראה הקב"ה בקושי השעבוד של בני ישראל "ראה ראיתי בעני עמי", ושעתיד לגאול אותם מארץ מצרים "עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו", אך לא נתגלו למשה כל פרטי סדר הגאולה, ואילו בפרשתן נתגלה למשה רבינו ע"ה כל פרטי הפרטים שבסדר הגאולה, בארבעת לשונות הגאולה שהם ארבעה שלבים וחלקים בסדר גאולת ישראל ממצרים, וכן בפרשתן החל השי"ת להכות את מצרים במכות הארץ ההיא ובתחלואיה.

גילוי דפרשתן מכח טענת 'למה הרעות'

ויש לבאר מדוע זה דוקא בפר' זו זכה משה רבינו ע"ה לגילויים הגדולים יותר מה שלא זכה בתחילה, שעתה נתגלו לו כל פרטי סדר הגאולה, ונראה דהנה אי' ברש"י שריש פרשתן שאמר ה' אל משה רבינו את כל סדר הגאולה הוא המשך למענהו על טענת משה רבינו "למה הרעות לעם הזה", ולכן דיבר אתו משפט 'וידבר אלוקים' במדת הדין, אך באמת בגילוי זה שבא אחר טענתו של משה רבינו זכה משה ליותר ממה שזכה קודם שטען כלפי מעלה, ומשמע מזה שבא לו הגילוי הגדול מכח טענתו שטען 'למה הרעות'.

הגילוי הגדול מכח מסירות הנפש

ואכן כך כתב החתם סופר זי"ע שהגילוי שנתגלה השי"ת למשה רבינו עתה בשם הוי"ה הק' היה בזכות שמסר משה רבינו את נפשו עבור טובת כלל ישראל וטען כלפי שמיא 'למה הרעות לעם הזה למה שלחנני', בכח זה נתגלה אליו ה' בשמו הגדול שלא נתגלה בו לאבות הק'. וכן מבואר בדברי האור החיים הק' בפר' וזאת הברכה (פל"ג, סוף פסוק א) שמושה רבינו השיג מדרגות שלא זכו להם האבות הק' וכמותו לא קם ולא יקום, וכל זה בא אליו מכח שסבל את עול בני ישראל וטרח בטרחם ומסר נפשו עליהם בכל עת. וביותר מבואר בדברי הרמ"ד וואלי זצוקללה"ה מגדולי תלמידי הרמח"ל זי"ע שזה שנתגלה למשה רבינו כל עניני הגאולה ואופן ביאת גאולת ישראל ממצרים בא בזכות זה שטען להשי"ת למה הרעות לעם הזה ומסר נפשו למען בני ישראל.

טענת מרע"ה היתה מסירות נפש למען בני

טענת 'למה הרעות לעם הזה' היתה מסירות נפש מצד משה רבינו ע"ה שעורר על עצמו בזה מדת הדין, אך הוא מסר נפשו עבור טובת כלל ישראל

כנגד ויאמר אלהים יהי אור" וכו', והוצרכו עשרת המכות כדי לעשות מעשרת המאמרות עשרת הדברות.

המכות הסיירו את החיצוניות מהמאמרות

ביאור הענין הוא שעשרה המאמרות הם החיצוניות של עשרת הדברות הקדושות, וכיון שהם בחיצוניות הרי נעשה בהם הסתרות ונדבקין בהם קליפות ומקטריגים, ועל ידי הקליפות קשה מאד להגיע לקדושת פנימיות עשרת המאמרות שהן עשרת הדברות, והוצרכו עשרת המכות כדי לברר ולהסיר מהם את כל ההסתרות ואת כל הטומאות והקליפות שיש להם אחיזה בחיצוניות, ובכך להגיע אל הפנימיות הטהורה שהיא עשרת הדברות שבהן אין שייך שום אחיזה לחיצונים.

הרי שבעשרת המכות היו ישראל נצרכים להסרת כחות הסטרא אחרא שהם המקטריגים על ישראל בכל עת מצוא, וכיון שהיו ישראל באותה העת עלולים לקטרוגים, היה משה רבינו חפץ להצילם מן הקטרוגים ולהסיר מהם את כל ההסתרות, לכך מסר נפשו וטען כלפי שמיא 'למה הרעות לעם הזה', ובכך רצה להכנס עם ישראל לאותו המצב כביכול ועל ידי זה להעלותם ולרוממם מעל היכולת החיצונית לקטרג עליהם.

גילוי פרטי הגאולה למרע"ה בכח מסירות נפשו

בכח זה זכה משה לגילוי שמו הקדוש שם הוי"ה שאף לאבות הק' לא נתגלה הקב"ה בשם זה, שעל ידי שביקש הוא במסירות נפש לרומם את בני ישראל רוממו השי"ת מדה כנגד מדה והביאו לגילוי נורא שלא זכו האבות.

ואכן בזה גילה לו השי"ת שאכן נתקבלה בקשתו לרומם את בני ישראל, שהראהו הקב"ה באספקלריא המאירה וגילה לו את סדר הגאולה לכל פרטיה, שבכל חלק של הגאולה הוציא הקב"ה את ישראל מהקליפות שלב אחר שלב, בכל חלקי הגאולה בד' לשונות ובמכות שהכה את המצרים והיה גנוף למצרים ורפוא לישראל כדאי' בזוה"ק (ח"ב לו.), שעל ידי המכות נתבררה הקליפה מהערב בקדושה ונתעלו ישראל מעל השפעת הקליפה והטומאה.

והוא מה שהראה השי"ת למשה את השם שבו נברא העולם וכמשנ"ת במאמר לפר' שמות, כי הראהו השי"ת שלא זו בלבד שיצאו ישראל מן הקליפות ומכל צרותיהם, אלא בכח גאולה זו נברא עולם חדש, שאחר כל חלקי הגאולה שנתגלו לו יתברר הטוב מכל הרע ויהיה עולם זך ונקי שלא היה עד עתה.

~ ג ~

סדר חלקי הגאולה בד' הלשונות

מד' לשונות הגאולה רואים אנו איך שבכל חלק מסדר הגאולה יצאו ישראל מחלקי הרע ששלטו בהם שלב אחר שלב, כמו שביאר הרמב"ן את חילוק ארבעת הלשונות ומהותן, ראשית הגאולה היא שלא יהיו ישראל נשלטים לגמרי על ידי המצרים ולא ינהגו בהם מנהג עבדות, וזהו 'ההוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים', אך אף אחר שאין המצרים שולטים ומעבידים את ישראל כעבדים נבזים, עדין יכולים ישראל להיות משועבדים תחת ידם למס עובד שעדין תהיה למצרים שליטה על ישראל אף בלא להעבידם כעבדים גמורים, לזה בא החלק השני 'ההצלת אתכם מעבודתם'.

אף אחר כך יתכן שתהיה למצרים טענה על בני ישראל שאין ביכולתם לצאת מארצם כיון שנגזר עליהם להיות משועבדים למצרים ד' מאות שנה ועדין לא עברו כי אם מאתים ועשר שנים, ויש למצרים זכות וכח שעבוד בהם עוד רבות בשנים, על זה בא לשון 'וגאלתי', וביאר הרמב"ן שגאולה הוא מלשון מכר כגאולת קרקע, והיינו שייסר השי"ת את מצרים במכות ובשפטים גדולים עד שיאמרו מצרים הא לך בני ישראל בפדיון נפשנו, ואך הרף מהכות אותנו. עד שיבואו לתכלית הגאולה להיות לעם ה' עם סגולה "ולקחתי אתכם לי לעם" בבואם אל הר סיני עם קבלת התורה.

חלקי הגאולה להסיר את חלקי הרע מישראל

הרי מבואר מדברי הרמב"ן שבכל חלק מסדר הגאולה יצאו בני ישראל ממצרים בעוד חלק מן השעבוד, ובפנימיות הענין היינו שבגלוחת מצרים

נדבק בבני ישראל הרבה מכחות הרע והקליפה ובגאולתם ממצרים היה צריך להוציא מהקליפה ולהסיר מעליהם את כל כחות הרע, ובכל שלב מהגאולה ירדו חלק מכחות הרע עד שנגאלו לגמרי, בתחילה גאל השי"ת את ישראל שלא תהיה לרע שליטה גמורה עליהם, אחר כך הצילם לגמרי מעול הסטרא אחרא וכן על זה הדרך בכל חלקי הגאולה.

וזאת זכה משה רבינו לראות בזכות זה שנכנס לעומק צרתן של ישראל והשתתף עמם אף בצד הקטרוג במסירות נפש, על ידי זכה שראה לו השי"ת את סדר הגאולה שגילה לו שייסר מעל בני ישראל את כל הקטרוגים ואת כל כחות הרע, וכמו שהוא נכנס עם ישראל עד כל דקדוקי הגלות כך הראהו השי"ת את כל פרטי הגאולה.

בזה יבואר טעם החילוק בין פר' שמות לפר' וארא שבפר' שמות לא נתגלו כל חלקי ופרטי סדר הגאולה, ובפר' וארא נתגלו למשה רבינו כל חלקי הגאולה, כי עתה אחר שמסר נפשו והשתתף עם ישראל בצרתם מתוך מסירות נפש עד שטען כלפי מעלה 'למה הרעות', זכה לשלימות הגילוי על בשורת הגאולה עם כל פרטיה.

פר' שמות מחכמה ופר' וארא מבינה

ועומק הענין נראה על פי משנ"ת שבאו חלקי הגאולה להסיר את כחות הרע מבני ישראל חלק אחר חלק, כי הנה למעלה ברום גבהי מרומים שתי הספירות העליונות הן מדת החכמה ומדת הבינה, מהות החכמה בכל מקום היא הידיעה הכללית של הדבר הנלמד או הנודע ללא הבנה יתירה ודקדוק בדבר, והבינה היא חלק ההבנה שביני דבר מתוך דבר בכל פרטיה ודקדוקיה, ובפר' שמות נתגלתה למשה בשורת הגאולה מבחינת מדת החכמה, שגילה לו הקב"ה שיגאל את ישראל מצרים אך לא פירש לו את כל חלקי הגאולה עם פרי הפרטים של כל סדר הגאולה.

בכח הבינה לברר את הטוב מאחיזת חלקי הרע

ובפר' וארא גילה לו השי"ת את כל סדר הגאולה והיה זה ממדת הבינה שמבין דבר מתוך דבר ונתגלה לו כל דקדוקי הגאולה. ונודע הא דאי' רבות פעמים בכתבי האר"ז ז"ל שמדת הבינה מינה דינין מתערין, אך על ידי כח הבינה שמבין דבר מתוך דבר יכולים להוציא את כחות הקדשה המתערבים בכחות הרע והדינים ולגאול אותם ולהעלותם לקדושה שלא ישלוט בהם הרע כלל ויהיו כלולים בכח הקדושה.

לכך נתגלה השי"ת למשה רבינו ע"ה עתה במדת הבינה וגילה לו את כל פרטי חלקי הגאולה, כיון שמשוה רבינו בא עתה למסור נפשו למען הוצאת בני ישראל מכל חלקי הרע שנדבקו בהם בגלות מצרים ארץ חמישים שערי הטומאה, והיה צריך לכח מדת הבינה שיוכל לברר דבר מתוך דבר לברר את חלקי הטוב הנצחי של בני ישראל מתוך חלקי הרע שנדבקו בהם ולהכניס גם את כל חלקי הרע לתוך רשות הקדושה.

ועבור מטרה זו באו בפר' זו גם עשרת המכות כדי לברר את חלקי הרע שנדבקו בישראל ובכך להעלות את עשרת המאמרות שבהן נברא העולם עבור ישראל שנקרא ראשית, ועל ידי שיוסרו מהם כל חלקי הרע יכולים היו להתעלות בגאולתם עד שיגיעו לשלימות הגאולה בקבלת התורה ולהיות לה' לעם סגולה.

ענין ראייה וענין שמיעה

בדרך זה יבואר עוד חילוק בין בשורת הגאולה דפר' שמות לפרשתו, שבפר' שמות אמר השי"ת למשה רבינו "ראה ראיתי בעני עמי" בלשון ראייה, ובפרשתו אמר השי"ת בלשון שמיעה - "וגם אני שמעתי" וצריך ביאור שינוי הלשונות, ונראה דהנה ענין ראייה הוא כענין חכמה שרואה את הדבר כלפי חוץ ללא ידיעת כל פרטיו אלא בידיעה כללית, וכן הוא האמת שראיה היא מחכמה וכנאמר (קהלת א, טז) "ולבי ראה הרבה חכמה ודעת", ואילו שמיעה קרובה יותר למדת הבינה וכמו שנאמר (מלכים - א ג, ט) "ונתת לעבדך לב שומע" ובינה ליבא כנודע, לכן בפר' שמות שבה נתגלה ענין הגאולה ממדת החכמה נאמר בלשון ראייה, ובפר' וארא נתגלה בלשון שמיעה ממדת הבינה.

מאמרים בעניני שבת

"ככלה בין רעותיה פטובצה" פאפר ח'

אצל צדיקים ראו בגילוי את כוח התורה בשבת

אצל אנשים כערכנו קשה לראות בגילוי את כוח החידושי תורה בשבת יותר בימות החול, אבל צדיקים שזיכנו את חומרם והאיר בגופם אור הנשמה, אצלם היה ענין זה בגילוי, וכמו שמסופר על קדוש ישראל האבני נזר שאמר דכל סגויות הקשות שהיה קשה לו באמצע השבוע נתיישב לו בשבת קודש לפנות בוקר, דאז היה קבלת התורה, דבשבת ניתנה תורה.

וכן סיפר כ"ק אדמו"ר משאץ זצ"ל כשהיה אצל המהרש"ם לקבל סמיכה, והיה הסדר אצל המהרש"ם שהיו צריכים לישב אצלו כמה שבועות, והיו שואלים אותו כמה שאלות, והיו שומעים ממנו היאך שפושט את השאלות, ואחר כך היה נותן סמיכה, וכשהגיע האדמו"ר משאץ זצ"ל קירבו מאד, ופעם אחד הגיע אצלו בערב שבת, ולא הסתכל עליו כאילו אינו מכירו, והי' הדבר לפלא בעיניו, עד לאחר זמן מה, אמר לו דלאחר המקוה בערב שבת מתורצים לו כל הגמרות הקשות שהיה לו באותו שבוע, ואז אינו מדבר עם שום אדם.

וכן מספרים על החזו"א כשאמרו לו איזה סברא, אמר על זה, דסברא זו נתחדשה בשבת דאי אפשר להבין סברא זו רק בשבת, הרי דאצל הצדיקים נתקיים 'ותן חלקינו בתורתך' בשבת כפשוטו ממש, שזכו בשבת לתרץ את כל קושיתם מימות השבוע, וזהו מחמת שבכל ששת ימי המעשה זיכנו את גופם, וכך בשבת היה הגוף מוכן לקלוט את אור הנשמה, אבל אנשים פשוטים שהגוף מגושם, ולא זוכך כראוי בשבת ימי המעשה, קשה להיות 'מחוחות עם לכה דודי' ביום השבת, כי אם אין כלי, אין מקום לנשמה לשרות בו, ויה"ר שנוכה להתקדש ולהיטהר בימות החול ולקבל את קדושת שבת כראוי.

בשבוע הבא נתחיל בעז"ה סדר חדש של מאמרים בביאור הזמר 'לכה דודי', וימשך כפי הנראה י"ב שבועות.

כאן לבאר, דיסוד הקשר והקידושין בין ישראל להקב"ה הוא על ידי המצוות, אלא שבששת ימי המעשה מתכסה קשר זה, וביום השבת מתגלה חיבור זה, כל אחד ואחד לפי הכנתו בימות השבוע בתורה ומצוות.

חלק התורה של כל אחד הוא ככלה לחתן

גם המשך התפלה שאומרים 'ותן חלקנו בתורתך', מבואר בדברי הר"י בן יקר דשייך לבחינת הנישואין, דהתורה היא הכלה של ישראל, וזה לשונו 'ותן חלקינו בתורתך, שתהיה התורה ארוסתי, דאמר במדרש תילים (פ"ט) כי חלק ד' עמו (דברים ל"ב ט) כאנש דאמר נפל פלגתא לפלן, וכתוב מורשה קהלת יעקב (דברים ל"ג ד') אל תקרי מורשה אלא מאורשה, ועוד דכתוב חלקי ד' אמרתי לשמור דברייך (תהילים ק"ט ט"ז)'

(ואף על פי שבכל מקום נקרא כלל ישראל ככלה והתורה כחתן, וזה לגבי כללות התורה לכלל ישראל, אבל כלפי חלק התורה של כל אחד, לגבי זה נחשב כל אחד כחתן והתורה ככלה, ואכה"מ).

מדתיקנו לשון זה בנוסח התפלה, מבואר דבשבת יש כוח מיוחד לזכות כל אחד בחלק התורה השייך לו לפי שורש נשמתו, וזה המשך מ'רצה נא במנוחתינו קדשנו במצותיך', שהוא על החיבור והדביקות בין נשמות ישראל לכור מחצבתם בשבת, ועל ידי זה נשפע גם חידושי התורה ששייכים לכל אחד, כי חלק התורה של כל אחד הוא דרגא בנשמה, ובימות החול שכוח הנשמה אינו מאיר כל כך, צריך הרבה יגיעה לבוא לשלימות הדרגה של תורה כפי שורש הנשמה של כל אחד, אבל בשבת שהנשמה מחוברת לשורשה וכוחה בגלוי, יכולים יותר בקל לבוא לחלק התורה השייך לנו.

זה גם עומק כוונת הזוה"ק הידוע, דבמוצאי שבת כשהנשמה יתירה חוזרת למעלה, שואלים אותה אם חידשה דבר תורה בשבת, ואם חידשה מכבדים ומייקרים אותה, ואם לא יש עליה תביעה, כי בשבת יש כוח מיוחד להשיג את מבחר חידושי התורה ששייכים לשורש נשמתו, ויש עליו תביעה מיוחדת יותר מימות החול.

במאמר הקודם נתבאר הענין של 'מנוחת שבת', שהוא החיבור בין ישראל לאביהם שבשמים ככלה לחתן, כלשון הפסוק גבי נישואין 'הלוא אבקש לך מנוח', דמנוחה פירושו שהאדם נמצא במצבו האמיתי שצריך להיות, וביום השבת שהוא יומא דנשמתא, והגוף אינו מסתיר כל כך, נמצאים נשמות ישראל במקומם האמיתי שהוא בחיבור ודביקות לקוב"ה, ובא שבת בא מנוחה.

במאמר שלפנינו יבואר נוסח התפלה שאומרים בד' תפלות השבת, "רצה נא במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך", איך בחינות אלו שייכים לבחינת הנישואין הנמצא בשבת וכדלהלן.

דברי האבודרהם שעל ידי המצוות

מתקדשים ישראל להקב"ה כמו כלה לחתן

בנוסח התפלות והברכות נמצא כמה פעמים לשון קדושה אצל מצוות, כמו שאומרים בברכת המצוות 'אשר קדשנו במצותיך', וכן אומרים בד' תפלות של שבת 'קדשנו במצותיך'.

בפירוש רבינו יהודה ב"ר יקר ז"ל (רבו של הרמב"ן) ביאר דהקידושין בין הקב"ה לכלל ישראל נעשה על ידי המצוות, וזה לשונו 'קדשנו במצותיך, לשון אירוסין וקדושין שקדשתם במצוות כדכתיב וארשתיך לי באמונה (הושע ב' כ"ב), וכתוב כל מצותיך אמונה (תהילים קי"ט פ"ו), ואמר בתנחומא (קדושים ב') קדושים תהיו משל למלך שקדש אשה אמר לה הואיל ונתקדשת לשמי אני מלך ואת מלכה, כשם שהוא כבודי כך כבודך, למה שאת אשתי, כך אומר הקב"ה כשם שקדשתי אתכם לשמי אתם תהיו קדושים'.

כן הביא גם האבודרהם (הלכות נטילת ידים) וזה לשונו 'ויש מפרשים שהוא לשון אירוסין וקדושין שקדשן הקב"ה לישראל במצות שנאמר (הושע ב' כ"א) וארשתיך לי באמונה, והמצות נקראו אמונה שנאמר כל מצותיך אמונה'.

כנראה שדברי הר"י בן יקר הם המשך למה שהובא לעיל מדבריו בביאור 'רצה נא במנוחתינו', דקאי על בחינת הנישואין ביום השבת, דכלל ישראל מתחברים לקוב"ה בשבת כאשה שאין לה מנוח אלא בבעלה, וזה שממשיך

לבקשת רבים החפצים לטעום מעומק זיו התורה, הנני בזה לפרסם את המוקדים בהם ניתן לקבל את הגליון מדי שבוע בשבוע בעיה"ק ירושלים, בבתי המדרש 1. ויז'ניץ רח' נחמיה 2. תולדות אברהם יצחק 3. ויז'ניץ ירושלים 4. פני מנחם 5. סקוועלן 6. מתיבתא 7. נחלת עקיבא. 8. בחנות ספרים וינקעל בעז"ה נעשה השתדלות להביא את הגליונות מליל שישי

כמו כן חסרים לנו מפיצים בבני ברק ובית שמש, ומי שיוכל לעזור בהפצה קבועה אפילו במקום אחד, שכרו הרבה מאד וזכות הרבים תלויה בו.

ההזדמנות זו נבקש את עזרת הציבור לסייע לנו בעין טובה בהפצת הגליון, כי ההצאות גברו למעלה מראש, וספק אם יהיה ניתן להמשיך את הפצת הגליון ללא

סיוע, ניתן לתרום דרך נדרים פלוס קרן "דברות משה" 4397.
לפרטים ולהערות 0548480439 או במייל 8480438@gmail.com

הרמב"ם; אישיותו ודברי ימיו (י"ג)

חובת קיום כל המצוות אפילו הקלות ואין העבירה על החמורות פוטרת מהתביעה על הקלות

לאחר מכן ממשיך הרמב"ם לייסד איך התורה מחוייבת היא להיות אצל כל איש ואיש מבני ישראל, וכי איך שאין מקום לפטור עצמו מקיום המצוות הקלות באשר מעורער אצלו קיום החמורות, ובתוך דבריו מעמיד הוא יסוד איתן כצור חלמיש והוא 'ומי שלא יתכן לו לצאת בשום זמן לא ינהל נפשו לאט ויפשע בעצמו ויעשה הפקר לחלל השבת ולאכול איסורין, ויעלה על לבו שפרק מעליו עול התורה, שהתורה הזאת לא יוכל להימלט ולהינצל ממנה אפילו אחד מזרע יעקב לעולם, לא הוא ולא זרעו ולא זרע זרעו, בין ברצונו בין שלא ברצונו, אבל הוא נענש על כל מצוה ומצוה שבטל מן המצווים, כלומר ממצוות עשה, וגם יענש על כל מה שיעבור ממצוות לא תעשה, ולא יעלה על הדעת שבהיות עושה החמורות שלא יענש על הקלות כדי שיפקיר עצמו להם, אבל ירבעם בן נבט שחיק עצמות יענש על העגלים שחטא בהם והחטיא את ישראל, וכמו כן יענש על שבטל מצות סוכה בסוכות, וזה העיקר יסוד מיסודי התורה והדת ולמדוהו ועשו היקש עליו'.

יש לציין, כי כיסוד זה מובא ג"כ בשם הגר"א, שפעם אחת התבטא באוזני מומר אחד ואמר לו, כי יתבעו ממנו לאחר פטירתו גם על שלא נטל ידיו כראוי, ולא רק על העבירות החמורות, כי הדין הוא בדקדוק על כל דין ודין, ואין מקילים על הקלות הואיל וחטא בחמורות, והוא יסוד עצום בדברי הרמב"ם.

הפקעתם של בני ישראל ממערכת המזלות באשר במערכת זו אמורים היו להיות בשעבוד מצרים זמן רב

בחלקו האחרון של האיגרת מאריך הרמב"ם אודות מחשבי קיצי הגאולה למיניהם, בסופן של דברים כותב הרמב"ם בגנות חכמת האיציטגנות 'דע שמה רבינו ע"ה בשעה שעמד היו כל האיציטגינין פה אחד אומרים שאומה זו לא תהיה לה תקומה ולא יקל מעליה השיעבוד שהיא בו לעולם, ובשעה שחשבו שהיו בתכלית השפלות אז הופיע עליהם הרוממות, ונולד אז מבחר מן האנשים ומעולה שבהם, וכשהיה כולם על מחשבה אחת שארץ מצרים ישלים אורה וישמן והיו יושביה בתכלית השלוה אז באו עליהם המכות כמו שאמר ישעיהו כשהיה מספד זה הענין (ישעיהו יט, יב) איה אפוא חכמך ויגידו נא לך וגו', וכן אירע לממלכת נבוכדנצר, כשהיו כל אינציטגינייה וחכמיה וכל הנקרא בשם חכם על עצה אחת, שאז היתה תחילת רוממותה וממשלתם מתאצמת והולכת, אז נשמדה ממשלתה ואבדה'.

דברים מעין אלו כותב גם האבן עזרא (שמות לג, כא) 'הנה היתה במערכת השמים במחברת, שיעמדו בגלות מצרים עוד שנים רבות. ובעבור שצעקו אל השם ושבנו אליו הושיעם השם'.

כך גם בפרשת השבוע - פרשת וארא (שמות ו, ז) מזכיר האבן עזרא ענין זה, בכתבו 'וטעם המוציא אתכם כי היתה במערכת המחברת הגדולה למשרתים העליונים שיעמדו עוד בגלות. וזה יתברר לך בפרשת כי תשא', והיינו דבריו הנ"ל.

וכל זה לחזק יסודות האמונה, כי אין לבני ישראל כל שייכות להנהגת הכוכבים והמזלות, כי הנהגתם נתונה ומסורה ביד בורא כל עולמים בעצמו ללא ממוצע, ולכן אין להם להביט ולנסות לחקור בחכמת המזלות והכוכבים אודותם, כי אין הנהגתם תלויה אלא ברצונו ב"ה, והוא יושיעם ויגאלם בבוא העת.

חלקו הראשון של אגרת תימן: ביסוס יסוד התורה שלא תמוט

במאמר שלפנינו נשתדל לגעת בחידושים הגדולים המצויים באגרת תימן המפורסמת, אותה שלח הרמב"ם ליהודי ארצות תימן, להנחותם בדרך האמונה התמה והברורה, כנראה מתוך אגרתו זו.

תחילה מבסס הוא הרמב"ם כיתד אשר לא תימוט, את דבר היות דת התורה הדת האמיתית שאין כל מציאות בעולם של אמת אחרת זולתה, ומוכיח זה להם בדרכים הרבה אשר עמו, לחזק את ליבם לבל יסתפקו אודות אמיתות התורה ואמיתות הנבואות.

עוד זאת משבר הוא את אוזניהם, כי אכן הובטחנו על ידי הנביאים כי במשך השנים יתגבר קושי הנסיונות בענינים אלו על בני ישראל, והיו נסיונות עצומים בזה, אך יחד עם זאת מסיים הוא הרמב"ם, כי מתחילה גלוי וידוע הוא שיוכלו לעבור את הנסיונות ולהישאר בשלימות האמונה כצור חלמיש.

ערבותו של הקב"ה על כל מקבלי התורה שלא יסורו משלימות האמונה

כאן מוסיף הוא הרמב"ם יסוד גדול, שלא מצאנו דוגמתו במקום אחר, לא בספרי הרמב"ם ולא בספרי גדולי הדורות האחרים, ונעתיקו ככתבו וכלשונו 'וכבר הבטיחנו הבורא יתברך כאדם הנכנס ערב לחברו, ודי לנו בערבותו, והודיענו שכל מי שעמד על הר סיני, שהם מאמינים בנבואת משה רבינו בכל מה שבה על ידו, הם ובניהם ובני בניהם עד עולם, שכן אמר הקב"ה יתברך (שמות יט, ט) הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם לפיכך יש לדעת לכל מי שנטה מדרך הדת הנתונה במעמד ההוא שאינו מזרע האנשים ההם וכן אמרו רבותינו ז"ל על כל המסתפק בנבואה לא עמדו אבותיו על הר סיני המקום יצילנו ויצילכם מן הספק, וירחיק ממנו ומכם המחשבות המביאות לידי ספק ולידי מכשול'.

בדבריו אלו מבקש הרמב"ם לעודד, כי היות ורגלי אבותיהם עמדו על הר סיני וקיבלו התורה, שוב מובטחים הם בערבותו של מלך מלכי המלכים נותן התורה, כי לא ימישו מאמונתם השלימה והברורה עד עולם, הן באמונת אלוקי עולם, והן באמונת הנבואה של משה רבינו וכל הבאים אחריו.

כפירתו של קורח במשה רבינו על אף שקיבל תורה בהר סיני

וכאן הבן שואל על יסוד זה של הרמב"ם, וכמו שהרבה יצאו לתמוה בזה על דבריו, שכן קורח עמדו רגליו על הר סיני, ועם כל זאת יצא לחלוק על נבואתו של משה רבינו, וביקש להוכיח שאין בדבריו מאומה, וכי כל ציוויו ודבריו מדעת עצמו הינם, והרי לדעת הרמב"ם, היה הקב"ה ערב בדבר שלא יוכל לצאת כזאת על ידי קורח שעמדו רגליו על הר סיני בנתינת התורה.

קושיא זו הובא (אור אלחנן ח"א עמ' רל"ו) בשם הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל בעל הקובץ שיעורים, שהקשה כן לפני האמרי אמת ז"ע, אך הגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל מסר כי הקשה כן לפני הסטייפלער זצ"ל, אשר ענה לו תשובה, שלדעתי הרבה מן האמת יש בה, והוא כי הגם אומנם הקב"ה ערב בעד בני ישראל שלא יבואו לכפור ולהסתפק ביסודות האמונה, אך כאשר מתעורר בלב האדם איזה תאוה, אין ערבותו של הקב"ה מונעתו מלהשלים את תאוותו, ועל כן קורח שכל יציאתו לחלוק על משה היה לצד תאוות הכבוד והשררה שביקש לעצמו, אינו רואה בדרכו מאומה, וממילא אין זה שלא האמין במשה רבינו לצד חסרון האמונה, אלא לצד תאוות הכבוד שחשק בה.

עקב שמהה משפחתית - לא התקיים השבוע של"ס

גליון

חיבת העבודה

מעובר מתוכן שיחותיו של הגה"צ
רבי חיים יוסף בירדמן שליט"א
אב"ד הסידרי לעלו

וידבר אלקים אל משה וגו' אני
ה' (ו, ב)

I מס"ג של מנהיג ישראל I

אלקים אל משה' ושיעור
אומרו 'וידבר אלקים' הוא, כי
הכתוב יגיד שהיה ה' מדבר כל הדברים
האמורים בפרשה בבחינת שם אלקים, שהם
פנים המפחידים ומרעידים את הנדבר אליו, ואמרו 'ויאמר אליו
אני ה'', פירושו על דרך אומרם (ברכות ל:) 'במקום גילה שם תהא
רעדה', נתכוון לומר לו כי הגם כי הראהו מדת הרחמים בדברו
עמו, לא מפני זה יסיר מסוה הפחד וידבר בלא מורא מלכות
שמים, וזה לך האות כי ה' הוא האלקים, שהרי הוא מדבר עמו
בפנים הנוראים, והבן".

אמנם ה'חתם סופר' מבאר לשבחו של משה רבינו, דכיון
שמסר נפשו על ישראל עד שאף העז לדבר דברים קשים כגידין
לפני המקום, לכן זכה להיות מנהיגן של ישראל, כי רק מי שמוסר
נפשו למען כלל ישראל הוא יכול להיות רבן של ישראל, וזה
שנרמז ברש"י "דיבר אתו משפט" שנתן לו להיות שופט ומנהיג
מפני שדיבר קשות ואמר "למה הרעותה".

המפרשים העירו, שפתח הכתוב בלשון "אלקים" שהיא מדת
הדין, ומסיים בשם הוי"ה שהיא מדת הרחמים, וברש"י תירץ
"דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם
הזה, ויאמר אליו אני ה' - נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני",
כלומר שהיתה טענה על משה רבינו שלא דיבר כראוי לפני מלך
מלכי המלכים הקב"ה, כי "אני ה'" ונאמן לשלם שכר, וא"כ מדוע
דיבר דברים קשים.

וכן כתב ה'אור החיים' הקדוש בלשונו הנוקבת "להיות שדיבר
משה לפני א-ל נורא ואיום דברים שאינם מהמוסר, ובפרט לפני
מלך גדול, ודבר זה נמשך לצד שהראה לו פנים צוחקות, פנים
שמחות, הרשומים בשם הוי"ה, לזה הראהו ה' פנים של מורא
שהם בחינת הדין הרשומים בשם אלקים, והוא אומרו 'וידבר

פניני עבודה

א. הלואי יהיה לנו חלק אחד מני אלף אלפים במדת הביטול שהיה לאוה"ח הק' למשה רבינו, ואעפ"כ כתב מה שראה בעיני שכלו,
וכמו שכתב בפתיחה לספרו הקדוש "נפתחו השמים ואראה מראות אלקים בורא קצות הארץ, ואתבונן במה שהורשיתי להתבונן
בפתח דברי קודש, והעירותי ממזרחת של תורה".

וכן פירש האוה"ח בפירושו האחרון לפסוק זה "עוד ירצה על זה הדרך, 'וידבר אלקים' ומדת דין זה באה כנגד השליח שהוא משה
שדיבר לפני ה' שלא כדרך המוסר, אבל כנגד המשתלח אליהם שהם ישראל ויאמר אליו אני ה'".

ב. באוה"ח הק' מפרש עוד כמה דרכים על לשון הכתוב שפתח "אלקים" שמורה על מדת הדין ומסיים "אני ה'" דהיינו רחמים, ובאחד
הפירושים כתב, כי גם מדת הרחמים הסכימה עם מדת הדין שצריך להעניש את פרעה ואת מצרים, כי כל הבריאה הסכימה לזה. ויובן בזה מה
שלא חרף כלב לשונו בצאת ישראל מצרים, כי טבע של הכלב לנבוח בכל שינוי שמתרחש, אמנם כאן שיצאו רבי רבבות של ישראל לא היה
בזה שינוי מדרך הטבע, כי כולם הודו ואמרו שצריך להעניש את המצרים ולשחרר את ישראל, ועי"ז הושרש הדבר בטבע שיהיה כן.

ג. והיינו טעמא, כי צדיק אמת מרגיש שכל כלל ישראל הם קומה שלימה, וכשכואב לקטן בישראל הרי זה כואב גם לו, וכמשל
שהובא במדרש (ויק"ר פרשה ד, ט) שנמשלו ישראל ל'שה' ככתוב (ירמיה ג, ז) "שה פזורה ישראל - מה דרכו של שה, לוקה באחד מאיבריו
וכולם מרגישים, אף ישראל אחד חוטא וכולם נענשים. תני רבי שמעון בר יוחאי, משל לבני אדם, שהיו באים בספינה, נטל אחד
מהם מקדח והתחיל קודח תחתיו, אמרו לו חבריו, למה אתה עושה כן, אמר להם, מה איכפת לכם, לא תחתי אני קודח?! אמרו לו,
מפני שאתה מציץ עלינו את הספינה" עי"ש, ומי שיש לו אהבת ישראל כזאת הוא יכול להיות מנהיג של עם ה'.

והכי נמי חזינן לדינא, דאמרין (ב"מ סב.) "תניא, שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם מתים ואם
שותה אחד מהן מגיע לישוב, דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו, עד שבא רבי
עקיבא ולימד 'וחי אחיך עמך' חייך קודמים לחיי חבריך", כלומר שמצד הסברא לא היה יכול לומר "חייך קודמים", מפני שמצד מדת
אהבת ישראל היה צריך לאהוב את רעהו כעצמו ממש ושלא יהא שום חילוק ביניהם, ורק בגלל שיש פסוק אפשר לחדש ולומר
דחייך קודמים, ולמדנו שכל מקום שאפשר לקיים שניהם צריך האדם לאהוב את השני באהבה גדולה וחזקה כאילו הוא חלק אחד
מגופו, ורק האברים חלוקים.

ד. היו צדיקים שמרוב אהבתם את ישראל היו יכולים לפעמים להטיח דברים כלפי מעלה, וכך מקובל על הרה"ק המגיד מטריסק
זי"ע שהיה יכול לדבר דברים קשים לפני ה' אודות צרותיהם של ישראל. פעם אחת אמר בטרוניא לפני השי"ת "נתת לנו תורה,
השתעשענו עמה, יפינו אותה, דרשנו כל אות וכל תג ממנה - ואילו מה נתת לנו תמורת זה? גזירות והשמדות? ה', עד מת", וכה
זעק מנהמת לבו וצעק "ה', עד מתי, עד מתי?!"

שוב מעשה ששמעו בני משפחתו איך המגיד מדבר אל ה' דברים קשים שאי אפשר להעלות על הכתב, וכששאלוהו בשעת הכושר
"אבא, עד כמה", השיב להם במעשה שהיה אצל הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע, שחלם בחלומו שהוא ניגש אל היכל אביו המגיד
מזלאטשוב זי"ע ולא נתנו לו ליכנס, ולא עוד אלא שגרשוהו משם, לפתע הבחין וראה את אביו מבעד לחלון, תיכף צעק לו והפציר
בו שיכניסוהו, אך המגיד אמר לו שאינו יכול בגלל מעשיו, ובזאת ביקש ממנו שיספר לו מה עשה היום, ואחרי שהצליח להיזכר,

וארא אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב וגו' (א, י)

רצון והשתוקקות להשי"ת

ברש"י כתב "וארא - האבות", ותמהים העולם, מה בא רש"י לפרש ולהוסיף יותר על מה שכתב בפירוש בפסוק, ולפי פשוטו זה חלק מ'דיבור המתחיל' של רש"י, ובמקום להאריך ולכתוב ולפרט שמות האבות הקדושים כתב רש"י בקיצור "וארא אל האבות", אך הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן ז"ע ועוד צדיקים פירשו [ב'אור לשמים' מביא כן מדיליה, וב'אילנא דחיי' בשם ה'חתם סופר' ז"ע], שנטמן בדרך רמז יסוד גדול בעבודת ה', שהקב"ה מתראה כביכול ומתגלה "אל האבות" מלשון רצון [כמו (דברים כה, ז) "לא אבה יבמי"], דמי שיש לו רצון אמת לעשות רצונו יתב"ש הרי הוא זוכה לגילוי שכינה, וכפי גודל הרצון כך גודל הגילוי, כי אין הקב"ה זקוק למעשה המצוות של אנשים, רק חפץ ברצונו ותשוקתו של האדם, שאמרתי ונעשה רצוני, אך לא המעשה עיקר אלא הרצון.

ומוכח כן ממה שאמרו (ברכות ו) "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה", ואי אמרת שצריך לתוצאה ולקיום המצוה [כדי לקיים את העולמות העליונים והתחתונים] מה מועילה הרצון, הלא סוף סוף נאנס ולא עשה, אלא ודאי שאין הקב"ה זקוק לקיום המצוה כלל כי אם לרצון בלבד, וכן מפורש בארוכה ב'נועם אלימלך' (פרשת וירא ד"ה א"י פ"י הפסוקים בדרך אחר) דכל מה שצריך לקיים מצוה אינה אלא כדי לגלות ולהוכיח שרצה באמת לעשות המצוה, כי אם יהיה ציווי רק על הרצון ירמה האדם את עצמו שהוא רוצה כאשר באמת אינו רוצה, ואילו כאשר בפועל עושה את המצוה הרי הוא מוכיח שרצה באמת, אבל העיקר הוא הרצון.

וכן מצינו בסנה (שמות ג, ב) שראה משה רבינו מלאך ה' עומד מן הצד, והיה בידו לזכות לגילוי שכינה עצומה ונפלאה כמו שאמרו במדרש (שמו"ר פרשה ג, א; ובפרשה מה, ה) "לא יפה עשה משה יפה שהסתיר פניו, שאלולי שהסתיר פניו היה מגלה לו הקב"ה מה למעלן ומה למטן ומה שהיה ומה עתיד להיות, ובאחרונה ביקש לראות שנאמר 'הראני נא את כבודך', אמר הקב"ה, כשבקשתי לא בקשת עכשיו שבקשת איני מבקש", ובכל זאת בחר משה להסתיר פניו, מפני שראה את הסנה בוער באש, וזה הלא מרמז על צרתן של ישראל (כמו שפירש רש"י שם), ולכן ויתר על כל הדברים הנשגבים ביותר שהיה בידו להשיג בלבת אש של הסנה ולא רצה להסתכל כלל, כי לא היה יכול לשאת צערן של ישראל.

ואין זה חוצפה כלפי שמיא, כי אף הקב"ה חפץ בזה, כפירושו של הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק ז"ע ב'נועם אלימלך' (תחילת פרשת דברים) שהעמיס בפיוט (האדרת והאמונה) "הנני והנצח לחי עולמים", שנוי והדר להקב"ה כשמנצחין אותו, וכן מפורש בגמרא (פסחים ק"ט) "למנצח מזמור לדוד - זמרו למי שנוצחין אותו ושמת, בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, בשר ודם מנצחין אותו ועצב, אבל הקב"ה נוצחין אותו ושמת".

ומוכן הדבר גם בשכל אנושי, שכל אב שמח כשרואה את צאצאיו איך שאחד מוסר נפשו עבור השני, ואף במקום שילכו נגדו ישמח במה שאחד דואג לשני ומוכן למסור נפשו עבורו.

פניני עבודה

סיפר, שהגיע אליו עני לבקש נדבה, ומאחר שלא היה לו כלום לתת לו התחיל לפייסו דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ואת אשר יאהב ה' יוכיח, ולכן ישמח ויקבל באהבה את יסוריו, נענה המגיד ואמר לו, שאכן מחמת מעשה זה אין לו זכות להיכנס בהיכלו, כי אנו מפרשים "את אשר יאהב" מי שאוהב את ישראל אהבה שלימה "ה' - יוכיח", וקורע שערי רחמים בדברים קשים להצלתן של ישראל, "היה לך להסתגר בחדר ולהפציר בתפילה ותחנונים על הצלתו של עני זה, שירחיב לו ה' ויהיה לו פרנסה בהרחבה", ובזאת סיים המגיד ואמר לבניו "אנחנו מפרשים לך ה' הצדקה, שאם יש צדיק שמצדיק הנהגת של ה' בפורעניות הרי זה לנו בושת הפנים, שמתביישים אנו בזה, כי לא זו הדרך אשר יבור בה צדיקים".

ה. ומכל מקום כתב ה'שפת אמת' (בפרשתינו סוף שנת תרמ"א ד"ה המדרש) שלא הפסיד מהמסירות נפש שלו, וכהמשך דברי המדרש שם "בשכר מהביט - ותמונת ה' יביט", כי הגילוי של "ותמונת ה' יביט" זכה אך ורק בגלל שמסר נפשו למען כלל ישראל עי"ש.

ו. מספרים העולם, שפעם בא אחד אל האר"י הקדוש ז"ע והתאונן בפניו שיש לו אשה רעה רח"ל שמזלזלת בו וגורמת לו צרות רבות ורעות [וכבר אמרו (עירובין מא:)] דמי שיש לו אשה רעה אין רואה פני גיהנם, כי עובר את יסורי הגיהנם שלו בעוה"ז, התעמק האר"י בשרעפיו ואז ענה לו, שבגלגולו הקודם בעוה"ז היה הוא רודה ומציק לנשמת זוגתו שאף היא היתה בעוה"ז, "ועל כן ירדתם שוב לעוה"ז כדי שתתקן את מעשיך על ידי שתסבול היסורים שתגרום לך זוגתך", שמע הבעל ושמח לתקן את נשמתו, ולכן חזר לביתו וכל מה שעשתה לו אשתו קיבל בשמחה ובאהבה, עד שאף היא התפלאה על כך, והפצירה בו שיגלה לה איך יש לו כוחות הנפש שלא לכעוס עליה ולא להתייחס לכל מה שהיא מזלזלת בו, בתחילה לא רצה לגלות לה אך בסוף סיפר לה מה שאמר לו האר"י הק', ויהי כשמוע כן האשה אמרה ברשעותה "אתה לא תזכה לתיקון בגללי, אינני מוכנה להטיב עמך בשום דרך!", ומאז הפסיקה לזלזל בו, ואדרבה כיבדה אותו והגישה לו הכל על טס של זהב, והכל בכדי שלא יהיה לו תיקון לנשמתו, ויהי כראותו כי כן חזר אל האר"י וזעק בפניו מה יהיה עם תיקון לנשמתו, והלא אשתו מכבדת אותו ביותר, השיב לו האר"י דכיון שקיבל עליו את כל היסורים הרי זה כאילו כבר קיבלם, ולכן הגם שאשתו שינתה את אורחותיה כבר תיקן את פגמי נשמתו.

וכך מצינו בשל"ה הקדוש (שער האותיות או שו) "והבא לטהר, אף כי עשה זו העבירה כמה וכמה פעמים למאות בלי מספר אמצא לו תקנה, כי כבר נודע הקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה, אם היה לו מחשבה טובה לעשות כך וכך ומת ולא נגמר המעשה, הקב"ה מצרף המחשבה כאילו היתה נעשית בפועל", כלומר שהמקבל עליו להתענות כפי סדר התשובה שכתבו המקובלים עולה לו התשובה כאילו עשה, ואע"פ שלפי המבואר בספרי המקובלים מוטל עליו לצום אלפי תעניות, ויצטרך לחיות כ'שנות משותלח' בכדי להשלים הצומות, מכל מקום כיון שקיבל על עצמו שאם הוא יחיה כל השנים הללו יתענה הרי זה נחשב לו כאילו עשאו.

ז. כמו שמספרים על ילד שבכה לפני אביו שחבירו רוצה להרביצו ולהכותו, שאלו אביו מנא ליה שהוא רוצה לעשות כדבר הרע הזה, ענה הילד "מפני שכבר הרביץ לי!", דמעשיו מוכיחים על רצונו... והכי נמי קיום המצוות מוכיחים שבאמת חפץ לעשות רצון הבורא יתברך שמו.

וכמו שנרמז בפסוק (שמות יב, לא) "ולכו עבדו את ה' כדברכם", דלא סגי בדיבור גרידא, אלא צריך ללכת לעבוד גם בפועל ממש.

והכי נמי שנינו באבות (פ"ג משנה ט) "כל שמעשיו מרובין מחכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו מרבה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת", ואין יתכן שיעשה יותר ממה שהוא יודע, הלא כדי לקיים מצוות ומעשים טובים צריך ללמוד חכמה, לכן מפרש רבינו יונה (עמ"ס אבות) דכוונת "מעשיו" אלו רצונותיו, שהשתוקקות והרצונות צריכות להיות הרבה יותר מחכמתו, וישאף לקיים רצון ה' ולעשות נחת רוח ליוצרו אף מבלי לדעת איך וכיצד להוציאם מכח לפועל, כי העיקר הוא הרצון".

וב'שערי תשובה' (השער השני אות י) מביא ראייה לזה ממה שמצינו בקרבן פסח (שמות יב, כח) "וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו", וברש"י "וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקיבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו", כי לפני הקב"ה גלוי הכל, והוא יתב"ש יודע תעלומות הלב שבני ישראל קיבלו על עצמם ורוצים באמת להקריב הקרבן במועדה, ומשום הכי מעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו וסיימו את המצוה, דאין בין זה לזה מאחר שרצונם שלימה.

מיהו צריך השתוקקות אמיתית ושלימה ונקיה להתקרב אל ה', ולא לערב בתוכה נגיעות ופניות, וכפי שסיפר הרה"ק בעל היסוד העבודה' מסלונים זי"ע, שפעם ביקש חוטא מצדיק אחד שיתן לו דרך תשובה על חטאיו כדי שיוכל לתקן את נפשו ולנקות את נשמתו, ובכה בפניו בדמעות שלישי אך הצדיק לא השגיח בו, ואף

אחרי שהפציר בו מאד התעלם ממנו ולא רצה לעזור לו, משאלו אותו על סיבת סירובו השיב "הלא שמעתם בקשתו, שהוא רוצה להתנקות, ואין זה רצון אמיתי לזכות לתשובה", כלומר שהוא עדיין חושב על עצמו, וכל כוונתו אינו אלא כדי **שהוא** לא יהיה מלוכלך ומזוהם בחטאים, נמצא שצרכי עצמו הוא דורש, ואילו רצון אמיתי הוא לשוב אל ה' יתב"ש למען שמו באהבה, ומי שיש לו השתוקקות כזו זוכה לגילוי של "וארא".

ואין זו עבודה קשה, וכמו שמצינו ב'עבודת ישראל' (ס"פ עקב) שכתב לתרץ מדוע בפרשה הראשונה של קריאת שמע נאמר (דברים ו, ה) "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", ואילו בפרשה השניה נאמרה לעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם ותו לא ולא מסיים "בכל מאדכם" כמו בפרשה ראשונה, ומאי שנא, רק פרשה שניה איירי "במי שמכין עצמו במחשבה לאהוב [את] השי"ת ולעבדו, ולכן ניחא שלא היה צריך הכתוב להזהירו על הממון, כי **בוודאי כל איש מישראל ברצונו ומחשבתו מוסר את עצמו להשי"ת בכל מילי, ובפרט שלא יעלה השגעון הזה על לבו לאהוב את ממונו יותר מגופו**, אבל בפרשת 'ואהבת' מיירי במי שבא לבחינת נסיון במעשה', אז צריך הכתוב להזהירו על כל דבר בפרטות", הרי שיותר קל לשעבד הרצון אל השי"ת, ורק לעשותו בפועל בעת נסיון קשה יותר.

פניני עבודה

ח. ובדברינו לפרשת וירא הארכנו בס"ד בסוגיא זו במשנת הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע, שהקב"ה האריך בהכנסת אורחים של אברהם אבינו שעשה למלאכים, אע"פ שהם לא היו זקוקים כלל לאכול ולשתות, להורות שאין ה' זקוק לתוצאות של המצוה, כי כשם שיש ביד הקב"ה לזון ולפרנס את המלאכים כך בידו לפרנס בני אדם, וכך הוא באמת, שזן ומפרנס מקרני ראם ועד ביצי כינים גם בלי עזרתם של בעלי חסד, ומה שציוה הקב"ה לאדם להכניס אורחים הוא רק למען המארח שיוכל לעשות רצון הבורא יתב"ש. **במצוות** צדקה כתיב (דברים טו, ט) "נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתן לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך וגו'", ובגמרא (שבת קנא): "כי בגלל הדבר הזה - תנא דבי רבי ישמעאל, גלגל הוא שחוזר בעולם", ובביאור הדברים יש לומר על פי מה שאמר הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע, שידוע ממקובלים שמכל מעשה המצוה שעושה בשר ודם בעוה"ז הרי הוא בורא לעצמו מלאך בעוה"ב, וממעשה המצוה נברא הגוף של המלאך, ואילו על ידי הרצון וההשתוקקות וההתלהבות של המצוה נבראת הנשמה של המלאך, והנה העשירים הנותנים סכומים גדולים לצדקה גורמים לברוא גוף גדול של המלאך, אולם בדרך כלל אינם נותנים הממון מרצון כי אם בכפייה ובהכרח, נמצא שחסר נשמה למלאכים שלהם, ואילו העניים חפצים מאד לתת צדקה [כמו שאפשר לראות אצל אברכי כוללים שהם נתבעים ונותנים בנפש חפצה], אך בגלל שאין להם רכוש גדול נותנים רק כמה פרוטות, נמצא יש להם נשמה גדולה בלא גוף [עכ"ד הרבי ר' זושא כפי שנדפס ב'זהב המנורה' החדש עמ"ס קידושין, והוא מבאר בקדושתו שמצרפים רצונו של העני עם מעשיו של העשיר, כי ישראל קדושים הם ודומים לקומה שלימה, ולכן אפשר לצרף מעשה שניהם כאחד, עי"ש והדברים עתיקים. וכיון שניתנה רשות לדרוש אפשר לומר באופן אחר], וכדי להשלים חלקים אלו מהפך הקב"ה את הגלגל, שהעני מתעשר ומעתה נותן הרבה בלא חשק ומשלים מה שרצה לתת בהיותו עני, ואילו העשיר יורד מנכסיו רח"ל בכדי שיהיה לו השתוקקות לתת, וכדי שלא יארע כן לעשיר נתנה תורה עצה טובה לעשיר ואמרה "ולא ירע לבבך בתתן לו", כי אם יתן בעין רעה בלא חשק יגרום לעצמו שיתהפך עליו הגלגל ח"ו, "כי בגלל הדבר הזה", ויצטרך להשלים חלק הנשמה בנתינה שגורמת לבריאת הגוף, והבן. וגם מזה למדנו, שהרצון והמחשבה חשובה יותר מעצם הנתינה, שהרי ממנה נבראת הנשמה שהיא החיות של המצוה.

ט. ולבאר את הדברים ביתר שאת יש להסמיך מה שאמרו המקובלים (הובא בש"ה מס' פסחים דרוש ו, ועוד) "אין טעם ברצון", כלומר שאינו מובן ואי אפשר להסביר מה סיבת הרצון, רק האדם משתוקק לדבר מה בלא טעם, וכך צריך האדם לרצות ולהשתוקק אל ה', שיהיה לו אהבה אמיתית להקב"ה וזה ימשוך אותו להתקרב אליו יתב"ש בלא שום טעם. וכנגד זה גם אהבת השי"ת לישראל בלא טעם הוא, וכמו שנאמר (דברים ז, ז) "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם".

ובזה אפשר לבאר מה ששנינו בשילהי מסכת מכות (דף כג): "רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", והקשו הראשונים, אדרבה, אם רצה ה' לזכות אותנו יתן לנו רק חמש מצוות שבודאי נקיים, וממילא לא נכשל בשום איסור [וכמובן שהמצוות יהיו מצוות שיש בהן הנאת הגוף, כשבת וימים טובים וכדומה שאותן קל לאדם לקיים], אך להאמור אין מקום לקושיא זו, כי "רצה הקב"ה" ואין טעם ברצון.

י. הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע שאל פעם חסיד אחד, מה היה עושה אילו ימצא 'שעון זהב' יקר שיש בו סימן במקום שרובו ישראל, האם היה מכריז עליו ומחזירו לבעליו או נוטלו לעצמו, נענה הלה והשיב את האמת, שמחמת דחקו ועניו יהיה קשה לו לעמוד בנסיון, ומסתברא שלא יהיה מכריז על האבידה כדיו, נענה הרה"ק מצאנז ואמר "א"כ רשע אתה!", ובזאת קרא לחסיד אחר ושאלו מה היה עושה, נענה הלה והשיב "בודאי הייתי מחזיר לבעליו, ומקיים מצות השבת אבידה", הגיב הרה"ק מצאנז וענה "א"כ טיפש אתה!", שיש לך אוצר גדול ביד ואתה מאבדו, לפיכך קרא לשלישי ושאלו שאלה זו, השיב הלה בחכמה "לא אדע כעת מה הייתי עושה, כי זה נסיון קשה, אך עלי להתפלל שבשעת מעשה אוכל לעמוד בנסיון..." ושמוח הרבי עם תשובתו, דאכן מצד טבע האדם אינו רחוק מלהיות טיפש אם מחזיר אבידת חבריו במקום שהוא מתייסר בדוחק הפרנסה, רק צריך להתפלל שנוכל לעמוד בנסיונות.

ושרף היאור צפרדעים וגו' ובתנורין ובמשארותין (ז, כה)

המעביר על מידותיו

דבר חידוש מצינו ב'דעת זקנים', שבשכר שנכנסו הצפרדעים לתוך התנורים זכו שלא נשרפו באש ולא מתו, ואילו אצל הכלבים מצינו (שמות יא, ז) שביציאת מצרים "לא יחרץ כלב לשונו", ואמרו (מכילתא פרשת משפטים) שבשכר זאת קיבלו בשר נבילות וטריפות, כמו שנאמר (שמות כב, ל) "לכלב תשליכון אותו".

ולכאורה מצד השכל היה נראה שהצפרדעים ראויות לקבל שכר גדול יותר משכרם של הכלבים, שהרי הן מסרו נפשן וקפצו לתוך התנור כדי לקיים מצוות ה', ואילו הכלבים עשו מילתא זוטרתא בשב ואל תעשה, שלא נבחו בעת שיצאו צבאות ה' מארץ מצרים, ואעפ"כ חזינו ששכרם של הכלבים היה גדול יותר עשרת מונים, כי הם קיבלו בשר נבילות וטריפות עד סוף כל הדורות [דהיינו פרנסה בהרחבה להם ולבניהם אחריהם], ואילו הצפרדעים לא קיבלו מאומה ליוצאי חלציהן, רק שהן עצמן יאריכו ימים ותו לא.

ומכאן הוכיח הרה"ק רבי דוד מטאלנא ז"ע שהרבה יותר קשה להבליג בעת עלבון ולא לנבוח בפה, מאשר לקפוץ לתוך כבשן האש ולמסור את הנפש לכבודו יתב"ש, וזה הטעם ששכרם גדול יותר משל הצפרדעים, דלפום צערא אגרא, וכיון שקשה יותר להתאפק מלצעוק על כן זכו לשכר גדול יותר עד סוף כל הדורות".

וכן חידש הגה"צ רבי חיים יהודה סג"ל דייטש זצ"ל דומ"ץ דק"ק מאקאווא [תלמיד מובהק של הגה"ק בעל ה'ערוגת הבשם' ז"ע] בספרו 'אהבת חיים' (להג השבועות אות י) שמייד כשיהודי מקבל על עצמו להשתפר או לעשות דבר טוב או הנהגה טובה אזי "נכנס באדם רוח טהרה וקדושה, ומאיר לפניו לאור באור התורה הקדושה בלי שום מעשה ופעולה, רק על ידי מחשבה אמיתית בקבלת עול מלכות שמים תיכף נעשה איש אחר"י, כי עבודת האדם היא רק ה'קבלה הראשונה', שיקבל על עצמו באמת עול תורה ומצוות, וזה החלק הקשה, "אבל מעתה אינו קשה כלל, כי הוא עריבה ומתוקה מפני שנשפע עליו שפע קודש וסייעתא דשמיא בקיום המצוות"י, ובה מפרש דברי רש"י בפרשת מתן תורה (שמות יט, ה) "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי"י וברש"י הביא דברי חז"ל "אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות", דהכי קאמר "אם תקבלו עליכם" את התורה, אזי בקבלה זו נגמרה ההתחלה מצד האדם, וממילא "יערב לכם", דרך בעניני עולם הזה אין שום ערך בקבלה, אבל בעניני שמים "מכאן ואילך" יזכה לסיוע שפע קודש מן השמים שיצליח לעשות המעשה, משא"כ בשאר מילי דעלמא "כל התחלות קשות", דהתם ההתחלה היא המעשה, והקבלה והרצון אינם כלום, "והוא באמת קשה בהתחלה יותר".

לפיכך צריך רק לקבל על עצמו קבלה חזקה, ואז יזכה ל'וארא' וגילוי מן השמים וסייעתא דשמיא בדרכיו, וכבר כתב ב'נועם אלימלך' (ריש פרשת פנחס) שע"י מדת הקנאה אפשר להשיג דברים "שלא כדרך הטבע, ויכול לעלות למעלה"י.

פניני עבודה

יא. ותומך יתדותיו במעשה שהובא בגמרא (ב"מ פד.) בימים שהיה ריש לקיש ראש הגנבים ראה אותו רבי יוחנן כשהוא קופץ מצד אחד של הירדן לצד השני, אמר ליה "חילך לאורייתא", ודיבר על לבו שיקבל על עצמו עול מלכות שמים כי יש בידו להצליח בתורה, ואכן קיבל את דבריו, באותה שעה רצה לחזור בקפיצה אל הצד השני של הירדן ולא הצליח, כי תורה מתשת כוחו של אדם, הרי שמיד כשקיבל על עצמו בקבלה גמורה לשמור תורה ומצוות נחלש, מפני שזה נחשב כאילו כבר עשה מה שרצה, דמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, ויש לו סייעתא דשמיא שיוכל לעשות כן באמת.

יב. ואולי ההסבר בזה, כי מבואר בתוס' (שבת יב:) שאין מלאכים יודעים מחשבות, ולכן אין היצה"ר מפריע לאדם לקבל על עצמו קבלה אמיתית בלב, וכיון שקיבל כבר את הקבלה יש לו סייעתא דשמיא להוציאה בפועל.

יג. כי על ידי הקנאה יש לו רצון אמתי, והעצה לעשות מה שאפשר לעשות, וכמו שרואים אצל תינוק שיפשוט ידו לקחת דבר שאינו יכול להגיע אליו, כי הוא אינו עושה חשבונות, אלא מושיט ידו מפני שרצונו אמיתי, והכי נמי כשיהיה לו רצון חזק יעשה כל מה שבידו לעשות בלי חשבונות.

וכאשר יעשה כך יזכה למלאות רצונותיו, וכמו שרואים בבתיא בת פרעה שהושיטה את ידה לקחת את משה רבינו וזכתה לנס שנשתרבה ידה אמות הרבה (ע"י סוטה יב.), כי העושה זוכה לסייעתא דשמיא, וכמו שמצינו בצפרדעים שאמרו במדרש (שמו"ר פרשה י, ג) שהצפרדעים נכנסו בפלטרין של שיש, כיון שהגיעו לשיש אמרו "רבי יוחנן אמר, כל מקום שהיה שם עפר והיה טיפה של מים בו היה נעשה צפרדע, חזקיה בר' אמר, אם כשיטה הזו לא לקו בתיהם של גדולים שהיו עשויין בשיש ובפסיפס, אלא מלמד שהיה הצפרדע עולה מן התהום ואומרת לשיש 'עשה לי מקום שאעלה ואעשה רצון בוראי', והיה נבקע השיש ועולה".

יד. בגמרא (פסחים ג:) "דרש תודוס איש רומי, מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצוין על קדושת השם כתיב בהו 'ובאו [ועלו] בביתך [וגו'] ובתנורין ובמשארותין", אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצוין על קדושת השם על אחת כמה וכמה", והקשה מהרש"א (שם ד"ה מה ראו) הלא היה ציווי לצפרדעים שיכנסו לתנורים, כמו שנאמר להדיא "ובתנורין ובמשארותין", וא"כ מה הקל וחומר, וע"ש מה שתירץ לפי דרכו.

ושמעתי לתרץ בדרך הפשט, כי הציווי היה על כל הצפרדעים שירדו למצרים, שחלקם יכנסו לתנורים בשעה שמשארות מצויות אצל תנור, נמצא שכל צפרדע היה בידו להשתמש ולומר שחבירו יקפוץ אל תוך התנור הבוהר ולא הוא, ואעפ"כ היו כאלו שנכנסו, א"כ ק"ו לחנניה מישאל ועזריה שכל אחד יש לו ציווי מיוחד מהקב"ה למסור נפשו למען שמו יתברך באהבה שבדאי צריכים להפיל עצמם לתוך כבשן האש במסירות נפש.

הפקודה 'ואנחנו' 05331.05646

גליון זינו הפרשה

מדברי תורתו ושיחותיו של המשפיע
הגה"צ רבי יונה זאב וינברג שליט"א

בפרשתו וארא אל אברהם וגו'

אמונה וביטחון

ברש"י ד"ה מקוצר רוח מאריך בדבריו "חבל על דאבדון יש לי הרבה להתאונן על מיתת האבות" וכו' עיי"ש.

ומדבריו חזינו דעיקר מעלתן של האבות הקדושים היא בנקודת האמונה, שהאמינו בה בשלימות האמונה והביטחון ולא התרעמו כלפי שמיא כהוא זה אף כשעברו עליהם תלאות ונסיונות כאברהם שהתנסה בעשרה נסיונות ויצחק ויעקב גם הם.

ובתפארת שלמה בפרשתו (ד"ה והוצאתי) אומר דברים נפלאים, ולחיבת הדברים נביא את לשון קדשו: "כי התורה מלמדת אותנו עיקר ענין הסגולה אשר בעבורה יצאו ממצרים והוא בהיות עם בני" זרע יעקב בחירו עם קדוש גם בהיותם במצרים תחת כור הברזל ויעבידו מצרים אותם בכל עבודה קשה בכל זה נאמנה את אל רוחם ולא הרעו בלבבם לאמר למה זה אנחנו בני ישראל עניים ומרודים יותר מכל שארי האומות להיות נרדים בעבודת הפרך, וכי מפני שאנחנו מיוחסים לבני אבותינו הקדושים אנו נשתעבד למצרים הפחותים ושפלים, אך בכל העת ההיא קבלו הכל באהבה וסבלו עליהם גזירת הקב"ה כי אם בעיניו הוא טוב גם לנו ביושר" ע"כ עיקר ת"ד.

ודבריו הקדושים מאירים את העיניים לדעת ולהשכיל ולהשריש בלבינו תמיד מידת האמונה וביטחון וכפי המשך דבריו וז"ל: "כי כן נכון להיות האדם מאמין בה בכל דרכיו ומקריז וכשם שמברכין על הטובה וכו' אף אם ישיגוהו פגעי הזמן חלילה ורבו עליו המטרדים ומבטלין אותו מעבודתו ולימודו ולחבירו הגרוע ממנו לו עושר ונכסים ומנוחה וכו', אך זה ענין עבודת להשי"ת להאיר מתוך חשיכה את לבבי הזן לשמים וכו' עיי"ש.

עכ"פ מדבריו אלא יקח כל אדם צידה לדרכו להתחזק באמונת איתן בדרך האבות הקדושים שהאירו את אור אמונת ה' לדורות הבאים.

בפרשתו וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח ה' את רחמה וכו' (בראשית כט. לא). במדרש תנחומא מביא דברים נוראים דהנה לאה היתה מבכה ומצטערת על שחשבה שתנישא לעשו הרשע ורחל שהיתה יפ"ת חשבה בדעתה שתנישא ליעקב הצדיק והגיעה ע"ז לגיאות וכיון שנישאו אמר ה' בדין הוא לאה שבכתה שתפקד תחילה בבנים. וזהו כי שנואה לאה.

ולענינו אנו. ששכיחי הרבה מקרים שאנשים מצפים לאיזה ישועה ומצטערים ושופכים דמעות כמים לפני השי"ת ואין רואים פתחו של ישועה, וצריכים לידע שאין תפילה שהולכת לאיבוד וכל דמעה שאדם שופך לפני ה' פועלת גדולת ונצורות. ובפרט רואים לפעמים בחורים שמצפים לזיווג ומחכים לישועתם וחושבים שתפילתם הולכת ריקם. ולא כן הוא כי ה' בשמים יושב ו"מסדר חשבונות" של כל איש ואיש, ולפעמים מחכה לזיווג ונפקד בבנים תיכף ומיד בניקל וכך הם פני הדברים.

וע"ז צריך להשריש אמונה וביטחון בליבו לידע שה' שומע לקול שוועו ומקשיב לתפילתו. ושמעתי בשם אחד מחסידי קמאי זצ"ל שהיה אומר תמיד "א אויס געבעהיטנע ישועה קומט אהן שענער". ויש להסמך מאמרם ז"ל (ברכות לא:) שביקש עלי הכהן להעניש את שמואל ואמר לחנה שיתן לה בן יותר גדול וחשוב אמרה חנה "אל הנער הזה התפללתי" (שמואל-א, א, כז). ולפי' המהרש"א (ברכות שם) שבן זה נולד מהרבה תפילות ודמעות. וזהו "אויס געבעהיטנער קינד" ע"י תפילה. וזה חיזוק גדול לכא"א להתחזק בתפילה ולא להתייאש וליפול בדעתו כשיראה שעוד לא פעל בתפילתו. כי ישועתו קרובה מאוד בע"ז.

ביאור נפלא במכת ברד בדרך דרוש ומוסר

בפרשתו (וארא ט יג יד) כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי אל לבך וגו' וברש"י (שם) למדנו מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות. ורבו המפרשים שתמהו על דבריו מה שייך כאן מכת בכורות. ועוד קשה למה נקראת מכת ברד כל מגפותי. ועוד צ"ע דרך במכת בכורות כתיב אל לבך ומהו שייך מכה בלב. ובפסוק י"ט כת' ועתה שלח העז את מקנך וכו' הירא את דבר ה' הגיס את עבדיו וכו' ואשר לא שם לבו וכו' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו. ויש כמה תמוהות בדבר - מה ענין נתינת עצה אם אינן רוצה שיזוקו לא יתן להם מכה כלל. ועוד תמוה מנין היו להם בהמות הרי כבר בהמן מתו במכת דבר. אלא לפי' רש"י לעלי (בד"ה באדם) דמכת דבר היה רק במקנך אשר בשדה והירא את דבר ה' הגיס לביתו. אכתי צ"ע דבמכת דבר שהיה רק בשדה למה לא אמר להם משה כמו שאמר להם במכת ברד ועתה העז שלח מקנך. וביותר תמוה שזה שהכניס את בהמתו במכת דבר הכניס רק עפ"י רמז ולא היתה אזהרה ברורה ובמכת ברד שמשה אמר בפירושו להכניס הבהמות ואמר בבירור שינצל רק אם יכניס מה עכשיו לא האמין לדבריו

והשאירם בחוץ וניזוק ותמוה מאוד. ובפסוק כ"ז כת' ויאמר אליהם חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים. וצ"ע מה הלשון חטאתי הפעם וכי עד עתה שכרב עברו ששה מכות אטו לא חטא.

ונראה לבאר בס"ד זהנה יש מכות שהם מזיקים לאדם בגופו, בממונו וכדו' אבל המכה היותר קשה מכולן זהו מכה בלב שמוריד את גיאותו ורם לבבו. ובפרט בפרעה שכל מהותו הוא גאווה וכמד"א (יחזקאל כט, ג) לי יאורי ואני עשיתי. והנה כל המכה זו של ברד היה אל לבך להכניע את לבך לראות אם תשמע בקולי שאני מזהיר אותך לשמוע בקולי ואז טוב לך ואם לא תשמע בקולי תנזק. וזהו כל מגפותי ששקול כנגד כל המכות. שהכנעת הלב וכפיפת כומה – ובפרט פרעה הגאוותן, שצריך לשמוע למשה, זה קשה מכל

המכות כולן. וע"כ רק במכת דבר אמר שלח העז מקנך דזה היה עיקר הנסיון ומכה זו קשה מכולן. וא"ש דברינו דהירא אלוקים שבמכת דבר שהיה רק רמז של משה והוא האמין וידע שדבריו של משה אמת הן ע"כ הכניס לביתו בלי שיראו אנשים ששמע בקול משה. ובמכת ברד שהיה ציווי של משה זהו כבר הכנעה למשה רבינו לא יכל להכניע את לבבו והשאיר בהמתיו בחוץ אעפ"י שידע שיפסיד. וזהו גיאות שקשה מכולן שיכול להפסיד ממון רב העיקר לא להכניע את לבבו הרם.

והמוסר היוצא מזה שצריך כל אחד לקבל הוא לא ללמוד מפרעה הרשע ומבעלי גאווה שמוכנים להפסיד ממון וגוף בשביל גיאותם וידע אדם להכניע א"ע להשי"ת ולצדיקים ולשמוע בקולם ועי"ז יזכה לכל הברכות ברו"ג אכ"ר.

"נאה זיום" - יומא דהילולא של צדיקי הדורות

הרב הקדוש רבי שמחה בונים מאוטוואצק זי"ע - ב' שבט בן הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקא זי"ע

היה בנו של הרה"ק רבי מענדלה ווארקער ונכד הרב הקדוש רבי איציק'ל זי"ע. בער בו תמיד קדושת ארץ ישראל וחשק לעלות לארץ ולהתיישב בה, ולמעשה עלה שני פעמים לארץ הקדוש. בפעם הראשונה בשנת תרמ"ז עלה עם הרבנית וכמה מילדיו לארה"ק, והיה לו בארץ עגמ"ג מרובה ומשמשו נפטר פה בארץ והטורקים גירשוהו מארה"ק וכל השתדלותם לא צלח והוכרח לחזור, והתבטא אז ששכל זה הגיע לו בשביל הפרסום הגדול שהיה כשעזב את עירו שליווהו כל בני העיר וכבוד גדול עשו לו וכדו' וע"כ שלטה בו עינא בישא. ולאחר זמן בשנת תרס"ו עלה בגפו ללא שום אחד מבני משפחתו ואז נשאר לדור בעיה"ק טבריא עד להסתלקותו ביום ב' שבט שנת תרס"ז ונטמן בחלקת תלמידי בעש"ט סמוך לציון הרה"ק מוויטעבסק זי"ע בביה"ח העתיק בטבריא.

בטבריא התיידד עם זקני וגדולי חסידי סלאנים והן היו מקור להרבה עובדות ממנו. ואדמו"ר הרה"ק מס' לאנים זי"ע (הברכ"א) היה מאוד בידדות עימו ושימשו רבות. ואדמו"ר זי"ע סיפר שפעם אחת נחלה הרה"ק והרופא אמר ליתן לו מרק מבושל בכל יום לחזק את גופו הטהור, ולא הסכים בשופ"א באמרו: "ווי קען איך עסן מ'קען דאך פארגרעבט ווערן" - איך אוכל לאכלו הרי אפשר להתגשם מזה.

היה מחמיר גדול בהרבה ענינים ובפרט בשמירת עיניים וכשהיה הולך ברחובות טבריא היה משמשו הולך לפניו ומסלק הנשים לצדדין ופעם שאלוהו לפשר הנהגה זו ואמר: אל תהי חכם בעיניך (משלי ג, ז) - "מיט דו אויגן מאכט מען נישט קיין חכמות" - בשמירת עיניים לא מתחכמים.

מנעוריו סבל ברגלו והיה קצת צולע. ואמר פעם הרה"צ רבי לייזע זצ"ל (החסיד המפורסם רבי אליעזר הכהן מהאריות של חסידי סלאנים בטבריא) "פה בעוה"ז אנו רצים והוא צולע - בעוה"ב הלוואי שנזכה לראותו.

הוא העריץ ג"כ מאוד את גדולי החסידים בטבריא. ואחד מחסידים אלו היה הרה"צ ר' מוטק'ה לידר זצ"ל (חותן הרה"ק מסלאנים זי"ע) ובנו ר' זעליג זצ"ל היה פעם אצל הרה"ק באוטוואצק ואמר אז הרה"ק לאנשיו: אברך זה יש לו אב שכדאי לילך כמה מילין לראות את זיו פניו המבהיקות בשבת קודש. (וידוע שהגה"ק רבי משה קליערס זצ"ל רב דטבריא אמר להרה"ק מסלאנים זי"ע - זה שפני חמך (ר' מוטק'ה) זוהרים כ"כ בשבת זה עוד מצינו - אבל זה שהקאפטין שלו זוהר ומאיר באור שבת קודש - זה חידוש).

לטונ' כ"ק אדמו"ר הרה"ק רבי מנחם שלמה בהרה"ק רבי משה זי"ע בעל 'חקל תפוחין' ואור מנחם' מקאלוב. לרגל י"ד ד' שבט, הונצח ע"י יוצ"ח

חמידיא דאורייתא

מתוך שיעור שנאמר בישיבת טל תורה בבני ברק

יו"ל ע"י בית החסידים ד'אמשינוב בני ברק
ערב שבת פרשת שמות | גליון ו'

בדין כבוד אבי אביו והמסתעף

בכבוד האב והאם ואשת אביו בחייו ובעל אמו בחייה ואחריה הגדול, ולדעתו הדבר ברור ללא כל ספק, שאין אדם חייב בכבוד אבי אביו.

דעת הב"ח ד"ש חיוב כיבוד אבי אביו

הב"ח (יו"ד סי' ר"מ אות י"ג) מוכיח את עיקר חיוב האדם לכבוד את אביו אביו, מדברי רש"י (בראשית מו, א) על הכתוב (שם) ויזבח זבחים לאלוקי אביו יצחק, וברש"י 'חייב אדם בכבוד אביו יותר מבכבוד זקנו לפיכך תלה ביצחק ולא באברהם, ומקור דברי רש"י במדרש (בר"ר צד, ה) שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקינו, הרי שעל אף שחיוב אביו גדול הוא וחשוב יותר מכבוד אבי אביו, מכל מקום לא אמרו שאין כלל חיוב לכבוד את אבי אביו, אלא שהחיוב הוא יותר לכבוד את אביו מאשר את אבי אביו, ועל כן מוכח שיש חיוב לכבוד את אבי אביו.

הרמ"א בדרכי משה (יו"ד סי' ר"מ ס"ק ז') הביא את דברי המהרי"ק, ואף תמה עליהם מכח דברי רש"י והמדרש הנ"ל, והניח בתימה. בשו"ע (שם ס"ד) הביא הרמ"א את ב' הדעות, כשהוא נוטה להכריע שיש חיוב לכבוד את אבי אביו, אלא שחיוב אביו עדיף הוא וחשוב יותר מחיובו של אבי אביו.

דברי הש"ך התמה איך נעלמם מהמהרי"ק ד' רש"י

אגב, הש"ך בנקודות הכסף (שם ס"ד) העיר, כי בעוד שעל דברי המדרש יכולים לומר כי נשמטו לפי שעה מעיניו הבדולח של המהרי"ק, אך על דברי רש"י איך יתכן לומר שלא היו זכורים לו, ועל כן מדברי רש"י שהביא את דברי המדרש תגדל התמיהה ביותר.

ד' הטעמים שהוזכרו בב"ח לחייב כיבוד אבי אביו

הב"ח (יו"ד סי' ר"מ אות י"ג) מונה בתוך דבריו, ד' טעמים לחייב את כיבוד אבי אביו.

מצינו שנקרא אביו אביו בשם אב וק"ו מחמיו שנקרא אב ועל כן חייב בכבודו

א' על דברי המהרי"ק האומר כי לא מצאנו כל מקור בתורה להצריך כיבוד אבי אביו, על זה כ' הב"ח, דהנה מצאנו במדרש שוחר טוב (תהלים מזמור ז') על הכתוב (שמואל א כד, ט-יא) ויאמר דוד לשאול וגו' ואבי ראה גם ראה וגו', הרי שמזכיר דוד את שאול חותנו כאביו, ועל זה אמרו 'מיכן שחייב אדם בכבוד חמיו ככבוד אביו', נמצא כי מהיות חמיו מכונה בשם אבי, לכן אמרו לחייב את כיבודו ככיבוד אב.

מעתה, מאחר ומצאנו שנקרא אבי אביו בשם אב, כאשר

בדין כבוד אבי אביו והמסתעף

בפרשת השבוע (מח, טו) ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו אברהם ויצחק וגו', הרי שקרא יעקב אבינו לאברהם ויצחק אבותיו, מכאן מוכיח הב"ח (יו"ד סי' ר"מ אות י"ג), כי אף אבי אביו נקרא אביו, וממילא נכלל חיוב כיבוד אבי אביו בכלל מצות כיבוד אב.

על כן הזמן גרמא לדון בהא דינא בעיקר חיוב כיבוד אבי אביו, והמסתעף מזה לכמה נידונים, וכדלהלן.

כמה הקירות בחיוב כבוד אבי אביו

א' תחילה יש לדון מה הדין באבי אבי אביו, האם גם כן מחוייבים לכבודו, או שאין החיוב רק כלפי אבי אביו, ותו לא.

ב' עוד יש לדון בדין אביו אמו, האם דין הכיבוד מיוחד הוא לאבי אביו בדייקא, או שמא חל הוא אף על אבי אמו.

ג' כן יש להגדיר, מה גדר חיוב הכיבוד שיש על אבי אביו, האם חיובו הוא כחיוב כיבוד אביו, ובכללן מאכילו ומשקהו (קידושין לא:), או שאין חיובו אלא כחיוב כיבוד הזקנים, בקימה והידור.

ד' גם יש לדון, האם חיוב כיבוד אבי אביו הוא רק כל עוד שאביו חי, והרי זה חלק בלתי נפרד מכיבוד האב בעצמו על ידי שמכבדים את אביו, או שחיוב כיבוד אבי אביו הוא חיוב בפני עצמו, ואף לאחר שמת אביו מכל מקום מחוייב הוא לכבוד את אביו אביו.

ה' כך יש לדון, מה הדין כשמת אבי אביו ואילו אביו עודנו חי, שהרי על כיבוד אב מצאנו בגמ' (קידושין לא:) מכבדו בחייו מכבדו במותו, ויש לדון יש עליו חיוב כבוד אבי אביו אף לאחר מיתתו, או שאין חיוב כיבודו רק מחיים, ולא לאחר מותו.

שיטות גדולי האחרונים בעיקר דין כיבוד אבי אביו

בעיקר חיוב כבוד אבי אביו, אשר לא מצאנו לו כל מקור מפורש בדברי הכותבים או בדברי חכמינו ז"ל, נחלקו גדולי קדמוני האחרונים, וכדלהלן.

דעת המהרי"ק דאין חיוב כיבוד אבי אביו

המהרי"ק (שורש מ"ד) נדרש לדון בדין אמירת קדיש עבור זקינו, לפי מנהגם שלא אמרו שניים יחד קדיש, אלא היו החיובים מתחלקים ביניהם עם אמירת הקדיש, ויצא לדון אם נכד האומר קדיש על זקינו אם נחשב הוא כמו אלו החיובים על אביהם, וכתב בתוך דבריו 'נראה שבן הבן שאין חייב בכבוד זקינו, שהרי לא מצינו בשום מקום שיתחייב אלא

הוא בפסוק שהובא בתחילת המאמר, וכן נאמר עוד (בראשית לב, י) אלקי אבי אברהם וגו', ואם כך יכולים לקרוא לאבי אביו אב, ואשר על כן אף לענין כיבוד אב יתחייבו לכבדו.

ק"ו מאחיו הגדול מאחר ונקרא אב

ב' עוד כתב הב"ח, דהנה מצאנו בגמ' (כתובות קג.) דתניא כבד את אביך ואת אמך (שמות כ, יב) את אביך זו אשת אביך ואת אמך זו בעל אמך וי"ו יתירה לרבות את אחיך הגדול, ואם כן קל וחומר שיש לנו ללמוד לחייב את כיבוד אבי אביו, מאחר וכנזכר נקרא בתורה אביו, ממילא בוודאי שאף הוא בכלל חיוב כיבוד אב.

מאחר וחייב ללמדו תורה עכ"ל חייב בכבודו

ג' עוד כתב הב"ח, דהנה איתא בגמ' (קידושין ל.) דתניא ולמדתם אותם את בניכם (דברים יא, יט) אין לי אלא בניכם בני בניכם מנין ת"ל (דברים ד, ט) והודעתם לבניך ולבני בניך, הרי שיש חיוב על אדם ללמד את בן בנו תורה, ואם כן על כרחין לומר שיש גם כן חיוב על אדם לכבד את אבי אביו, כי אין כל הגיון בדבר שיהא אדם חייב ללמד את בן בנו תורה, ואילו הוא לא יהא חייב בכיבודו.

הואיל ושותף ביצירתו חייב בכבודו

ד' עוד כתב הב"ח בזה, דהנה איתא בגמ' (קידושין ל:) ת"ר שלשה שותפין הן באדם הקדוש ברוך הוא ואביו ואמו בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקדוש ברוך הוא מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבודוני, הרי שהכיבוד שייך למה שהיו שותפין בבריאתו, ואם כן יש בדין שאף את אבי אביו חייב לכבדו, שכן גם הוא שותף בבריאתו, כי על ידי שהוליד אבי אביו את אביו, על ידי זה יכול היה אביו להוליד אותו, ועל כן חייב לכבדו.

גדר חיוב הכיבוד

לד' הב"ח דיליף מכבוד חמיו הוי רק כיבוד כשאר זקנים

לפי דברי הב"ח יש לדון, דלפי מה שלמד את מקור חיוב כיבוד אבי אביו מדין כיבוד חמיו מצד שנקרא אביו, א"כ יש לומר כי דיו מן הבא להיות כנידון, ואין חייב לכבדו יותר מאשר כבוד חמיו, ומפורש בדברי הב"ח (סי' ר"מ אות י"ג) להוכיח, כי אין החיוב לכבדו אלא כשאר זקנים, והיינו בקימה והידור, אך אינו חייב להאכילו ולהשקותו, ולכן אם זה הוא המקור לדין כיבוד אבי אביו, א"כ נמי אין החיוב אלא לכבדו כשאר זקנים בקימה והידור, ואי"צ להאכילו ולהשקותו.

שיטת הגר"א ודעימיה שחיוב הכיבוד הוא אף מאכילו ומשקהו

אכן, מצאנו להרבה אחרונים, הגר"א בביאורו (סי' ר"מ ס"ק ל"ד) ועוד, שהקשו על שיטת הב"ח לחייב כיבוד אבי אביו, מהא דאיתא בגמ' (סוטה מט.) רב אחא בר יעקב איטפל ביה ברב יעקב בר ברתיה כי גדל אמר ליה אשקיין מיא אמר לו לאו בריך אנא, הרי להדיא שאין חיוב לאדם לכבד את אבי אביו, ויישבו הקושיא בדרכים שונות.

ברם, שמעצם הקושיא מדין השקאת מים, מוכח כי לפי

דעתו הגר"א ודעימיה, חיוב כיבוד אבי אביו אינו רק כשאר זקנים, אלא חיובו הוא כחיוב כיבוד אב ואם, הכולל חיוב להאכילו ולהשקותו, ועל כן תמהו מכח הגמ' הנ"ל דחזי' לרבי יעקב לא אבה לכבדו ולהשקותו מים, ומוכח שאין חיוב כיבוד לאבי אביו.

אמנם לכאור' לפי הנ"ל דאין החיוב אלא כשאר זקנים, א"כ א"ש מה טעם א"ל לאו בריך אנא, כי אין החיוב אלא לכבדו כשאר זקנים, ולא להאכילו ולהשקותו.

האם חייב ג"כ במורא או רק בכבוד

בשולי הדברים יש לעיין, האם דין כבוד אבי אביו הוי רק על כבוד, או שכולל גם כן חיוב מורא.

והנה בזה, לפי מה שכתב הב"ח בטעמו השני להוכיח חיוב הכיבוד מדין כיבוד אחיו הגדול, הרי לגבי אחיו הגדול כתב הבית מאיר (סי' ר"מ סכ"ג) כי לגבי אחיו הגדול אין חייב במורא אלא בכבוד, וכדבריו מסתבר מאחר ולא מצאנו מעולם שאין אדם קורא את אחיו הגדול בשמו, וכן לא מצאנו שאין אדם יושב על מקום אחיו, ופשוט הדבר שאין חיוב מורא באחיו, וממילא לכאורה אף אבי אביו אינו בכלל מורא אלא בכלל כיבוד.

חילוק בין דין מורא באחיו הגדול לאבי אביו

אך יש לדחות בזה, דלעולם שאני אחיו הגדול, שכל מקור הלימוד לחייב כיבוד אחיו הגדול הוא מהו"א דכבד את אביך ואת אמך, ולכן אין לחייבו אלא בכיבוד, כי הוי"ו נכתב אצל כיבוד, ואין מקור לחייבו מורא, אבל לגבי אבי אביו שהחיוב הוא לצד היותו אביו, וכמו שנקרא בתורה, א"כ יש לחייבו אף במורא, וצ"ע.

וכהאי גוונא יש להסתפק ג"כ בכבוד חמיו, האם מחויב ג"כ במורא, או רק בכיבוד.*

לאחר מיתת האב

לד' הב"ח הוי ככבוד אשת אביו ובעל אמו שאינו אלא מחיים

בדין כיבוד אבי אביו לאחר מיתת האב, הנה לכאורה מהוכחת הב"ח מדין אשת אביו ובעל אמו, אשר מפורש בגמ' (כתובות קג.) שהחיוב לכבדם אינו אלא מחיים, ואילו לאחר מיתה אין חיוב לכבדם, א"כ היה מסתבר לומר כי אף חיוב אבי אביו הוא רק בעוד אביו בחיים, אבל לאחר מכן אין חיוב כיבוד לאבי אביו.

למעשה, אם נקבל את הדברים כי לאחר מיתת האב שוב אין חיוב לכבד את אבי אביו, א"כ היה מקום לתרץ את קושיית הגר"א הנ"ל מכח הגמרא בסוטה (מט.), דאיירי לאחר מיתת אמו, ואש כבר לא היה עליו חיוב לכבד את אבי אמו, ולכן סירב להשקותו מים, וכ"כ הגר"ש קלוגר בטוב טעם ודעת (קמא סי' ר"ג).

האם יש לדמותו יותר לאחיו הגדול שחייב אף לאחר מיתה לדעת הרמב"ם

לאידך גיסא, הב"ח מדמה גם כן את חיוב כיבוד אבי אביו

א. עיקרי הד"ט (י"ד סי' כ"ו אות ז') נקט פשוט, שכבוד חמיו הוי רק כבוד ולא מורא, אמנם בספר המאור הגדול (עמ' צ"ח) הובא, על הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, ששנים רבות לא ישב בראש השולחן, מאחר והיה מקום חמיו, ומשמע שהיה חושש לדין מורא חמיו.

דעת הגר"א שאין חיוב על אבי אמו

אמנם הגר"א בביאורו (ס"ק ל"ד) כתב לתרץ הקושיא הנ"ל מדין סוטה, דיש לחלק בין אבי אביו לאבי אמו, דהתם היה אבי אמו, ועל כן לא היה מחויב בכבודו, משא"כ באבי אביו שפיר היה מחויב בכבודו.

הגדר לדעת הגר"א תלוי אי מיקרי בני

אגב, הגר"א (שם) מוסיף תוספת נופך בביאור החילוק שבין אבי אביו לאבי אמו, שהוא על פי דברי המדרש (בר"ר צד, ו) א"ר יהודה בר אלעאי בנות בנין הרי הן כבנים ובני בנות אינן כבנים, ועל כן אבי אביו מחויב בכבודו הואיל ונקרא בנו, ואילו את אבי אמו אינו צריך לכבד, הואיל ואינו נקרא בנו.

מבואר בזה בד' הגר"א, כי גדר החיוב של כיבוד הרי הוא תלוי בהיותו נקרא בנו. ולהעיר, כי נידון זה אינו שייך לנידון הגמ' (יבמות סב.) גבי קיום מצות פריה ורביה על ידי בני בנים, והתם הוי אף בני בנות חשובים כבני בנים, דהתם הוא הגדרה בפנ"ע ואינו שייך לנידון הכללי אי מיקרי בנין או לאו, ואכ"מ.

הערה אי בן בנו מיקרי בנו או לא

לפי זה יש לדון האם באב אבי אביו, האם ג"כ נקרא בנו, ויתחייב בכבודו, או שאינו נקרא בזה בנו, וצ"ע.

מכבדו במותו

הוכחה מד' הב"ח שהביא החיוב לכבד את אברהם אף לאחר מיתתו

בנוגע לדין האם עליו לכבדו במותו, על זה יש ג"כ להוכיח מדברי הב"ח שהביא את מקור החיוב ממה שהזכיר אלוקי אביו יצחק, ועל זה אמרו שחיוב יותר יש לכבד את אביו מאשר את אבי אביו, ועל אף שאבי אביו כבר לא היה בין החיים, כי אף אברהם אבינו כבר נפטר, עם כל זה מבואר שהיה חיוב לכבד אף אותו, כי אם שחיוב כיבוד יצחק קודם לחיוב כיבוד אברהם, ומוכח שאף מכבדו במתו נאמר בחיוב אבי אביו.

דין אבי אביו לענין גואל הדם

התמיהה שבן בנו מותר לגאול דם זקיניו

איתא בגמ' (מכות יב.) שאין הבן נעשה גואל הדם לאביו, ואילו בן בנו נעשה גואל הדם לאביו, והוכיחו האחרונים, בית הלל (שם ס"ק ד') ועוד, דלכאורה מוכח דאין חיוב כיבוד לאביו אביו וכשיטת המהרי"ק. ומצאנו על זה כמה תירוצים בדברי האחרונים.

ביאור הטוטו"ד דהריגת אבי אביו וגאילת דמו הוא חלק מכבוד אביו

הגאון רבי שלמה קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת (קמא, סי' רי"ג) כתב ליישב בזה באופן מחודש, והוא דלעולם איכא חיוב כיבוד אבי אביו, אלא שמאחר ואביו נהרג והוא בא לגאול את דם אביו, ובזה יהא כבוד לאביו שינקמו את דמו, אם כן הרי זה חלק מכבוד אביו שיהרוג את אבי אביו שרצחו נפש, ולכן מותר לו להרוג את אבי אביו, אך אין זה סותר את חיוב כבוד אבי אביו.

לחיוב כיבוד אחיו בגדול, ובזה נחלקו הראשונים האם חייב לכבדו גם לאחר מיתת האב, או רק מחיים, מדברי הרמב"ם (פ"ו מממרים הט"ו) נראה, כי יש חיוב כיבוד אחיו הגדול אף לאחר מיתת האב, אמנם הרמב"ן בהשגותיו על ספר המצוות (שורש ב') כתב, כי לדעתו לאחר מיתת האב אין חיוב לכבד את אחיו הגדול.

מעתה, לשיטת הרמב"ם שיש חיוב לכבד את אחיו הגדול אף לאחר מיתתו, א"כ מאחר והב"ח כתב כי אבי אביו הוי עדיפא טפי מאחיו הגדול, הואיל וממש קראו הכתוב אביו, א"כ יש לומר שיתחייב אף לאחר מיתתו.

הוכחה מד' הב"ח שהוכיח מיעקב שהיה לו חיוב לכבד את אברהם על אף שיצחק כבר נפטר

וכן לפי דברי הב"ח להוכיח הדין ממה שהזכיר יעקב את אלוקי יצחק ולא את אלוקי אברהם, שהיה לו ליעקב חיוב לכבדו, הרי זה מוכיח שיש חיוב לכבד אפילו לאחר מיתת האב, כי יצחק כבר לא היה בין החיים באותה שעה, ועם כל זה נתבאר שהיה לו חיוב לכבד את אבי אביו.

דין אבי אביו ואבי אמו

מדין תלמוד תורה שמחויב ללמד בן בנו ובן בתו יש להוכיח דחייבים לכבדם

בנוגע לנידון האם אבי אביו או אבי אמו חייב ג"כ בכבודם או לאו, הנה בדברי הב"ח מבואר בטעמו השלישי שלמד את חיוב הכיבוד מדין חיוב לימוד התורה, ומעתה יש לנו לברר מה דין חיוב לימוד התורה אצל בני בנים.

למעשה, הכסף משנה (פ"א מתלמוד תורה ה"ב) הסתפק בדין בן ביתו וכן בדין בן בנו, האם חייבים ג"כ ללמדם כדין בן בנו או לאו, והש"ך (י"ד סי' רמ"ה ס"ק א') נקט עיקר דבן ביתו וכן בן בנו קודם לבן חבירו לחיוב לימוד התורה, ומוכח דיש עליהם חיוב לימוד התורה.

וממילא, לדברי הב"ח להוכיח מחיוב לימוד אדם לבן בנו תורה דמחויב ג"כ הבן לכבדו, כך יהא גם כן בדין אבי אביו ובדין אבי אמו, שיהא אדם מחויב לכבדם.

מדין שותפות ג"כ יש לחייב בכבוד אב אבי אביו ואבי אמו

כן יש לומר ג"כ לפי הטעם הרביעי שהזכיר הב"ח שהוא משום השותפות, הרי מאחר וחדש הב"ח שהשותפות אינה רק בין אביו ואמו גרידא, אלא אף אבי אביו בכלל השותפות, א"כ אין מקום לחלק בין אבי אביו לאבי אמו, וכן בין אבי אביו לאב אבי אביו, כי סוף כל סוף אפילו בדור מוקדם יותר הרי שם שותפות אית להו, ועל כן יצטרכו לכבד אף את אבי אמו, וכן את אב אבי אביו.

דעת השבות יעקב דחייב לכבד אבי אביו דנקרא אביו

השבות יעקב (ה"ב סי' צ"ד) כותב מפורש כי אב אביו מחויב בכבודו, והוכיח מדברי הגמ' (בבא בתרא צא:) זו רות המואביה שראתה במלכות שלמה בן בנו של בנה שנאמר (מלכים-א ב, ט) וישם כסא לאם המלך ואמר רבי אלעזר לאמה של מלכות, הרי שנקרא רות אמו של שלמה המלך, הגם שהיתה הרבה דורות לפני שלמה המלך, ומוכח כי אף אב אבי אביו נקרא אביו, ומחויבים לכבדו.

חידוש לפי זה לחלק בין הרג אבי אביו את אביו להרג אבי אביו את אחיו

והנה לפי זה יש לחדש, כי אם יהרוג אבי אביו את אחיו ולא אביו, דבזה ג"כ הרי הוא גואל הדם, אך בזה אינו מקיים את כבוד אביו בהריגת זקינו, א"כ יש לומר שיהא אסור לו להרוג את אבי אביו, כי בזה אינו מכבד את אביו.

חקירה בדין אבי אביו שהרג את אחיו הגדול לפ"ז

אלא דיש לדון, מה יהא אם יהרוג אבי אביו את אחיו הגדול, ובזה יש לדון האם חיוב הכיבוד של אחיו הגדול הוא עדיפא טפי מחיוב כיבוד אבי אביו, או שחיוב כיבוד אבי אביו חשוב טפי מחיוב כיבוד אחיו הגדול, דבזה אי ניקוט דחיוב כיבוד אחיו הגדול עדיפא טפי, תו יש לנו ג"כ לומר שבזה יהא מותר לו להרוג את אבי אביו ולגאול את דם אחיו הגדול, והוי חלק מכבוד אחיו הגדול אשר דוחה את כבוד אבי אביו, ויל"ד בזה.

תירוץ דכבוד אביו עדיף טפי מכבוד אבי אביו

עוד יש לתרץ בזה בפשטות כע"ז, דאף אי לא ניקוט דאיכא כיבוד האב בהריגת אבי אביו, מכל מקום יש לנו כאן כיבוד אבי אביו שעומד במקום כיבוד אביו, ובזה אף לשיטת הב"ח עצמו, הרי מפורש בלשון המדרש (בר"ר צד, ה) כי כבוד אביו קודם לכבוד זקינו, ולכן מותר לו להרוג את אבי אביו בשביל כבוד אביו.

וגם כאן יש לנו לדון האם באחיו הגדול ג"כ נימא דקודם לכבוד אבי אביו, או שכבוד אבי אביו קודם לכבוד אחיו הגדול.²

תמיהה בכ"ז שהרי גואל הדם אינו אלא רשות ואיך הוי חלק ממצות הכיבוד

אמנם בעיקר כ"ז יש לתמוה טובא, שהרי מבואר בגמ' (מכות יב.) שגואל הדם אינו מצוה אלא רשות, והאי סוגיא אזלא התם אף למ"ד משום רשות כמוכח למתבונן בד' הגמ' (שם), וא"כ איך יתכן שדבר שאינו אלא רשות, נאמר שהוא חלק מכיבוד אביו לילך ולהרוג את אבי אביו, ותמוה טובא, ועכר"ח למימר שאין כלל חיוב כיבוד אבי אביו, וצ"ע.

בהא דיעקב לא חשש בפרשת וישלח לכבוד יצחק יותר משל אברהם

דברי הלוי חן דכשאביו חי מחויב להקדים כבוד אבי אביו

הגרעק"א (מהדו"ק סי' ס"ח) הביא מספר לוית חן (פ' ויגש) להקשות על עיקר ד' המדרש (בר"ר צד, ה) שיותר חייב אדם בכבוד אביו מבכבוד זקינו, דהנה בפרשת וישלח (בראשית לב, י) נאמר, ויאמר יעקב אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק וגו', הרי שהזכיר את שניהם והזכיר את אברהם תחילה, ולכאורה

היה לו להקדים את יצחק שחייב היה בכבודו יותר מאשר בכבודו של אברהם.

וכ' לתרץ בלוית חן, על דרך ד' הגמ' (קידושין לא.) אבא אומר השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים איזה מהם קודם אמר ליה הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך, ועל כן בחיי יצחק, היה יעקב מחויב לכבד תחילה את אברהם, כי אף יצחק מחויב היה לכבד את אברהם, ומאחר ויצחק היה ג"כ מחויב לכבד את אברהם, לזה הוצרך יעקב להזכיר תחילה את אלוקי אברהם, אמנם לאחר מכן שכבר נפטר יצחק אביו, תו מחויב הוא יותר בכבוד אביו יותר מכבוד זקינו.

הערה בזה הואיל ואין חיובו שוה

אך יש לפקפק בזה, כי בנידון שאביו ואמו מבקשים הימנו מים, בזה הרי החיוב שוה, ולכן שניהם חייבים להקדים לאביו, אבל כאן חיוב אביו הוא קודם טפי לחיוב זקינו, וממילא אין שני החיובים שוים, ולכן על אף שגם יצחק מחויב בכבוד אברהם, סוף כל סוף יעקב מחויב יותר בכבוד יצחק מאשר כבוד אברהם, ומאן יימר דאף בכהאי מילתא אמרו אתה ואביך חייבים בכבוד אבי אביך, שהרי חיובו הוא בכבוד אבי אביו אינו חמור אצלו כחיובו בכבוד אביו, וצ"ע.

ביישוב ד' הגמ' בסוטה דרבי יעקב לא כיבד אבי אמו

ג' התירוצים שהוזכרו על הקו"ר רב יעקב שלא השקה מים לאבי אמו

ביישוב ד' הגמ' (סוטה מט.) רב אחא בר יעקב איטפל ביה ברב יעקב בר ברתיה כי גדל א"ל אשקיין מיא אמר לו לאו בריך אנא, הזכרנו כבר ג' תירוצים, או משום דהשקאת מים לא הוי חלק מכבוד אבי אביו, או דאין החיוב אלא אבי אביו ולא אבי אמו, או דאין חיוב לכבד אחר מיתת אמו, והתם הוי לאחר מיתת אמו.

תירוץ החת"ס שהיה באמצע לימודו ואין להתבטל עבור כבוד אבי אביו להשקותו מים

החת"ס סופר (י"ד סי' ר"מ סכ"א) כ' ליישב בזה, דיש לומר שהבאת המים היה לו להפסק באמצע לימודו, ועל כן לא היה עליו לטרוח להתבטל מלימודו בכדי להשקותו מים, ועל זה אמר לאו בריך אנא, כי רק בן לאביו מחויב אפילו להתבטל מלימודו בכדי לכבדו, אבל לאבי אביו לא היה מחויב להתבטל מלימודו.

אומר מן החדש

פנינים מתוך השיעור השבועי מאת הגאון המופלא
דבי אברהם משה באקאן שליט"א

טומאה מה"ת שנעשה טומאה דרבנן האם נשאר הטומאה או היא טומאה חדשה

חוץ לעזרה, צריך לנוקבו כדי שיטהר,¹ ואחר כן מכניסו⁵ ומרדדו עד שיחזור להיות כלי⁶ ומורקו ושוטפו, וקשה למה צריך לרדדו רק אחר שמכניסו לעזרה אפשר לרדדו חוץ לעזרה ואח"כ להכניסו לעזרה לעשות מריקה ושטיפה.

ותירץ **הצפנת פענח** (שם) דהרי כשמרדד הכלי חוזר לטומאה הישנה, וממילא אם מרדדו חוץ לעזרה א"א להכניסו דאין מכניסין כלי טמא לעזרה, אבל אם מרדדו בעזרה כיון דחוזר לטומאתו בעזרה אין צריך להוציאו, וכמו דמצינו דדעת **ר"ת** (תוס' יבמות ז' ע"ב ד"ה וראה) דאע"פ שאסור מדרבנן לטמא מת להיכנס להר הבית, מ"מ אם נטמא בהר הבית אין חיוב להוציאו,⁷ ה"ה כלי טמא מדין טומאה ישנה כיון דטומאה דרבנן היא אסור להכניסו לעזרה, אבל אם נטמא בעזרה אין חיוב להוציאו.⁸

ומוסיף הצ"פ דלפי האמור נראה דהרמב"ם לשיטתו דכיון דהדין שחוזר לטומאתו הישנה הוא טומאה חדשה, א"כ הוא ככל טומאה דרבנן דאין חיוב להוציאו, אבל אם נאמר דנשאר הטומאה מדרבנן א"כ דינו כטומאה מדאורייתא דיש חיוב להוציאו, דמדרבנן נשאר כל הדינים שהיה עליו קודם שבירה ולכן יש חיוב להוציאו, וממילא לא יועיל מה

טומאה ישנה אם נשאר הטומאה או היא טומאה חדשה לענין הזאה שלישי ושביעי ומצינו נידון זה בספר **צפנת פענח** לענין טומאה ישנה, דהדין הוא דכלי מתכת טמא שנשבר טהור, ואם חזר וחיברו טמא מדרבנן דחזרה לטומאה הישנה, ונחלקו הרמב"ם והראב"ד בכלי שטמא טומאת שבעה והיזה הזאה בשלישי ונשבר וחזר וחיברו, דעת **הרמב"ם** (פ"ב מכלים ה"ג) דהזאה ראשונה בטלה וצריך שוב הזאה שלישי ושביעי, דעת **הראב"ד** (שם) דלא בטלה הזאה ראשונה וא"צ הזאה אלא בשביעי.

וביאר הצ"פ שנחלקו האם השבירה טיהרה את הכלי לגמרי וכיון דמדרבנן חוזרת לטומאתה הישנה הוא טומאה חדשה, או דלמא מדרבנן אין השבירה מטהרת הכלי אחר שחזר וחיברו, ונשאר הטומאה הישנה, דעת הרמב"ם דהוא טומאה חדשה, ולכן צריך שוב הזאה שלישי ושביעי,⁹ דעת הראב"ד דנשאר הטומאה הישנה, ולכן א"צ הזאה אלא בשביעי.

כלי שיצא חוץ לעזרה ונטמא האם מהני לרדדו בפנים אע"פ שטמא בטומאה ישנה והנה כתב **הרמב"ם** (פ"ח ממעש"ק הכ"א) דכלי נחושת שיצא חוץ לעזרה טעון מריקה ושטיפה בתוך העזרה, ואם נטמא

טמא מה"ת וספק טהרה מדרבנן האם הוא ספק טומאה או ספק טהרה

במשנה (מקואות פ"ב מ"ב) א"תא מי שספק נטמא בטומאה דרבנן כגון ספק אכל אוכלין טמאין וכדו' כיון דהוי ספק טומאה דרבנן אזלינן לקולא, אבל מי שהיה ודאי טמא בטומאה דרבנן וספק אם נטהר כגון טבל במקוה וספק אם יש בו מים שאובים, דעת ר' יוסי דטמא' כיון דהוי ודאי טומאה וספר טהרה אזלינן אחר חזקת טומאה.

יש לחקור איך הדין במי שהיה טמא בטומאה מה"ת וטבל במקוה שספק אם יש בו מים שאובים דמה"ת הוא ודאי טהרה ומדרבנן הוא ספק טהרה, האם כיון דמדרבנן הוא ספק אם הטהרה הועילה הוא ככל ספק טהרה ואזלינן אחר חזקת טומאה, או דלמא דגם מדרבנן פקעה הטומאה אלא שחל טומאה חדשה, ועל טומאה זו אין חזקת טומאה, וא"כ הוא ככל ספק טומאה דרבנן דבזה ר' יוסי מודה דאזלינן לקולא.

וכתב **החזו"א** (מקואות מהדו"ת סי' י' ס"ק ד') דגם בכה"ג סובר ר' יוסי דאזלינן אחר חזקת טומאה, דהטהרה הועילה רק מה"ת, אבל מדרבנן הוא ספק אם נשאר הטומאה הישנה, ולכן אזלינן אחר חזקת טומאה.²

6. כיון דמריקה ושטיפה מהני רק אם יש לזה שם כלי.
7. תוס' מוכיחים ב' הוכחות לזה, א. בגמ' סוטה כ' א' מקשין למה צריך להוציא הסוטה אחר שתיה חוץ להר הבית, הרי גם אם תמות טומאת מת מותרת בהר הבית, ומוכח דאפי' איסור דרבנן ליכא. ב. בגמ' סנהדרין פ"א ב' א"תא דכהן ששימש בטומאה הכהנים מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפצעין את מוחו, משמע דאין חיוב להוציאו מהר הבית.
8. עי' במקדש דוד פרק ל"א סי' ו' דביאר באופן אחר את דעת הרמב"ם למה מהני שמרדדו בפנים ואין חיוב להוציאו, משום דיש שיעור

הזאה ראשונה שהיא מה"ת להזאה שהיא מדרבנן, ולכא"צ ע"ד דהתם א"א לצרף מעש"ש דאורייתא למעש"ש דרבנן כדי שיועיל פדיון על הדאו', אבל הכא הנידון לצרף הזאה שהיא מדרבנן להזאה שהועילה מדאורייתא וזה שפיר מועיל כדמוכח שם לחזקיה דאפשר לחלל על מעות שחללו עליהם מעש"ש מדאורייתא.
4. יעוי' במל"מ שם שהקשה למה צריך לנוקבו, אפשר לטבול הכלי בחוץ ואח"כ להכניסו, ותירץ דהטבילה הוי תחילת מריקה ושטיפה וצריך שיהיה בעזרה, לכן צריך לנוקבו.
5. כיון דטמא אסור להכניסו בטומאה.

1. אולם רבנן חולקין דאף בספק טהרה דרבנן אזלינן לקולא, ולא אזלינן בתר חזקת טומאה, מיהו בטומאה דאורייתא כו"ע מודים דטמא.
2. יעוין בחזו"א שם שכתב דגם שאני, דאם נתן גט שהוא כשר מדאורייתא וספק פסול מדרבנן, כיון דמדאורייתא הגט כשר פקעה האישות לגמרי ואפי' מדרבנן, אלא דכיון דמדרבנן הוא ספק פסול הוי אישות חדשה מדרבנן, ולא אזלינן בתר חזקת אש"א אלא אזלינן לקולא.
3. ועי' שם דמדמה את דברי הרמב"ם להגמ' ב"מ נ"ג א' דלא מהני לצרף מעש"ש מה"ת פחות מפרוטה למעש"ש מדרבנן פחות מפרוטה כדי לחלל על פרוטה, ה"ה לא מהני לצרף

בשורה משמחת

הננו להודיע לשוחרי תורה החפצים להרחיב ידיעותיהם בכלל, והרוצים לטעום מתורת גאליציא בפרט, על התייטדות שיעור קבוע מפי הגאון האדיר ר' אברהם משה באקאן שליט"א, שמתקיים מידי שבוע ביום רביעי בשעה 14:45 בחדר השיעורים [קומה ב'] שבבניה"כ הגדול בעיר בני ברק. בברכת התורה המארגנים

זב שמת האם יש חיוב להוציאו ממחנה ישראל

ובמשנה (כלים פ"א מ"ז) איתא דעיירות המוקפות חומה מימות יהושע בן נון מסבבין בתוכו מת עד שיצא, יצא אין מחזירין אותו, והקשו הראשונים (שם) למה אם יצא אין מחזירין אותו, היכן מצינו איסור להכניס מת למחנה ישראל.

ותירץ הצפנת פענח (קונטרס השלמה ט"ז ב') דאיתא בגמ' (נדה ס"ט) דזב שמת מטמא טומאת זיבה מדרבנן דיש לחוש שמא נתעלף ועדיין חי, וא"כ יש לומר דאיירי בזב שמת דטמא בטומאת זיבה מדרבנן, ולכן מסבבין בתוכו עד שיצא, ואם יצא אין מחזירין אותו מחמת הטומאת זיבה.

וכתב הצ"פ דכל האמור הוא רק לדעת הרמב"ם דכיון דלאחר מיתה היא טומאה דרבנן הוי טומאה חדשה, לכן מסבבין אותו עד שיצא ואין חיוב להוציאו, אבל אם נאמר דנשאר הטומאה מדרבנן, כיון דקודם מיתה היה

טמא מדאורייתא, א"כ מדרבנן נשאר כל הדינים שהיה עליו קודם מיתה ולכן יש חיוב להוציאו.

נפק"מ בטמא מת שנעשה זב ער"פ אחר חצות וטבל במקוה פסול מדרבנן

הנה בגמ' (זבחים ל"ב) איתא דטמאי מת שנעשו זבים בער"פ אחר חצות טהורים כיון דהיתה שעה שהיה ראוי להביא קרבן אמרינן הואיל ואישתרי אישתרי, וכתב הגר"ל שליט"א דבב' טומאות שחלו בבת אחת לא אמרינן הואיל ואישתרי אישתרי, וא"כ יהיה נפק"מ בטמא מת שנעשה זב בער"פ אחר חצות וטבל במקוה שיש בו מים שאובים דמה"ת כשר ומדרבנן פסול, דתלוי בב' הצדדים האם היא טומאה חדשה או נשאר הטומאה הישנה, אם היא טומאה חדשה א"כ אחר הטבילה חלין ב' הטומאות בב"א ואין דין הואיל ואישתרי אישתרי, אבל אם נשאר הטומאה שקודם הטבילה א"כ קדמה טומאת מת לטומאת זיבה ויש דין הואיל ואישתרי אישתרי.¹⁰

מיהו באחרונים (קובה"ע) יש צד

דגם בב' טומאות בב"א יש דין הואיל ואישתרי אישתרי וא"כ יש לומר נפק"מ לאידך גיסא, כגון טמא מת שנעשה זב בער"פ קודם חצות שאין בו דין הואיל ואישתרי אישתרי, ואחר חצות טבל במקוה שיש בו מים שאובים שאינו פסול אלא מדרבנן, דטמא מדרבנן, אם הוי טומאה חדשה כיון דאחר הטבילה חלין ב' הטומאות בב"א יש בו דין הואיל ואישתרי אישתרי, ואם נשאר הטומאה כיון דהיה טמא קודם חצות אין בו דין הואיל ואישתרי אישתרי.

מיהו יש לדחות דאף אם היא טומאה חדשה אין בזה דין הואיל ואישתרי אישתרי, דהטעם (בגמ' שם) דדוקא אם נטמא אחר חצות יש דין הואיל ואישתרי אישתרי הוא משום דהיתה שעה שהיה ראוי להביא קרבן, וא"כ רק אם היה טהור מטומאת זיבה לגמרי היתה שעה שהיה ראוי להביא קרבן, אבל אם היה טמא בטומאת זיבה אע"פ דטומאה זה פקעה, כיון דמיד אח"כ חלה טומאה חדשה לא היתה שעה שהיה ראוי להביא קרבן, ואין בזה דין הואיל ואישתרי אישתרי.

שהייה אימת עובר איסור אם אינו מוציאו, וא"כ י"ל דמטבילין אותו מיד וטהור, ועי"ש בהערות שמועת חיים שכתב כהצ"פ.

9. ויש להוכיח כן מדברי הזרע אברהם דבגמ' יבמות ל"ג איתא דכהן בעל מום ששימש בטומאה לוקה משום איסור בע"מ ואיסור טומאה, ומשכח"ל דאיסור חל ע"א אם חלו בב"א וכגון דחתך אצבעו בסכין טמא, והק' המהרש"ל שם דכיון דטומאת הותרה בציבור א"כ עד שנעשה בעל מום אין איסור טומאה וכיון דפקע שנעשה בעל מום חוזר האיסור טומאה וא"כ לעולם חלין ב' האיסורין בב"א, ות"י הזרע אברהם דבכה"ג נימא הואיל ואישתרי אישתרי ולא חל שום איסור. ולכן אמרינן דאיירי דחתך אצבעו בסכין טמא. נמצא לפי דבריו דהיכא דחתך אצבעו בסכין טמא אין דין הואיל ואישתרי אישתרי, וע"כ משום דבב' איסורין שחלו בב"א אין דין הואיל ואישתרי אישתרי.

10. ולפ"ז נמצא דסופו חמור מתחילתו, דאם לא טבל טהור מדין הואיל ואישתרי אישתרי, וכיון שטבל נטמא.

11. אולם רבנן חולקין דאף בספק טהרה דרבנן אזלינן לקולא, ולא אזלינן בתר חזקת טומאה, מיהו בטומאה דאורייתא כו"ע מודים דטמא.

12. יעוין בחזו"א שם שכתב דגט שאני, דאם נתן גט שהוא כשר מדאורייתא וספק פסול מדרבנן,

כיון דמדאורייתא הגט כשר פקעה האישות לגמרי ואפ"י מדרבנן, אלא דכיון דמדרבנן הוא ספק פסול הוי אישות חדשה מדרבנן, ולא אזלינן בתר חזקת אש"א אלא אזלינן לקולא.

13. ועי' שם דמדמה את דברי הרמב"ם להגמ' ב"מ נ"ג א' דלא מהני לצרף מעש"ש מה"ת פחות מפרוטה למעש"ש מדרבנן פחות מפרוטה כדי לחללם על פרוטה, ה"ה לא מהני לצרף הזאה ראשונה שהיא מה"ת להזאה שהיא מדרבנן, ולכא"ו צ"ע דהתם א"א לצרף מעש"ש דאורייתא למעש"ש דרבנן כדי שיועיל פדיון על הדאוו, אבל הכא הנידון לצרף הזאה שהיא מדרבנן להזאה שהועילה מדאורייתא וזה שפיר מועיל כדמוכח שם לחזקה דאפשר לחלל על מעות שחללו עליהם מעש"ש מדאורייתא.

14. יעוין במל"מ שם שהקשה למה צריך לנוקבו, אפשר לטבול הכלי בחוץ ואח"כ להכניסו, ותירץ דהטבילה הוי תחילת מריקה ושטיפה וצריך שיהיה בעזרה, לכן צריך לנוקבו.

15. כיון דטמא אסור להכניסו בטומאה.

16. כיון דמריקה ושטיפה מהני רק אם יש לזה שם כלי.

17. תוס' מוכיחים ב' הוכחות לזה, א. בגמ' סוטה כ' א' מקשין למה צריך להוציא הסוטה אחר שתיה חוץ להר הבית, הרי גם אם תמות טומאת מת מותרת בהר הבית, ומוכח דאפ"י איסור דרבנן ליכא. ב. בגמ' סנהדרין פ"א ב' איתא

דכהן ששימש בטומאה הכהנים מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפצעין את מוחו, משמע דאין חיוב להוציאו מהר הבית.

18. עי' במקדש דוד פרק ל"א סי' ו' דביאר באופן אחר את דעת הרמב"ם למה מהני שמרדדו בפנים ואין חיוב להוציאו, משום דיש שיעור שהייה אימת עובר איסור אם אינו מוציאו, וא"כ י"ל דמטבילין אותו מיד וטהור, ועי"ש בהערות שמועת חיים שכתב כהצ"פ.

19. ויש להוכיח כן מדברי הזרע אברהם דבגמ' יבמות ל"ג איתא דכהן בעל מום ששימש בטומאה לוקה משום איסור בע"מ ואיסור טומאה, ומשכח"ל דאיסור חל ע"א אם חלו בב"א וכגון דחתך אצבעו בסכין טמא, והק' המהרש"ל שם דכיון דטומאת הותרה בציבור א"כ עד שנעשה בעל מום אין איסור טומאה וכיון דפקע שנעשה בעל מום חוזר האיסור טומאה וא"כ לעולם חלין ב' האיסורין בב"א, ות"י הזרע אברהם דבכה"ג נימא הואיל ואישתרי אישתרי ולא חל שום איסור. ולכן אמרינן דאיירי דחתך אצבעו בסכין טמא. נמצא לפי דבריו דהיכא דחתך אצבעו בסכין טמא אין דין הואיל ואישתרי אישתרי, וע"כ משום דבב' איסורין שחלו בב"א אין דין הואיל ואישתרי אישתרי.

20. ולפ"ז נמצא דסופו חמור מתחילתו, דאם לא טבל טהור מדין הואיל ואישתרי אישתרי, וכיון שטבל נטמא.

הוי זהיר

עלון י"ג

במלאכתך

דברי היוזק

וחידושי הלכות להחדייר את לימוד ושינון הלכות סת"ם

בקרב הסופרים והמגיחים מאוצר שיעורי

הרב רבי משה אורי בלוי שליט"א

רב ומו"ץ פעייה"ק

(נכתב על דעת הכותב בלבד)

משולחן גבוה

דברי קדשו של בעל ספר הזכרונות (זכרון ט' חלק ג') בחיוב שיהיה לסופר כתב קבלה ועוד

תחילה שלא יהא אדם רשאי לכתוב כתב לצאת בו אדם ידי חובתו אחד ספרים תפילין מזוזות מגילות וגטין, עד שיטול רשות מב"ד שמסתמא בדקה בתחלה פעמים הרבה לראות אם הוא בקי בדינים כי רבים הם וצריכים הסופרים לכלם, ושואלין ממנו שאלות בענין תקן והגהת הטעויות שלא לבא לידי חק תוכות וכיוצא בהן.

ומלמדן לכל א' וא' הראוי לידע כפי ראות גודל חכמתם כדי שתצא מלאכת שמים נקיה וברה ועמם תלין זכותם וצדקתם תעמוד לעד וכשימצאו אותו בקי בדינים עונה על הן ועל לאו לאו יבדקוהו במעשה הכתיבה אם מסכים עם המדרש וההלכות השגורות בפיו שיש להתישב בדבר, ואם זה וזה יכשר והא אדם כשר והגון לכתבי הקדש ולסמוך על נאמנותו מכריזין אותו בבתי כנסיות לסופר מהיר בתורת ה'.

ובין כך ובין כך טוב וישר כדי שיהיה חרד לדבר ה', שלפעמים בפתע פתאום יבדקו הכתיבה אשר הוא עושה כעין שכתבנו בסכין של שחיטה ואשר הוא מוציא מתחת ידו לראות האם הוא הולך ומתחזק בכל דקדוקיה ותנאה גם ישאלוהו על הלכותיה ובה על מקומו יעמוד ויוסיף להזדרז מדאגה מדבר לבל יהא נתפש וענוש יענשו אותו,

וכל אשר נדבה רוחו אותו לקרבה אל המלאכה יגזרו עליהם שלא להתחיל בכתיבת תפילין ומזוזות כי להיות דמיהם יקרים חושבים להרויח בכתיבתם ויוצא שכרם בהפסד כי מי שאינו בקי כל צרכו אז תצא ח"ו תקלה מתחת ידו שיבא אדם לצאת יהי חובתו בכתב פסול והוא לא ידע, או ימלא את הגניזות מכמה מיני פיסולין שכמעט א"א שלא להכשל בהם מי שאינו מורגל בכתיבה יפה ונמצאו כמה שמות הקדש מונחין שם ואין זה כבוד שמים.

ולכן נראה כי טוב להרגיל עצמם בתחילה בכתיבת מגלות כי אין שם שמות הקדש גם כי ילכו לגניזה מרוב הטעויות המתחילים, גם תיקון קל מחמת שאין בהם משום שלא כסדרן כאשר ידוע, ושוב בנחת רוח יעלו בקדש.

ומעתה באשר מלאכת הכתיבה תהיה מסודרת בהכרזה מפורשת ובהסכמה מקובלת שכל כתב הקודש שיצא מתחת איה סופר שיהיה קטן וגדול קודם נטילת רשות מב"ד הרי הוא מעכשיו- נדון כפסול א"ע"פ שיהא עשוי ככל תקוני חז"ל ואין לו תקנה עולמית אלא להוציאו לגניזה, נקל להיות להחזיר הדברים ליושנן ולהושיבם על מכותנתם כמעולם.

ומזה ימשך שהקונין הרבה זוגות תפילין ביחד וכן הרבה מזוזות למכור יד על יד אחד לאחד להרויח מסתמא ילכו אל הסופר הבקי ומוחזק במלאכתו כדי שלא יפסידו ב"ד את ממונו,

ומ"מ להיות כי גדול הקלקול שנפל בדבר כמ"ש נראה כי עדין אנו צריכין לשמירה מעולה, והוא כי כל הבא מעיר לעיר ותפילין מזוזות בידו למכור לא יקנה אדם ממנו דבר עד שיותן לו רשות מב"ד ולא יותן לו עד שיביאם חתומים בחותם ב"ד שבעירו וכתב בידו חתום בחותמו מודיע מנינם וענינם אם הם בדוקים כולם או מקצתם, ומי הוא הסופר, ומה הם וכיוצא ובכל זה עדיין לא יכריזו על כשרותם בבתי כנסיות עד שיבדקו מהם בתחילה, הואיל ובעו"ה איתרע חזקת המומחים. שלש קציצות או שתיים של ראש וא' של יד ואחד של ראש וכן לכל צבת וצבת אם הם מאנשים הרבה שהכתב מב"ד יודיע כל זה ואם אח"כ החסיד המדקדק במעשיו ירצה לבדוק עוד לעצמו הרשות בידו לחוש ולברר וטוב לו.

ובדרך זה יעשו תקון לסופרים הקבועים במקומות שהם בין למוכרם בעיר אשר הם יושבים להוציאם מחוץ לעיר הנה כי כן יבורכו המתקנים מה' והסופרים יזדרזו ותקינים ישמחו כי טוב סחרה, וכל העם יהיו מובטחים שיהיה להם תפילין בראשם וזרועם ומזוזות בפתיהם כתובין כהלכתן ועשויין כתקונן ועם ציצית בבגדיהם לא יחטאו עליהם נאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם עכדה"ק.

סדר לימוד למגיחים

נכתב ע"י הרב שליט"א עם הוספות של מורינו הגאון רבי מרדכי פרידלנדר זצ"ל

משנ"ב סימן לב, וסימן לו במשנת סופרים

ספר קסת הסופר, מקדש מעט צורת האותיות

קול סופרים כל מה שאין בזה יש בזה

הוספת מורינו הגר"מ: ראש וראשון ליתן מבחן מעשי האם הם מובחרים בכלל למלאכת הגה אפי' אם הם בקיאים בהלכה.

לתת למגיחים שימוש מעשי על כל מיני אפשרויות כגון נגיעות, הפסקים, חסרון קוצו של יו"ד, חסרון תגים, צבע אפור או חום, וכן שימת לב מיוחדת על שינויים בכל צורות האותיות, ע"י מגיה מומחה ומנוסה.

מומלץ מאוד שמגיה יוכל לכתוב לכל הפחות שיוכל לתקן קוצו של יו"ד או הפסק וכדומה. כמו"כ שיוכל להפריד נגיעות שלא יצטרך על כל דבר קטן לחפש סופר.

אם אפשר שהמגיחים ישבו תקופה שימוש אצל מו"צ מובהק בעניני סת"ם.

כל תפילין ומזוזות הסופר חייב לבדוק עצמו ולתקן את הטעון תיקון, ואח"כ לתת לב' מגייה סת"ם

אם מצוי שיש יותר מדי בעיות, לדוגמה אם במזוזה יש יותר מעשר דברים שצריכים לתקן, אי אפשר להתחיל להגיה וצריך להחזיר לסופר או להושיב אחד שיתקן את כל הצריך תיקון, ואח"כ יהיה אפשר להגיה.

הוספת מורינו הגר"מ: יותר טוב להזהיר את הסופר שאם לא ישתפר, לא יתקבלו הסת"ם שלו להגהת שלנו

שהמגיה יודיע לקונה (לסופר) שצריך להגיה פעמיים ושלוש, ושהוא המגיה אינו מגיה אלא פעם אחת.

אם המגיה רואה שלא בטוח שמצא את כל הצריך תיקון שיודע לקונה שחייבים עוד הפעם להגיה

הוספת מורינו הגר"מ: בסחורה כזו, לדעתי אין לדבר סוף, ושלא יקבלו כלל בתנ"מ וגם בס"ת צריכים להתיישב בכובד ראש

מה טוב אם אפשר לעשות מוכן להגהת עם הוראות ברורות ופיקוח צמוד כמו"כ, כשמגיחים דבר פעמיים, שבפעם הראשונה יבדוק ראובן קודם שמעון ופעם השניה יבדוק שמעון קודם ראובן, כדי שכל אחד ישתדל יותר שלא ישאיר כלום שצריך תיקון (ואולי לעשות קנס מאחד לשני).

הוספת מורינו הגר"מ: זה כבר נשתדל לעשות פנימי.

חידושי דינים שנתבאר בספר מקדש מעט

חידושי דינים אות ז'

ראש הז':

א. עיקר היכר צורת אות ז' הוא ע"י שהראש עובר מב' צדדי הירך, וכל שאינו עובר מב' הצדדים [ציור א] פסול, ובמקום ספק צריך היכר תינוק.

ב. כמו"כ צריך שיהא לראש הז' זווית חדים מכל ד' צדדיו, ובדיעבד אם ראשו עגול [ציור ב] כשר (אך בכה"ג אם לא יהא עליו תגין יהא פסול מחמת חסרון תגין באותיות שעטנ"ז גץ כמבואר במ"ב, ואכמל"ב).

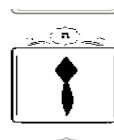
ג. אפילו אם אינו יוצא בקו ישר אלא באלכסון כשר כל שעדיין יש עליו צורת ז', אבל אלכסון מועט בלבד [ציור ג] אינו מועיל להכירו לצורת אות ז'.

ד. לכתחילה יש לעשות את הראש ברוחב קולמוס על קולמוס מרובע, אבל אם האריכה יותר עד שנראה כמלבן [ציור ט] כשר, כל שהירך עומד באמצע הראש.

ה. לשיטת היראים צורת אות ז' הוא כמעין [ציור ה], ואין המנהג כן, אך מ"מ אם נמצא כך באמצע קריה"ת אין צריך להוציא ס"ת אחר.

ו. אם הצצד שיוצא בראש בצד ימין עבה יותר [ציור ז] כשר,

אבל אם הירך יורד מצידו הימני אלא שפונה אח"כ לאמצע [ציור ח] פסול.

רגל הז':

ז. צריך שיעמוד רגל הז' בדיוק באמצע הראש, ואם נוטה מעט יותר לאחד מהצדדים [ציור יז] כשר, אמנם אם נוטה הרבה יותר לצד ימין צריך היכר תינוק שלא ישתנה צורתה לד'. והדבר תלוי הרבה ג"כ בגובה ועובי האות וצריך בכל ענין הוראת חכם בזה.

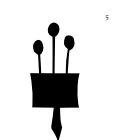

ח. אורך רגל הז' צריך להיות ב' קולמוסים, ואם קיצרה עד יותר מכשיעור קולמוס ורבע (שהוא שיעור מלוא אות קטנה למשנ"ב) [ציור יט] כשר, אך אם עשאה רק

גובה כמלוא אות קטנה (שהוא קולמוס ורבע למשנ"ב וקולמוס למקדש מעט) לדעת הפמ"ג כשר דעדיין צורת ז' עליה מחמת שראשה יוצא מב' הצדדים, אולם לשיטת המקדש מעט פסול דס"ל דכל שיש בה רק שיעור מלוא אות קטנה (שהוא לשיטתו קולמוס), אין עליה צורת אות ז'.

והנסיון הוכיח כי הדבר תלוי הרבה ברוחב הראש, כי אם הראש הוא קולמוס מדויק בריבוע [ציור 4] לא יכירוהו שום תינוק לז' אלא לקמ"ץ או שלא יכירוהו כלל,

ואם ראשו דק יותר [ציור 5] יכירוהו רוב התינוקות לז'.

ט. אם האריכה כשיעור ג' קולמוסים [ציור יח] הוי שינוי צורה לנ' פשוטה ופסול כי ג' קולמוסים הוא כבר שיעור נו"ן ואם הוא ב' קולמוסים ומחצה הוא ספק זי"ן

ספק נו"ן וצריך שאלת תינוק אך בזמנינו אין שייך היכר תינוק בזה, כיון שהתינוקות בזמנינו רגילים לאותיות ז' ארוכים ואינם יכולים להכיר כלל הבדל בין ז' לנ' פשוטה.

י. אם גם שאר האותיות בתיבה ארוכים, וביחס אליהם נראית כז' וכגון [ציור כב] נחלקו גדולי האחרונים בדינו, וצריך הכרעת חכם בזה.

ב' זייני"ן שנתחברו יחד:

יא. ב' זייני"ן העומדים בסמוך שנתחברו ע"י קו אחד בין בגובהו [ציור ט]

בין באמצעיתו [ציור יא],

בין בתחתיתו [ציור יב],

או באלכסון [ציור יג] כשר לאות ז' כיון שעדיין צורת ז' עליהם ולא נשתנה לצורת אות ח',

אבל אם נתחברו באופן שנדמה לאות ח' [ציור יד] פסול, ולפעמים שמכשירין בכה"ג לאות ח'.

קו"קיצו של קיד"י

שמעו וזהו נפשכם

אפשר לשמוע את כל שיעורי ההם
במשו"ב בקסת הסופר ובמקדש מעט
בקה"ת בשיעורים 4373958

אבני אפד

מאוצרותיו של מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זי"ע

כוחה של אמונה

לפי דבריו לומדים שאמונה היא לשון המשכה, היא בעצם הצנור שמושך כל דבר ממקור העליון, ולכן, אם אדם מאמין שיהיה רע הוא מושך אליו רע ואם מאמין שה' הוא טוב וממנו יהיה רק טוב אזי הוא מושך אליו את כל הטובות והברכות כלם, כמו שמובא בספר ילקוט על פרשת בשלח: שלא נגאלו ישראל אלא בשביל האמונה ועל כן אם לא היה את האמונה לא היה אפשרות כלל שייגאלו וזה מה שמשה רבנו אמר לה': הן בני ישראל לא שמעו אלי ולא האמינו, ואיך יכול להיות שישמע אלי פרעה כי הרי בלתי האמונה אי אפשר כלל שייגאלו. ולכן אמר: "ואני ערל שפתיים" כלומר: שאין לי פתחון פה לומר לפרעה ואלו יהיו סתם דברים ובחנם יאמר אותם כי אם עם ישראל לא יאמינו אז לא יגאלו, ובעצם כל רצונו של משה רבנו היה להשריש בלב בני ישראל את האמונה ואז פרעה בודאי ישלח אותם בעל כרחו, כי רק על ידי האמונה יוכלו להגאל.

אנחנו צריכים להתפלל על כך שלכלם יהיו לבבות טהורים ושכלם יאמינו שה' יגאל אותנו עכשו ובודאי כך תגיע הגאולה, ועצוב לשמע שיש כאלו שאינם רוצים שייגיע הגואל הם התרגלו למציאות של הגלות חלילה, כמו חלק מהאנשים שהיו במצרים שמתו בשלשית ימי האפלה, ורק חמש עלו ממצרים, ולכן אם כלם יאמינו

בפרשת השבוע מספר לנו על משה רבנו שה' מבקש ממנו: "בא דבר אל פרעה וישלח את בני ישראל מארצו" ומשה רבנו משיב: "הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים".

שואל על כך הרבי הקדוש רבי איציקל מראדוויל בעל "אור יצחק" ו"יצחק" ומשיב:

שאלה

1. משה רבנו משיב לה' איך ישמעו אליו והרי ידע בודאות שייצטרכו לשמע בעל כרחם, אם כן מדוע אומר זאת?

2. משה רבנו אומר על עצמו "ואני ערל שפתיים" והרי ה' אמר לו "מי שם פה לאדם או מי שיום אלם...הלא אנכי ה'" משה ידע שה' הוא כל יכול ואם שולח אותו אז אין לו מה לדאג בענין, אם כן מדוע משה רבנו אומר כך על עצמו?

תשובה

משיב על כך ה"אור יצחק": דברים אלו אינם כפשוטם כלל, ומביא את דברי הרבי יחיאל מיכל מזלוטשוב זי"ע: כתוב על נח שהיה מקטני אמונה מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, כי נח ידע שאמונה היא המשכה שאם מאמינים במשהו הוא מתקיים ועל כן נח לא רצה שיבוא המבול ואם יאמין אזי יגיע המבול.

בְּאֵמֶת וּבִתְמִים שִׁיגִיעַ הַגּוֹאֵל אֶז בְּוֹדָאֵי
נִגְאָל בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ אָמֵן וְאָמֵן.

בְּשִׁבִיל עֲשָׂרִים וַחֲמֵשָׁה אֶלְף

הַ"חֲפֵץ חַיִּים" סֵפֶר סִפּוּר עַל בַּעַל " בֵּית
הַלְוִי " שֶׁהוּא כֶּהֵן בְּרַבְּנוֹת בְּעִיר סְלוּצְקָה,
אוֹלָם רָאָה הַ"בֵּית הַלְוִי" כִּי עַל הַרְבֵּנוֹת
מִפְרִיעַ לוֹ בְּלִמּוּדוֹ וְלִכְּנֵן הַחֲלִיט לְקוּם
וְלַעֲזֹב לְעִיר וְרֶשֶׁא וְשָׁם יֵשֵׁב וְלִמַּד לְלֹא
הַפְּרָעוֹת, לֹא עֵבֶר זְמַן וְשָׁלְחוּ לוֹ מִשְׁלַחַת
מִהָעִיר בְּרִיסקָה בְּדְרִישָׁה שֶׁיָּבֹא לְכַהֵן
בְּעִירָם, בְּאוֹתָהּ מִשְׁלַחַת הָיָה גַם אֵיזָה חֵטֵי
פְּשׁוּט שֶׁנִּסְעָ עִמָּם מֵאִיזוֹ שֶׁהִיא סִבָּה
וּכְשֶׁהִגִּיעוּ כָּל חֲבָרֵי הַמִּשְׁלַחַת וּבִינֵיהֶם גַּם
הַחֵטֵי אֵל הַ"בֵּית הַלְוִי" וּבִקְשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּכָל
לְשׁוֹן שֶׁל בְּקֶשָׁה שִׁיאוֹיֵל לְבֹא לְכַהֵן אֶצְלָם

בְּרַבְּנוֹת, אוֹלָם הַ"בֵּית הַלְוִי" סָרַב וְעָנָה
בְּשִׁלְיָה לְהַצְעָתָם, כְּשֶׁשָּׁמַע הַחֵטֵי אֶת
סְרוּבוֹ שֶׁל הַרְבֵּי הַזְּדַעַק וְאָמַר : "עֲשָׂרִים
וַחֲמֵשָׁה אֶלְף יְהוּדִים מִמֵּתִינִים עֲלֵיכֶם
וְאַתֶּם נִמְנָעִים" לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי הַחֵטֵי אָמַר אֶז
הַ"בֵּית הַלְוִי" : " אִם כֵּן מִכְרַח אֲנִי לְקַחַת
אֶת הַרְבֵּנוֹת" מִיָּד אָמַר לְרַבְּנִית : "בּוֹאִי
נֶאֱרָז וְנִסְעָ עִכְשָׁו לְעִיר בְּרִיסקָה כְּדִי לְקַחַת
אֶת עַל הַרְבֵּנוֹת" וְכֵן הָיָה .

סִפּוּר זֶה הֵבִיא הַחֲפֵץ חַיִּים בְּתוֹר מִשָּׁל כְּדִי
לְהַמְחִישׁ לָנוּ שָׁאֵם הָיָה כָּל עַם יִשְׂרָאֵל
מִצְפִּים לִישׁוּעָה וְדָאֵי הַמְּשִׁיחַ הָיָה מְגִיעַ
בְּאוֹתוֹ רִגְעָ וְאֶפְשָׁר לְלַמַּד קַל וְחֹמֶר מִבְּעַל
"בֵּית הַלְוִי" שֶׁנִּסְעָ בְּשִׁבִיל שְׁעֵשָׂרִים
וַחֲמֵשָׁה אֶלְף יְהוּדִים הִמְתִּינוּ לוֹ וְלֹא הָיָה
יְכוֹל לְמַנְעַ מֵהֶם אֶת בְּקֶשְׁתָּם ...

סִפּוּר עַל הַמַּהֲרָ"ם שִׁיק לְרַגְלֵי הַיְּאֲרָצִיט – א' שְׁבֹט-

חַד בְּדָרָא בְּהַתְמָדָה

הָיָה עוֹשֶׂה אַחֲרַת, הָרִי הַרְבֵּי מִמִּילָא לּוּמַד
עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת בְּיוֹם וַיְמָה הָיָה יְכוֹל
לְעֲשׂוֹת? לְלַמַּד עֲשָׂרִים וַחֲמֵשׁ שָׁעוֹת?!
עָנָה לָהֶם : "אִם הָיִיתִי יוֹדֵעַ הָיִיתִי מִמַּעֲט
בְּלִמּוּד וּמְרַבָּה בַּחֲזָרָה" עִם כָּל זֹאת יְדוּעַ
שֶׁהַרְבֵּי הָיָה חַד בְּדוֹר בְּהַתְמָדָה וְאָף עַל פִּי
כֵּן אָמַר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּוּ.

וְיִדוּעִים דְּבָרָיו שֶׁל הַרְבֵּי מִסְטָמֶר זִ"ע
שֶׁכְּשֶׁבָּאוּ לְפָנָיו לְהִרְאוֹת לוֹ אֶת סִפְרֵי
הַמַּהֲרָ"ם שִׁיק לְפָנָיו הִתְדַפְּסָה אָמַר : " זֶה
וְוֹדָאֵי שֶׁבְּהַתְמָדָה הָיָה הַמַּהֲרָ"ם שִׁיק אַחַד
בְּדוֹר

מִי הַצְדִּיק
בְּתַמוּנָה?

וּמִי הָיָה בְּנוֹ
הַקְּדוּשׁ?

קוֹלוֹת עֲרָבִים שֶׁל לְמוּד נִשְׁמָעִים בְּבֵית
הַמְּדַרְשׁ, יוֹשֵׁב לוֹ הַרְבֵּי הַמַּהֲרָ"ם שִׁיק
כְּשֶׁכָּל יִשׁוּתוֹ אוֹמְרַת תּוֹרָה, בָּא בְּיָמִים הָיָה
הַרְבֵּי וְרֵאִיתוֹ לֹאט לֹאט נִחְלָשָׁה עַד אֲשֶׁר
אָבַד כָּלִיל אֶת מְאוֹר עֵינָיו וְנִעֲשָׂה סִגִּי
נְהוּר, וְעִם כָּל זֹאת לֹא הָיָה נוֹתֵן מְנוּחָה
לְעַצְמוֹ כָּלִל וְהָיָה מִמְּשִׁיךְ בְּלִמּוּדוֹ
וּבְשִׁעוּרָיו כְּיָמִים שֶׁרֵאִיתוֹ הִיתָה תְּקִינָה,
אֶפְלוּ תְּלַמִּידָיו כָּלִל לֹא חֲשָׁדוֹ שֶׁרֵאִיתוֹ שֶׁל
הַרְבֵּי כִּבֵּר אֵינָה קִימַת, לְאַחַר תְּקוּפָה
חֲשָׁדוֹ תְּלַמִּידָיו שֶׁיְכוֹל לְהִיּוֹת שֶׁהַרְבֵּי כָּלִל
אֵינּוּ רוֹאֶה וְהַחֲלִיטוֹ לְנִסּוֹת לְבַדֵּק אִם יֵשׁ
מִמֶּשׁ בְּדְבָרִים. לְקַחוּ אֶת הַגְּמָרָא שֶׁל הַרְבֵּי
וְהִפְּכוּ אוֹתָהּ וְהַרְבֵּי הַמְּשִׁיךְ לְלַמַּד מִהַגְּמָרָא
כְּאֵלוֹ הוּא רוֹאֶה וְאֶז הִבִּינוּ שֶׁהַרְבֵּי נִהְפָּךְ
לְסִגִּי נְהוּר.

בְּאוֹתָם הַזְּמַנִּים אָמַר הַרְבֵּי לְתַלְמִידָיו :
"אִם הָיִיתִי יוֹדֵעַ בְּשָׁנוֹת נְעוּרַי שֶׁאֶהְיָה סִגִּי
נְהוּר הָיִיתִי מִתְּנַהֵג בְּלִמּוּדֵי בְּאֶפֶן אַחַר
לְגַמְרִי" שֶׁאֵלוֹ אוֹתוֹ תְּלַמִּידָיו : " מָה הַרְבֵּי